

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี ผู้ประเมินได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. นโยบายเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดและอบายมุข
 - 1.1 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)
 - 1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)
 - 1.3 แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558 – 2562
 - 1.4 แผนปฏิบัติการป้องกัน ปราบปราม และบำบัดรักษายาเสพติด ปี 2562
 - 1.5 แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา
 - 1.6 แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหอบายมุขในสถานศึกษา
2. แนวคิดของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข
 - 2.1 นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
 - 2.2 แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไม่พึงประสงค์
 - 2.3 การดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา
 - 2.4 การดำเนินงานด้านกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่
 - 2.5 การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข
 - 2.6 แนวทางดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข
 - 2.7 ยุทธศาสตร์การดำเนินงานสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข
 - 2.8 การดำเนินงานห้องเรียนสีขาว
 - 2.9 แนวทางการประเมินผลงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข
3. แนวทางการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี
 4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัยเชิงประเมิน
 - 4.1 ความหมายของการประเมิน
 - 4.2 กระบวนทัศน์ของการประเมิน
 - 4.3 ความหมายของการประเมินโครงการ
 - 4.4 ความสำคัญของการประเมินโครงการ
 - 4.5 ประเภทของการประเมินโครงการ
 - 4.6 รูปแบบการประเมินโครงการ
 5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. นโยบายเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดและอบายมุข

1.1 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)

สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติได้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปี โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยมี 6 ยุทธศาสตร์ ในการขับเคลื่อน

ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติด ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ซึ่งกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการรักษาความสงบภายในประเทศ เพื่อปรับสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงให้ประเทศ มีความสงบเรียบร้อยและสันติสุข ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหาการขาดเสถียรภาพทางการเมือง ปัญหาความไม่สงบในบางพื้นที่ รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาใหม่ เช่น ปัญหาที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมแบบพลิกผัน ปัญหาการแข่งขันทางการค้าและการย้ายถิ่นของทุนข้ามชาติ นอกจากนี้เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวสามารถบรรลุผลที่เป็นรูปธรรมทั้งปัจจุบันและในอนาคต จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.2561: 10) จึงมุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือเทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามและภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

ซึ่งจากประเด็นยุทธศาสตร์ดังกล่าว ประเด็นป้องกัน และแก้ไขยาเสพติดเป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ซึ่งได้มีแนวทางที่ชัดเจนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยการมุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือ เทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามและภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบ

1.2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ โดยในแต่ละยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนานี้ ได้กำหนดประเด็นการพัฒนา พร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรม โดยกำหนดประเด็นการป้องกันยาเสพติด ส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 5 การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศ สู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน เป้าหมายที่ 4 ประเทศไทยมีความสัมพันธ์และความร่วมมือด้านความมั่นคงในกลุ่มประเทศสมาชิก

อาเซียน มิตรประเทศ และนานาชาติในการป้องกันภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการรักษาผลประโยชน์ของชาติ ตัวชี้วัด 4.4 จำนวนคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดลง

โดยมีแนวทางการพัฒนา ตามข้อ 3.2.7 ดำเนินบทบาทเชิงรุก และใช้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งระดับภูมิภาค และพหุภาคี เพื่อปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของไทย ตลอดจนเสริมสร้างขีดความสามารถแลกเปลี่ยน และเรียนรู้แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศและร่วมมือในการรับมือกับภัยคุกคามด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ อาทิ ปัญหา ยาเสพติด การก่อการร้าย การโยกย้ายถิ่นฐาน การลักลอบเข้าเมือง การค้ามนุษย์ ความมั่นคงด้านไซเบอร์ ภัยพิบัติ โรคระบาด โรคติดต่อร้ายแรง โรคอุบัติใหม่ โรคอุบัติซ้ำ และสถานการณ์ฉุกเฉินทางสาธารณสุขอื่น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2561: 122-124)

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แสดงให้เห็นว่ามีการแปลงยุทธศาสตร์ชาติสู่การปฏิบัติในส่วนของปัญหาเสพติด ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อเสริมความสามารถการเรียนรู้ และร่วมมือกันในการรับมือกับปัญหาเสพติด

1.3 แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและอบายมุข พ.ศ.

2558 – 2562

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ในฐานะหน่วยงานกลางในการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด จึงกำหนดให้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด พ.ศ. 2558 – 2562 ขึ้น โดยได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนเพื่อศึกษา วิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง แนวคิดหลักของแผนยุทธศาสตร์ คือยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน และก่อให้เกิดผลกระทบในทางที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน แก้ปัญหาในเชิงพื้นที่โดยกำหนดเป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคี ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผล แก้ปัญหา แบบองค์รวมด้วยการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบครบวงจร สร้างความสมดุลของยุทธศาสตร์ทั้งด้านการลดอุปสงค์ยาเสพติดและการลดอุปทานยาเสพติด และเน้นผลสัมฤทธิ์เชิงคุณภาพโดยกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดผลการดำเนินงานอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “สังคมไทยเข้มแข็งและรอดพ้นภัยจากยาเสพติดด้วยภูมิคุ้มกันและมาตรการลดผู้ค้าและผู้เสพ และความร่วมมือระหว่างประเทศด้านยาเสพติดบรรลุผลตามพันธกรณีและวิสัยทัศน์ อาเซียนภายในปี 2562” แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558 – 2562 ประกอบด้วย 8 ยุทธศาสตร์หลักคือ ยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ยุทธศาสตร์การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายู้อผู้เสพยาเสพติด ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนากระบวนการรับการคืนคนดีให้สังคม ยุทธศาสตร์การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติด ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมภาคประชาชน และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอย่างบูรณาการรวมทั้งได้กำหนดกลไกในการควบคุม กำกับ และขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ไปสู่แผนปฏิบัติการโดยในยุทธศาสตร์ การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยการสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่เด็ก

อนุบาล ให้มีบทลงโทษผู้บริหารสถานศึกษาที่ปกปิดข้อมูลเด็กเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และบูรณาการความร่วมมือระหว่างชุมชน โรงเรียน ครอบครัว (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2558: คำนำ)

จากแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558 – 2562 แสดงให้เห็นว่าบทบาทของโรงเรียนต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียน โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างชุมชน โรงเรียน ครอบครัว

1.4 แผนปฏิบัติการป้องกัน ปราบปราม และบำบัดรักษายาเสพติด ปี 2562

ตามประกาศคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง แผนปฏิบัติการป้องกัน ปราบปราม และบำบัดรักษายาเสพติด ปี 2562 ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2561 ประกอบด้วย ด้านป้องกันยาเสพติด ด้านการปราบปรามยาเสพติด

1.4.1 ด้านป้องกันยาเสพติด ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มมีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และยุทธศาสตร์การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันยาเสพติด

ยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มมีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีจุดเน้นคือการส่งเสริมให้เกิดภูมิคุ้มกันในกลุ่มเด็กปฐมวัย และป้องกันเด็กเยาวชน และกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่มีความเสี่ยงต่อปัญหา ประกอบด้วย 4 แผนงานดังนี้

- 1) แผนงานสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา
- 2) แผนงานสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดให้เด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา
- 3) แผนงานสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดกลุ่มผู้ใช้แรงงาน และผู้ประกอบการ
- 4) แผนงานสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดให้ชุมชนและประชาชนทั่วไป โดยแผนที่เกี่ยวข้องกับเด็กในสถานศึกษา คือแผนที่ 1 ซึ่งมีแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดให้เหมาะสมกับช่วงวัย และดำเนินการอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ผ่านการเรียนการสอน และกิจกรรมต่อกลุ่มเป้าหมายในสถานศึกษาการสร้างภูมิคุ้มกัน และป้องกันยาเสพติด โดยในสถานศึกษา มีกรอบการดำเนินงาน 5 ด้าน ได้แก่ การสร้างภูมิคุ้มกัน ด้านการค้นหา ด้านการรักษา ด้านการเฝ้าระวัง และด้านการบริหารจัดการ

ยุทธศาสตร์การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันยาเสพติด มีจุดเน้นคือการสร้างหรือปรับสภาพแวดล้อม โดยมุ่งระบบนิเวศทางสังคมของกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นที่เด็กและเยาวชน เพื่อให้เกิดระบบสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขยาเสพติด โดยบูรณาการผ่านแผนงานโครงการ หน่วยงานในทุกระดับ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 2 แผนงานดังนี้

- 1) แผนงานสร้างสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศ ให้เด็กและเยาวชน
- 2) แผนงานสร้างสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศ ด้วยการจัดระเบียบทางสังคม
- 3) แผนงานสร้างสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศ ด้วยการพัฒนาทางเลือก

1.4.2 ด้านป้องกันยาเสพติด ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ และมีแผนงานดังนี้

ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ มีจุดเน้น เพื่อการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้าน อาเซียน และนานาชาติ และองค์กรระหว่างประเทศเพื่อควบคุมหรือลดการผลิต การค้ายาเสพติด รวมทั้งสกัดกั้น ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ประกอบด้วย 2 แผนงานดังนี้

- 1) แผนงานแก้ไขปัญหายาแหล่งผลิตในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ
- 2) แผนงานพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมยาเสพติด ระหว่างประเทศและการปฏิบัติตามพันธกรณีประเทศด้านยาเสพติด

ยุทธศาสตร์การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด มีจุดเน้น เพื่อพัฒนาศักยภาพการสืบสวนปราบปรามและสกัดกั้นยาเสพติดด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพิ่มขีดความสามารถในการบูรณาการข่าวกรองยาเสพติด และมีศูนย์กลางการบริหารจัดการข้อมูลในการปราบปรามยาเสพติดที่มุ่งทำลายโครงสร้างการค้ายาเสพติดและอบายมุขทุกระดับอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 แผนงานดังนี้

- 1) แผนงานสกัดกั้นยาเสพติด สารตั้งต้นและเคมีภัณฑ์
- 2) แผนงานปราบปรามยาเสพติด
- 3) แผนงานพัฒนาศักยภาพการปราบปราม
- 4) แผนงานควบคุมพืชเศรษฐกิจ

1.4.3 ด้านการบำบัดรักษายาเสพติด ประกอบด้วย 2 ยุทธศาสตร์ และมีแผนงานดังนี้

ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติด ผู้ติดยาเสพติด มีจุดเน้น เพื่อผู้เสพ ผู้ติดยาได้รับการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างมีมาตรฐาน มีระบบทางเลือกที่เหมาะสมเพิ่มเติมกับผู้เสพ ผู้ติดยา ได้แก่มาตรการในการบำบัดโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง การลดอันตรายจากยาเสพติด และแก้ไขผู้ที่มีอาการทางจิตจากการใช้สารเสพติด ประกอบด้วย 2 แผนงาน ดังนี้

- 1) แผนงานค้นหาและนำผู้เสพผู้สูบบุหรี่ การดูแล และการบริการมาตรฐานทางเลือก
- 2) แผนงานบำบัดรักษาและมาตรการทางเลือก

ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม มีจุดเน้น เพื่อผู้เสพ ผู้ติดยาได้รับการติดตามดูแลผ่านระบบนิเวศของผู้ผ่านการบำบัดรักษา ผู้ต้องโทษคดียาเสพติด เมื่อกลับสู่สังคมให้อี้อต่อการบำบัดรักษา หรือป้องกันการกลับไปใช้ยาหรือกระทำผิดอีก โดยเพิ่มขีดความสามารถในการติดตามผู้ผ่านการบำบัดแบบพบตัว และกรณีไม่พบตัว เมื่อทราบสถานะข้างต้นพัฒนาการช่วยเหลือโดยใช้การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ประกอบด้วย 1 แผนงาน ได้แก่ แผนงานติดตามและช่วยเหลือให้กลับคืนสู่สังคม

1.4.4 ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ และมีแผนงานดังนี้

ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมีจุดเน้น เพื่อขยายกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมถึงภาคเอกชน องค์กรต่าง ๆ ทั้งมาตรการป้องกัน บำบัดรักษา และเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด เพื่อนำไปสู่ตำบลปลอดภัยยาเสพติด ประกอบด้วย 1 แผนงาน ได้แก่

แผนงานการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขยาเสพติด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2561: 5-18)

สรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ได้เห็นความสำคัญ และมีการเตรียมความพร้อมในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด รัฐบาลจึงกำหนดให้ปัญหายาเสพติดเป็นวาระแห่งชาติ และนำสู่แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด แสดงให้เห็นว่าในการดำเนินการโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนกระบวนการในการดำเนินการสอดคล้องกับปัญหาวิกฤตและความต้องการของสังคมไทย

1.5 แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (2550: 11-18) ได้สรุปผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ไว้ว่า สถานศึกษาเป็นหัวใจสำคัญการขับเคลื่อนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดลงสู่ นักเรียน นักศึกษา ท่ามกลางสถานการณ์ปัญหาในรูปแบบที่หลากหลายซับซ้อน และแปรเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ภายใต้สภาพแวดล้อมไปด้วยปัจจัยเสี่ยง และพื้นที่เสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ในสังคมปัจจุบัน สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดระบบงานด้านยาเสพติด เพื่อบูรณาการการทำงาน ทั้งหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก ให้สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลโดยแบ่งออกเป็น 6 แนวทาง เพื่อเป็นระบบงาน เพื่อรองรับการปฏิบัติงาน ด้านยาเสพติดในสถานศึกษา คือ ระบบข้อมูล ระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ระบบการให้คำปรึกษา ระบบเฝ้าระวัง ระบบสนับสนุนจากชุมชน เครือข่ายการทำงาน และระบบบริหารจัดการ

ระบบข้อมูล

ปัจจัยสำคัญของการทำงานที่สามารถบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดคือการทำงานบนพื้นฐานของข้อมูลที่มีคุณภาพ ไม่ใช่การทำงานบนพื้นฐานของความรู้สึกนึกคิดเพียงลำพัง การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดก็เช่นเดียวกันต้องอาศัยข้อมูลเพื่อการวางแผน และวิธีการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหา ข้อมูลสำคัญในการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มีดังนี้

1. ข้อมูลสภาพปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ควรมีการจัดเก็บวิเคราะห์สถานการณ์ และรายงานสภาพปัญหายาเสพติดของโรงเรียนทุกปีการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการติดตามเฝ้าระวังปัญหาและจัดทำแผนงานโครงการและกิจกรรมเตรียมการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ข้อมูลที่จัดเก็บมีดังนี้

- 2.1 ข้อมูลส่วนบุคคลที่มีการจัดเก็บในระเบียบแบบประเมิณพฤติกรรมเด็ก (SDQ)

- 2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทุกด้านทั้งดีและเป็ยงเบน เช่นข้อมูลนักเรียนแกนนำ การป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา

2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมยาเสพติดและการแก้ไข (กรณีที่พบนักเรียนมีปัญหา ยาเสพติด) อาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทสำคัญ ในการจัดเก็บข้อมูลนักเรียน อาจารย์แกนนำ อาจารย์แนะแนว อาจารย์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและนักเรียนแกนนำเป็นผู้สนับสนุนด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน เพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหาและดูแลช่วยเหลือเป็นรายบุคคลและภาพรวม ระดับสถานศึกษา

3. ข้อมูลดำเนินงาน สามารถจัดเก็บในรูปแบบเอกสารหรือสื่อมัลติมีเดีย เพราะนอกจากเป็นหลักฐานการดำเนินการแล้ว ข้อมูลดังกล่าวยังเป็นองค์ความรู้สำคัญในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา นอกจากนี้สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการรายงานผลการดำเนินงานให้กับหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย

ข้อมูลสำคัญในงานด้านยาเสพติดในสถานศึกษา มีดังนี้

3.1 สถานะสถานศึกษา

3.2 สภาพการใช้สารเสพติดในสถานศึกษา

3.3 นักเรียนแกนนำด้านยาเสพติดในสถานศึกษา

3.4 ครูแกนนำการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา

3.5 ศูนย์การเรียนรู้ด้านการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา (กรณีที่สถานศึกษานั้น เป็นศูนย์การเรียนรู้)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่าการจะแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและถูกต้องนั้นจำเป็นต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบันเพื่อสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นไปประกอบการวางแผนและแนวทางการแก้ไขปัญหาและเนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นเป็นข้อมูล ในทางลบ ทำให้เกิดปัญหาว่าข้อมูลที่ได้อาจไม่ตรงกับความเป็นจริง การแก้ปัญหาในจุดนี้จึงเป็นเรื่องที่ท้าทายผู้ปฏิบัติงานในด้านนี้เป็นอย่างยิ่ง

ระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

การสำรวจสภาพปัญหาจะทราบถึงสถานการณ์ปัญหาและกำหนดกลุ่มเป้าหมายดำเนินงานได้ชัดเจน การดำเนินงานในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย มีดังนี้

1. กลุ่มนักเรียนทั่วไปที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด นักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่เคยใช้ยาเสพติด การดำเนินงานในกลุ่มนักเรียนที่ไม่มีประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติด จึงเป็นกิจกรรมด้านการป้องกันภาพกว้างที่นักเรียนทั่วไปในโรงเรียน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันมีมาตรการในการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 มาตรการทางการศึกษา ในการให้การศึกษาเพื่อการป้องกันยาเสพติด มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ความรู้ ปรับเปลี่ยนเจตคติ และพฤติกรรมของนักเรียนไม่ให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีการดำเนินงาน 3 ลักษณะ คือการกำหนดเนื้อหาความรู้เรื่องการป้องกันยาเสพติดในหลักสูตร ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา การสอดแทรกเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดไว้ในการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ โดยครูอาจารย์สามารถสอดแทรกกิจกรรม และเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดในรูปแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และเนื้อหาวิชาที่สอน เช่น สถานการณ์ปัญหาผลกระทบของปัญหาการทำให้สังคมปลอดยาเสพติด เป็นต้น และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นการจัดกิจกรรมที่ไม่สามารถผนวกหรือ

สอดแทรกในการเรียนการสอนปกติ ได้แก่การอบรม การจัดค่าย อาทิเช่น ค่ายทักษะชีวิต ค่ายพัฒนาคุณธรรม ค่ายอบรมนักเรียนแกนนำ

1.2 มาตรการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ มุ่งรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อการป้องกันยาเสพติดแก่นักเรียน เพื่อสร้างความตระหนักต่อปัญหาเสพติดและรู้จักปฏิบัติตนในการป้องกันยาเสพติด กิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ มีดังนี้ การจัดป้ายนิเทศในชั้นเรียน หรือตามป้ายนิเทศในโรงเรียน การจัดกิจกรรมนิทรรศการในเวลา และโอกาสที่สำคัญ เช่น วันต่อต้านยาเสพติด การจัดเสียงตามสายในโรงเรียน กิจกรรมหน้าเสาธง การจัดทำโปสเตอร์ และแผ่นพับ เพื่อเผยแพร่ในสถานศึกษา การจัดบรรยายพิเศษ อภิปราย หรือโต้วาที โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ และการจัดรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด

1.3 มาตรการทางเลือก เป็นมาตรการที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งทางร่างกาย อารมณ์และสังคมของนักเรียนตามความสนใจ การจัดกิจกรรมทางเลือกด้านต่าง ๆ มีดังนี้ ด้านสุขภาพอนามัย ได้แก่ กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ กิจกรรมกีฬาและออกกำลังกาย เป็นต้น ด้านจริยธรรม ได้แก่ กิจกรรมทางศาสนาในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา การอบรมคุณธรรมจริยธรรม การฝึกสมาธิ เป็นต้น ด้านสังคม ได้แก่ กิจกรรมอบรมนักเรียนแกนนำต้านยาเสพติด กิจกรรมศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่น กิจกรรมทางวัฒนธรรมทางประเพณี กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เป็นต้น ด้านอาชีพ ได้แก่ กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมบริษัทในโรงเรียน กิจกรรมฝึกอาชีพ กิจกรรมโครงการส่งเสริมการเกษตรในโรงเรียน เป็นต้น และอื่น ๆ ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์นวัตกรรมใหม่ กิจกรรมวิชาการ (ติวหรือทำการบ้าน) เป็นต้น

1.4 การสร้างเสริมทักษะชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างคุณลักษณะหรือความสามารถในเชิงสังคมจิตวิทยาให้กับนักเรียนสามารถเผชิญสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะชีวิตเป็นความสามารถขั้นพื้นฐานที่ทุกคน จำเป็นต้องใช้ในสังคมที่ได้มาจากการฝึกฝนจนชำนาญนั่นเอง ทักษะชีวิตที่สำคัญในการดำรงชีวิตให้ปลอดภัยจากยาเสพติด ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ ทักษะในการประเมินศักยภาพของตนเอง ทักษะในการคิด หาทางเลือกและตัดสินใจ ทักษะในการปฏิเสธต่อรองรักษาผลประโยชน์ของตน ทักษะในการสื่อสาร และทักษะในการควบคุมอารมณ์ และความเครียด เป็นต้น นอกจากนี้ ควรเสริมสร้างสำนึกรับผิดชอบ ต่อสังคมควบคู่ไปกับการสร้างเสริมทักษะชีวิต เพื่อเพาะบ่มและปลูกจิตสำนึกการทำประโยชน์ และช่วยเหลือสังคม การสร้างเสริมทักษะชีวิตจะต้องใช้กระบวนการฝึกแบบมีส่วนร่วมโดยเน้นให้นักเรียน เป็นศูนย์กลางของการเรียน การแสดงแบบอย่าง การระดมสมองและการฝึกปฏิบัติ โดยอาศัยบทบาทสมมติ เพื่อให้ นักเรียนมีประสบการณ์ซึ่งสามารถสอดแทรกการฝึกทักษะชีวิตเข้าไป ในกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยครูผู้สอนนั้น หรืออาจจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การจัดค่ายหรือการจัดกิจกรรมฝึกทักษะชีวิตโดยเฉพาะ

1.5 การใช้กิจกรรมกับกลุ่มเพื่อน ในช่วงวัยรุ่น “เพื่อน” นับเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิด เจตคติและพฤติกรรมของวัยรุ่น ด้วยกัน การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดได้ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของกลุ่มเพื่อนว่ามีอิทธิพล สามารถโน้มน้าวชักจูงเพื่อนในกลุ่ม ด้วยการดูแลให้ความช่วยเหลือและแนะนำเพื่อนไปในทางที่ดีได้ ซึ่งเป็นการเฝ้าระวังป้องกัน และแก้ไขเพื่อนนักเรียนที่มีปัญหาให้มีพฤติกรรมเป็นปกติ กิจกรรมกลุ่มเพื่อนดำเนินการโดยการฝึกอบรมนักเรียน

ที่มีบุคลิกเป็นผู้นำให้เป็นแกนนำของกลุ่มเพื่อนและมอบหมายบทบาทให้ปฏิบัติ บทบาทกลุ่มเพื่อนมี ดังนี้

ก. บทบาทเพื่อนสนิทที่สามารถให้คำปรึกษา แนะนำดูแลช่วยเหลือในปัญหาต่าง ๆ

ข. บทบาทเพื่อนเรียนช่วยเหลือกันในการเรียน เช่น ทำการบ้าน
ติวหนังสือ เป็นต้น

ค. บทบาทนักเรียนแกนนำป้องกันยาเสพติด ในการเป็นแบบอย่างที่ดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นแกนนำสร้างและขยายเครือข่ายการทำงาน เป็นแกนนำขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกัน แก้ไข และเฝ้าระวังปัญหาเสพติด

การสร้างนักเรียนแกนนำ ควรสร้างอย่างต่อเนื่อง ให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกระจายครอบคลุมทุกห้องเรียน ทุกระดับชั้น และจัดให้มีการตั้งกลุ่มหรือองค์กร เพื่อเป็นศูนย์รวมสมาชิกแกนนำ และขับเคลื่อนกิจกรรมกลุ่ม หรือชมรมนักเรียนแกนนำการป้องกันยาเสพติดมีชื่อต่าง ๆ กัน เช่น กลุ่มเพื่อนเพื่อเพื่อน เพื่อนเตือนเพื่อน กลุ่มปียมิตร ชมรม To be number one นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้สร้างและขยายเครือข่ายการทำงานของนักเรียนแกนนำในระดับห้องเรียนชั้นเรียน และโรงเรียน เพื่อการทำงานและดูแลช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนได้อย่างทั่วถึง

1.6 การจัดระเบียบ และปรับสภาพแวดล้อม การจัดบริเวณ และสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่น่าอยู่ น่าเรียน จะทำให้นักเรียนมีความรักและผูกพันสถานศึกษาที่กระตือรือร้นอยากมาโรงเรียน และร่วมกลุ่มกันใช้เวลาในทางที่สร้างสรรค์

2. กลุ่มนักเรียนทั่วไปที่เสี่ยง หรือมีประสบการณ์การใช้ยาเสพติด นักเรียนส่วนใหญ่จะเริ่มจากการสูบบุหรี่ ใช้ยาเสพติดประเภทยาบ้า กัญชา และสารระเหย โดยมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งหากนักเรียนกลุ่มนี้ไม่ได้รับความช่วยเหลืออาจทำให้มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงควรได้รับการช่วยเหลือ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียนที่มีความเสี่ยง ดังนี้

2.1 จัดบริหารให้คำปรึกษาแนะนำโดยอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์แนะแนว โดยเพื่อนนักเรียนในศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่นในโรงเรียน

2.2 สร้างค่านิยมใหม่ในเรื่องการคบเพื่อน และการไม่ใช้ยาเสพติด

2.3 ปรับเปลี่ยนความคิดให้เห็นคุณค่าของตนเอง และพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ ให้อยู่ในกรอบที่เหมาะสม โดยกิจกรรมกลุ่มเพื่อนให้ดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา

2.4 ประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยนำผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และการติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด

2.5 จัดทำกลุ่มบำบัดในโรงเรียน

2.6 จัดการเรียนการสอนเสริมพิเศษให้กับนักเรียน

2.7 ดำเนินมาตรการป้องกันปราบปรามอย่างเข้มงวด

3. กลุ่มนักเรียนที่ติดยาเสพติด นักเรียนกลุ่มนี้จะใช้ยาเสพติดเป็นประจำจนติดพฤติกรรมโดยทั่วไปจนไม่สามารถเรียนหนังสือต่อไปได้ การป้องกันการแพร่ของยาเสพติดไปยังเพื่อนนักเรียนด้วย ควรประสานผู้ปกครองส่งนักเรียนเข้ารับการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพในสถาน

บำบัดรักษา และติดตามช่วยเหลือ ระหว่างที่กลับมาเรียนต่อหลังจากการบำบัดรักษา ไม่ควรไล่นักเรียนออกจากโรงเรียน

4. กลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมในการค้ายาเสพติด นักเรียนที่มีพฤติกรรมในการขายยาเสพติด ให้แก่เพื่อนนักเรียนด้วยกันในโรงเรียน มี 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 นักเรียนที่เป็นผู้ค้ายาเสพติดโดยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการค้ายาเสพติด หรือเป็นผู้ค้ารายย่อย โรงเรียนควรประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในการดำเนินป้องกันรายใหญ่ในโรงเรียนควรดำเนินการทางกฎหมายต่อไป ก่อนที่ปัญหาขายยาเสพติดในโรงเรียนจะขยายตัวมากขึ้น

กลุ่มที่ 2 นักเรียนที่ติดยาเสพติดและขายยาเสพติดให้เพื่อน เพราะต้องการยาของแถมเพื่อใช้เอง หรือต้องการเงินเพื่อซื้อยาเสพติดมาเสพ นักเรียนกลุ่มนี้ จัดเป็นผู้ป่วยติดยาเสพติด โรงเรียนควรตัดเงินเดือน หรือภาคทัณฑ์ และส่งนักเรียนผู้นั้นเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ หรือให้ผู้ปกครองดำเนินการพาไปบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพนักเรียน ควรเข้มงวดในการป้องปรามด้วยการจัดเวรยามสอดส่องดูแล ตรวจสอบ ติดตามตั้งตู้แดงบริเวณที่เสี่ยงในโรงเรียนและรอบ ๆ สถานศึกษา

สรุปได้ว่า ระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้น มีแนวทางในการปฏิบัติและการให้ความรู้เรื่องยาเสพติด เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับโทษ พิษภัย และอันตรายจากยาเสพติด การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้มีการพัฒนาตนเองให้สามารถป้องกันตนเองจากยาเสพติด และเพิ่มพื้นที่การทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ของนักเรียน อีกทั้งโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครองต้องไม่มองว่านักเรียนที่ติดยาเสพติดเป็นปัญหา แต่เป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการดูแลและบำบัดรักษา

ระบบการให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษาเป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทั้งปัญหาส่วนตัว การเรียน ครอบครัว พฤติกรรมเบี่ยงเบน และปัญหายาเสพติด การให้คำปรึกษาจะช่วยให้ นักเรียนสามารถหาทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยตนเองได้ถูกต้องและเหมาะสม ในกระบวนการให้คำปรึกษานั้น มีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ เพื่อนนักเรียน ผู้ปกครอง อาจารย์แนะแนว อาจารย์อื่น รวมทั้งนักจิตวิทยา กรณีมีปัญหาเชิงลึกต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่ต้องทำงานสัมพันธ์กัน พร้อมส่งต่อสภาพปัญหาและศักยภาพ ของบุคคลที่เข้ามามีส่วนช่วยเหลือ นอกจากนี้ ในกระบวนการให้คำปรึกษาควรนำผู้ปกครองนักเรียนมารับรู้รับทราบถึงปัญหา และวิธีดูแลช่วยเหลือ นักเรียนเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างครอบครัว และโรงเรียน ในการแก้ไขปัญหากันหนทางหนึ่ง

ระบบเฝ้าระวัง

สถานศึกษาควรสร้างระบบกลไกเฝ้าระวังยาเสพติดในโรงเรียน ให้เป็นระบบแจ้งเตือนในเรื่องยาเสพติดให้กับผู้เกี่ยวข้องเพื่อเตือนภัย สร้างสภาวะป้องกันที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการหวนกลับของยาเสพติด ดำเนินการดังนี้

1. สสำรวจสภาพปัญหาและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างสม่ำเสมอ
2. รับแจ้งข่าวสารและเบาะแสจากบุคคลภายในสถานศึกษาและชุมชนที่ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล พฤติการณ์และพื้นที่ปัญหาโดยการจัดโทรศัพท์สายด่วน ตู้รับแจ้ง

เบาะแส ทั้งนี้ต้องตรวจสอบข้อมูลและสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยให้กับผู้ให้ข่าวสาร และแจ้งเบาะแส

3. แจ้งเตือนปัญหาให้กับผู้เกี่ยวข้องด้วยการประกาศหรือแจ้งสถานการณ์ให้ทราบโดยทั่วกัน ประชุมผู้เกี่ยวข้อง

4. ปฏิบัติการแก้ไข ด้วยการสร้างสภาวะป้องกันปัญหาที่เหมาะสม

สรุปได้ว่า ระบบเฝ้าระวังเป็นกระบวนการที่จะส่งข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวให้ทุกส่วนได้รับทราบในวงกว้าง เพื่อเป็นประโยชน์ในการรู้เท่าทันพิษภัยของยาเสพติด และเป็นการช่วยสอดส่องมิให้ผู้ใกล้ชิด เข้าไปเกี่ยวข้องเพื่อให้เป็นกลไกในการเฝ้าระวังยาเสพติดในโรงเรียนที่ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล พฤติการณ์ และพื้นที่ปัญหา

ระบบการสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่ายการทำงาน

การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาไม่สามารถทำได้โดยลำพัง จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ โดยสถานศึกษาที่เป็นศูนย์กลางในการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หากสามารถพัฒนาความร่วมมือในภาคส่วนต่าง ๆ ให้เป็นเครือข่ายการทำงาน นอกจากเป็นการช่วยเสริมความแข็งแกร่งในการทำงานแล้ว ยังทำให้การมีส่วนร่วมมีพลังและมีความต่อเนื่องในการทำงานมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการเป็นส่วนสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจในครอบครัว ส่วนของชุมชนนั้น ผู้นำชุมชนมีส่วนในการดูแลพื้นที่ในชุมชนไม่ให้มียาเสพติดในพื้นที่ ทั้งในการจัดพื้นที่กีฬาให้เยาวชนได้แสดงออก เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการมั่วสุมกันในทางที่ไม่ดี

ระบบบริหารจัดการ

สถานศึกษาควรจัดโครงสร้างและกลไกบริหารจัดการงานด้านยาเสพติด เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินงานในระบบต่าง ๆ ด้วยการสร้างกลไกการทำงาน ได้แก่ กลไกระดับห้องเรียน ชั้นเรียน กลุ่ม ชมรม และโรงเรียน โดยกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ในรูปแบบคณะกรรมการนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา หรือคณะกรรมการเฉพาะกิจ โดยดำเนินการดังนี้

1. จัดทำแผนงาน โดยจัดทำเป็นแผนงานประจำปี เพื่อเตรียมการกิจกรรมและงบประมาณดำเนินงาน

2. อำนวยการขับเคลื่อนกิจกรรมด้านยาเสพติด ระดมทรัพยากรดำเนินงานจากหน่วยงานภาคี เครือข่ายทำงานและชุมชน

3. พัฒนาบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานด้านยาเสพติด เช่นนักเรียนแกนนำ ครูแกนนำ เป็นต้น

4. กำกับ ติดตามการดำเนินงาน

5. รวบรวม และรายงานผลการดำเนินงาน

6. วิจัยและพัฒนาวิชาการด้านยาเสพติดในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (2550 : 11-15) กล่าวถึงมาตรการที่ใช้ในการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขยาเสพติด ได้แก่

1. มาตรการทางการศึกษา ดำเนินการสร้างและพัฒนารูปแบบ ตลอดจนวิธีการ ป้องกันยาเสพติด สอดแทรกในระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย
2. มาตรการเผยแพร่ ดำเนินการเผยแพร่ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งสื่อ สื่อกลุ่มและ สื่อมวลชน ให้เหมาะสมและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนจัดให้มีแหล่งบริหารให้คำปรึกษา แนะนำ
3. มาตรการการจัดกิจกรรมทางเลือก ดำเนินการให้มีการจัดกิจกรรมที่เป็น ประโยชน์ด้านสุขภาพ พละนารมัย จริยธรรม อาชีพ เป็นต้น โดยมุ่งเน้นบุคคลให้รู้จักพิจารณาทางเลือก ที่ถูกต้องในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต แทนการแก้ปัญหา โดยใช้ยาเสพติด
4. มาตรการฝึกอบรม ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและบูรณาการ โดยการฝึกอบรม บุคลากร ในการดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด ในสถานศึกษาและชุมชน
5. มาตรการบริหาร การดำเนินงานประสานงาน และสนับสนุนหน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชนให้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดใน สถานศึกษาและชุมชน

สรุปได้ว่า แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่ง ประกอบด้วยระบบข้อมูล ระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ระบบการ ให้คำปรึกษา ระบบเฝ้าระวัง ระบบสนับสนุนจากชุมชน เครือข่ายการทำงาน และระบบบริหารจัดการ ซึ่งระบบข้อมูลมีความสำคัญต่อการวางแผน และวิธีการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหายาเสพติดใน สถานศึกษา ระบบป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นแนวทางในการปฏิบัติและการให้ความรู้เรื่อง ยาเสพติด เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับโทษ พิษภัย และอันตรายจากยาเสพติด การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้มีการพัฒนาตนเองให้สามารถป้องกันตนเองจากยาเสพติด ระบบการให้คำปรึกษาเป็นกระบวนการ ให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาเพื่อให้สามารถหาทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วย ตนเองได้ถูกต้องและเหมาะสม ระบบเฝ้าระวัง เป็นกลไกในการเฝ้าระวังยาเสพติดในโรงเรียน ระบบ การสนับสนุนจากชุมชนและเครือข่ายการทำงาน เป็นการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ต้องได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ ระบบ บริหารจัดการ โดยสถานศึกษาควรจัดโครงสร้างและกลไกบริหารจัดการงานด้านยาเสพติด เพื่อ อำนวยความสะดวกดำเนินงานในระบบต่าง ๆ ด้วยการสร้างกลไกการทำงาน นอกจากนี้ การได้รับความ ร่วมมือจากทุกฝ่าย ทุกหน่วยงานจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาการดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไข ยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.6 แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาอบายมุขในสถานศึกษา

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาอบายมุขให้สอดคล้องกับโครงการสถานศึกษา สีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งปลอดจากยาเสพติด และอบายมุข โดยอบายมุขในที่นี้ ได้แก่ สื่อลามกอนาจาร การพนัน และการทะเลาะวิวาทนั้น ผู้รายงานได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการดำเนินการดังรายละเอียดดังนี้

1.6.1 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาสื่อลามกอนาจาร

สำนักงานอำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556 : 87 - 89) กล่าวว่า สื่อลามกอนาจารทุกรูปแบบ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่น ก่อให้เกิดปัญหาทางเพศและอาชญากรรมในที่สุด ซึ่งทางโรงเรียนไม่มีวิธีป้องกันดูแลอย่างทั่วถึง ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพครอบครัว สังคมและประเทศชาติ โดยเฉพาะในเรื่องสื่อลามกอนาจารเป็นปัญหาของโรงเรียนในปัจจุบัน ซึ่งจำแนกสาเหตุได้ ดังนี้

1. การแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจของกลุ่มบุคคลที่ขาดคุณธรรม จริยธรรมในสังคม ในการผลิตและจำหน่ายสื่อลามกอนาจาร ซึ่งมีจำหน่ายแพร่หลายในท้องตลาดโดยขาดการควบคุมและบังคับใช้กฎหมาย
2. เด็กและเยาวชนขาดจิตสำนึกและวิจรรย์ญาณที่ดีในการเลือกเครื่องมือสื่อสาร บริโภคข้อมูลข่าวสารและสื่อบันเทิง บริโภคข้อมูลข่าวสารและสื่อบันเทิงต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัย
3. กลุ่มเด็กและเยาวชน ผู้บริโภคสื่อลามกอนาจารไม่ได้รับการเลี้ยงดูอบรมเอาใจใส่ชี้แนะในการเลือกบริโภคที่เหมาะสมจากผู้ปกครอง ครู ญาติพี่น้อง
4. การบังคับใช้กฎหมายไม่เข้มงวดเพียงพอ โดยเฉพาะตามแหล่งมั่วสุม สถานบันเทิงต่าง ๆ โดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องปล่อยปละละเลยในการควบคุมเผยแพร่ลามก
5. เด็กสามารถเข้าถึงเกี่ยวกับเรื่องเพศและสื่อลามกอนาจารและการแสดงออกด้านความรักอย่างเปิดเผยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
6. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ถูกใช้เป็นช่องทางในการแสวงหาประโยชน์จากการล่อลวงและลักพา

แนวทางการดำเนินการแก้ปัญหา

1. สถานศึกษาดำเนินการควบคุมการดูแลการนำข้อมูลข่าวสารและสื่อบันเทิงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศไม่ให้เข้ามาเผยแพร่ในสถานศึกษา เช่น แต่งตั้งคณะกรรมการนักเรียนในการเฝ้าระวังพฤติกรรมกลุ่มเสี่ยงการตรวจค้นเป้าหมาย
2. สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรบูรณาการการสอนในเรื่องเพศศึกษา ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมที่ดี และเหมาะสมในทางสังคมให้กับนักเรียน
3. จัดกิจกรรมและเสริมสร้างค่านิยม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามให้นักเรียน เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
4. จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศักยภาพพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่มีความสามารถทางด้าน ICT ได้มีการแข่งขันและแสดงออกในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม
5. ประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องในการตรวจตรา ควบคุมดูแลตามแหล่งจำหน่ายแลเผยแพร่ เช่น ห้างสรรพสินค้า ร้านเกม อินเทอร์เน็ตคาเฟ่ เป็นต้น
6. ดำเนินการตรวจค้น ยึดสิ่งของและลงโทษ หากพบนักเรียนนำสื่อเข้ามาสู่สถานศึกษา ติดต่อประสานงานผู้ปกครองเพื่อหาแนวทางแก้ไข ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
7. ตั้งกรรมการสืบหาแหล่งที่มาเพื่อตัดวงจรการแพร่ระบาดในโรงเรียน
8. ประสานงานข้อมูลและหลักฐานเพื่อส่งให้ผู้เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

9. มอบหมายหัวหน้าระดับชั้นหรือครูที่ปรึกษาติดตามและเฝ้าระวัง ภายหลังจากดำเนินการแก้ไขแล้วเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในระยะต่อไปมิให้เกิดขึ้น

10. จัดรวบรวมสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วนำมาจัดเป็นกิจกรรมพัฒนาและส่งเสริมเพื่อแก้ปัญหา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 (ออนไลน์, 2562) ได้ให้แนวทางในการป้องกันและปัญหาสื่อลามกอนาจารในสถานศึกษา ดังนี้

1. ควบคุมดูแลการนำข้อมูลข่าวสารและสื่อบันเทิงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศไม่ให้เข้ามาเผยแพร่ในสถานศึกษา

2. จัดทำหลักสูตรบูรณาการการสอนในเรื่องเพศศึกษา ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมที่ดี และเหมาะสมในทางสังคมให้กับนักเรียน

3. จัดกิจกรรมและเสริมสร้างค่านิยม ปูปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ที่ดีงามให้กับนักเรียนเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

4. ประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องในการ ตรวจสอบ ควบคุมดูแล ตามแหล่งจำหน่ายและเผยแพร่

5. ดำเนินการตรวจค้นยึดสิ่งของและลงโทษ หากพบนักเรียนนำสื่อลามกอนาจารเข้ามาสถานศึกษา ติดต่อบริษัทผู้ปกครอง เพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

6. มอบครูประจำชั้น ติดตามและเฝ้าระวังภายหลังจากดำเนินการแก้ไขแล้วเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในระยะต่อไปมิให้เกิดขึ้น

1.6.2 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาคารพนัน

ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557: 42-46) ได้กล่าวถึงแนวทางการช่วยเหลือและแก้ไขนักเรียนติดเกม/อินเทอร์เน็ต/การพนัน โดยให้ความหมายของเด็กติดเกม อินเทอร์เน็ต/การพนัน ดังนี้

เด็กนักเรียนติดเกม/อินเทอร์เน็ต หมายถึง เด็กนักเรียน ที่หมกมุ่นกับการเล่นเกม/อินเทอร์เน็ตและไม่สามารถควบคุมตนเองในเวลาที่กำหนด ถ้าไม่ได้เล่นจะกระวนกระวายใจบางคน เล่นข้ามวัน ข้ามคืน การติดเกมหรืออินเทอร์เน็ตส่งผลกระทบต่อตัวเด็กนักเรียน เช่น ไม่สนใจเรียน การเรียนตกต่ำ ขาดความรับผิดชอบหนีเรียนเพื่อไปเล่นเกม ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและสัมพันธภาพทางสังคมเสีย

เด็กนักเรียนเล่นพนัน หมายถึง เด็กนักเรียนที่มีพฤติกรรมการเล่นเอาเงินสิ่งของมีค่าด้วยการเสี่ยงโชคหรือใช้ความสามารถโดยคาดเดาผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ความชำนาญเล่นไพ่เหลื่อมไพ่พรึบและฝีมือรวมทั้งโชคถ้าเล่นพนันจนติดเป็นนิสัยจะส่งผลให้เด็กนักเรียนขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

แนวทางการป้องกัน

1. สถานศึกษามีมาตรการกำกับดูแลกรณีเด็กนักเรียนติดเกม/อินเทอร์เน็ต/เล่นพนัน

2. ให้ความรู้ความเข้าใจประโยชน์และโทษของการเล่นเกม/อินเทอร์เน็ต

3. ครูช่วยดูแลเด็กนักเรียนเพื่อป้องกันปัญหาคารพนันติดเกม/อินเทอร์เน็ต/เล่นพนัน

โดยการติดตามพฤติกรรมของเด็กนักเรียน อาจมอบหมายงาน ให้เด็กนักเรียนได้ใช้คอมพิวเตอร์และ อินเทอร์เน็ต เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ที่ทำทนายเสริมสร้างความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง รวมถึงการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในโรงเรียน

4. ขอความร่วมมือจากผู้ปกครองช่วยดูแลเด็กนักเรียนเรื่องการเล่นเกม/ อินเทอร์เน็ต/เล่นพนัน
5. จัดกิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตร่วมกันระหว่างบ้านสถานศึกษา และชุมชน

แนวทางการแก้ไข

1. ครูที่ปรึกษา/ครูผู้สอน ให้คำแนะนำ คำปรึกษา วิธีการใช้สื่อให้เป็นประโยชน์ใน ด้านการศึกษาหาแหล่งเรียนรู้โดยให้คํานงจากอินเทอร์เน็ตมานำเสนอเพื่อที่เด็กนักเรียนจะได้มี ความรู้ด้านอื่นด้วย จะได้ไม่เล่นเกมเพียงอย่างเดียว
2. เชิญผู้ปกครองพบปะพูดคุยปัญหาหรือใช้วิธีการเยี่ยมบ้านเพื่อสืบหาข้อเท็จจริง หาแนวทางการแก้ไขเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างเด็กนักเรียน ผู้ปกครอง และสถานศึกษา ปรับ พฤติกรรม ส่งเสริมการจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจและการเสริมแรงอย่างเหมาะสม และต่อเนื่อง
3. ปรับพฤติกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไปอย่างสม่ำเสมอและติดตามประเมินผล พฤติกรรมเป็นระยะ
4. หากพบว่าเด็กนักเรียนยังมีพฤติกรรมติดเกม / อินเทอร์เน็ต/ เล่นพนัน แล้วให้ สถานศึกษาประสานทีมสหวิชาชีพให้ความช่วยเหลือต่อไป
5. ผอ.สพป. /สพม. แจ้งเป็นนโยบายและสั่งการแก่สถานศึกษา ในสังกัดเพื่อ ปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน

1.6.3 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาท

สำนักงานอำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556 : 82 - 85) กล่าวว่า เหตุการณ์ทะเลาะวิวาทของนักเรียน อาจมีสาเหตุสำคัญดังนี้

1. คุณลักษณะความคิดของตัวนักเรียน ซึ่งมาจากพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและ กระบวนการเข้าสู่สังคม ทศนคติต่อความรุนแรง จำแนกได้ดังนี้

1.1 การคบเพื่อนเกิดจากสภาวะช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงที่ให้ความสำคัญต่อเพื่อน เป็นพิเศษ วัยศึกษะนองเพราะเชื่อเพื่อน มีพลังฮึกเหิม กล้าทำผิด อยากรเด่นดัง ต้องการการยอมรับในกลุ่มเพื่อน

1.2 มีค่านิยมในทางที่ผิด รักเพื่อน รักสถาบัน เป็นพฤติกรรมของวัยรุ่น ชอบทำในสิ่งที่ทำทนาย ต้องการให้เพื่อยอมรับเพื่อศักดิ์ศรี ประเพณี ค่านิยมในระบบรุ่นพี่ รุ่นน้อง ต้องการแสดงความเก่งอยู่เหนือกลุ่มอื่น การถูกทำทนาย ขีดเขียนข้อความเหยียดหยามฝ่ายตรงข้าม

2. สภาพการเลี้ยงดูจากครอบครัวที่แตกต่าง

2.1 ครอบครัวแตกแยกและชีวิตอิสระ มีสิ่งยั่วยุ นำไปสู่ปัญหาพฤติกรรม เบี่ยงเบน ประกอบกับการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ทำให้เด็กหันเหชีวิตไปในทางเสื่อม เด็กจะเห็นความรุนแรงจากครอบครัวเป็นเรื่องธรรมดา

2.2 ผู้ใหญ่ไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างความรักความเข้าใจที่เด็กควรจะได้รับจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง เมื่อมีปัญหาจึงไม่กล้าพูดคุยหรือปรึกษาหารือกับพ่อแม่ แต่จะไปปรึกษาเพื่อน

2.3 วิธีการเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน บางครอบครัวเลี้ยงดูอย่างประคบประหงม บางครอบครัวเลี้ยงดูด้วยการให้ช่วยเหลือตัวเอง ตัดสินใจเอง ขาดความใกล้ชิดพ่อแม่ เด็กบางคนกลัวพ่อแม่

2.4 พฤติกรรมเลียนแบบที่ไม่เหมาะสมกับประเภทต่าง ๆ เช่นการโฆษณาละคร ภาพยนตร์ที่ส่งเสริมความรุนแรง

แนวทางในการป้องกันและแก้ไข

1. แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบและแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการทะเลาะวิวาทของนักเรียนทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

2. ดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดทำข้อมูลด้านพฤติกรรมนักเรียนเป็นรายบุคคล

3. จัดทำระบบเครือข่ายระหว่างผู้ปกครองชุมชน สถานศึกษา เพื่อการสื่อสารและประสานความร่วมมือ ป้องกันแก้ไขปัญหเกี่ยวกับพฤติกรรมนักเรียน

4. จัดกิจกรรมสร้างความสามัคคีปรองดองระหว่างสถานศึกษาหรือภายในสถานศึกษาเกี่ยวกับการสร้างค่านิยมการแสดงออก เช่น โครงการสานสายใยสายสัมพันธ์เพื่อนร่วมทางต่างโรงเรียน กิจกรรมเพื่อชีวิตที่ดีแก่นักเรียน กิจกรรมอาสาพัฒนาชุมชน เป็นต้น

5. สถานศึกษาจัดทำแผนวิธีป้องกันและชักซ้อมแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหทะเลาะวิวาทของนักเรียน โดยบูรณาการร่วมกันระหว่างองค์กร หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

6. ควบคุมการเข้าออกสถานศึกษาของนักเรียนและบุคคลภายนอกในช่วงเวลาที่มีการเรียนการสอนอย่างเข้มงวด

7. สถานศึกษาจัดอบรมการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการกระทำผิดแก่ผู้ปกครองและนักเรียน

8. จัดให้มีช่องทางการสื่อสารทางสถานศึกษา ผู้ปกครอง ภาคเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสามารถแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียนได้ทันต่อสถานการณ์ เช่น สายด่วน 1579 มีข้อความทางโทรศัพท์ (SMS) และเว็บไซต์ แจ้งข่าวกรณีนักเรียนขาดเรียนกิจกรรมของสถานศึกษา เป็นต้น

สรุปได้ว่า แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหอาชญากรรมในสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการทราบถึงข้อมูลนักเรียนรายบุคคลเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อทราบปัญหา สาเหตุของปัญหา และคัดกรองให้เห็นถึงความเสี่ยงที่นักเรียนจะไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมพร้อมกับการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เข้มแข็ง จัดทำนโยบาย มาตรการ และควบคุมโดยการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหอาชญากรรมในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวคิดของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

2.1 นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดมาตรการป้องกันเด็กและเยาวชนก่อนวัยเสี่ยงและในวัยเสี่ยงไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เรียนรู้ถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด รู้จักวิธีปฏิเสธหลีกเลี่ยงยาเสพติดและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อหลีกเลี่ยงการหมกมุ่นมั่วสุมกับยาเสพติดและอบายมุข ตลอดจนดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาที่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จึงได้กำหนดนโยบายให้ผู้บริหารองค์กรหลัก หน่วยงานและสถานศึกษาดำเนินการโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ดังนี้

1. ผู้บริหารทุกระดับนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไปสู่การปฏิบัติ จัดทำแผนปฏิบัติการ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและนอกสถานศึกษา

2. ผู้บริหารทุกระดับ ครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ต้องให้ความสำคัญและมีจิตสำนึกร่วมกันที่จะปกป้องคุ้มครองดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้ความร่วมมือและร่วมแรงร่วมใจ จัดกิจกรรมทั้งในหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนจัดกิจกรรมป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติด ในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เช่น กิจกรรม TO BE NUMBER ONE กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ต่าง ๆ ค่ายคุณธรรม กิจกรรมลูกเสือและเนตรนารีป้องกันยาเสพติด กิจกรรมกีฬาป้องกันยาเสพติด ส่งเสริมการรวมกลุ่มของนักเรียน นักศึกษา ทั้งในส่วนของชมรมและสภานักเรียน

4. ผู้บริหารสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนให้ความรู้เสริมสร้างจิตสำนึก ทักษะชีวิต ภูมิคุ้มกันต่อต้านยาเสพติด และอบายมุข จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาทุกคนให้ทั่วถึง โดยสร้างเครือข่ายแกนนำทุกระดับในสถานศึกษา

5. ผู้บริหารสถานศึกษาจัดระบบการดำเนินงานยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ ตามโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข คือ มาตรการป้องกัน มาตรการค้นหา มาตรการรักษา มาตรการเฝ้าระวัง มาตรการบริหารจัดการ ภายใต้กลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ ที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องมียุทธศาสตร์ต้องมีแผนงาน ต้องมีระบบข้อมูล ต้องมีเครือข่าย ไม่ปกปิดข้อมูลและไม่ปล่อยอก

6. ผู้บริหารทุกระดับอำนวยความสะดวก กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานและจัดมาตรการเสริมแรง ให้แก่ผู้รับผิดชอบด้านยาเสพติดดีเด่น ด้วยการยกย่องชมเชย มอบโล่ เกียรติบัตร เลื่อนขั้นเงินเดือนกรณีพิเศษ มาตรการ ลงโทษบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้ออกจากราชการและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ประกาศเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2559 มีสาระสำคัญ เพื่อให้ผู้บริหารองค์กรหลัก หน่วยงาน และสถานศึกษาดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษานำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ไปสู่การปฏิบัติ ให้มีแผนปฏิบัติการที่ครอบคลุม

กลุ่มเป้าหมาย และการมีส่วนร่วมของคณะผู้บริหาร ครูอาจารย์และกลุ่มเป้าหมายนักเรียน นักศึกษา ทั้งในและนอกสถานศึกษา

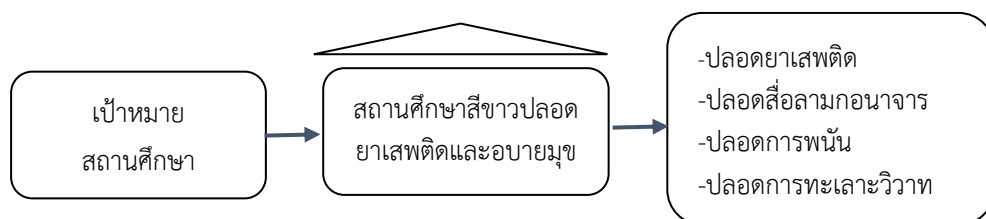
2. ผู้บริหารหน่วยงานและผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข เพื่อสร้างและพัฒนาระบบการดำเนินงานที่เข้มแข็งต่อเนื่องและยั่งยืน

3. ผู้บริหารหน่วยงานและผู้บริหารสถานศึกษาอำนวยความสะดวก กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข และจัดทำมาตรการเสริมแรงให้แก่ผู้รับผิดชอบด้วยกรายกย่อง ชมเชย มอบโล่เกียรติยศ เกียรติบัตรและการเลื่อนขั้นเงินเดือนกรณีพิเศษ

4. ผู้บริหารหน่วยงานและผู้บริหารสถานศึกษา อำนวยความสะดวก กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข และใช้มาตรการลงโทษ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้ออกจากราชการและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

5. ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงาน และผู้บริหารหน่วยงานและผู้บริหารสถานศึกษา จัดตั้งคณะกรรมการติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

6. ผู้บริหารหน่วยงานและผู้บริหารสถานศึกษา สรุปรายงานต้นสังกัดเพื่อสรุปผล รายงานศูนย์อำนาจการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ โดยการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข มีเป้าหมายเพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งปลอดจากยาเสพติดและอบายมุข ซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2.1 เป้าหมายของสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข
แหล่งที่มา กระทรวงศึกษาธิการ (2560: 5)

สรุปได้ว่า กระทรวงได้กำหนดมาตรการป้องกันเด็กและเยาวชนก่อนวัยเสี่ยงและในวัยเสี่ยงไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เรียนรู้ถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด รู้จักวิธีปฏิเสธหลีกเลี่ยงยาเสพติดและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อหลีกเลี่ยงการหมกมุ่นมั่วสุมกับยาเสพติดและอบายมุข ตลอดจนดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษานำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ไปสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษา

2.2 แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดไม่พึงประสงค์

จำแนกพฤติกรรม 4 ด้าน ดังนี้

2.2.1 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขยาเสพติดได้ผลเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น กระทรวงศึกษาธิการกำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้ดังนี้

1. สถานศึกษาพยายามป้องกันและแก้ไขให้ถึงที่สุด โดยไม่ไล่ให้นักเรียนนักศึกษาให้พ้นไปจากสถานศึกษาเป็นภาระสังคมหรือสถาบันอื่น

2. ให้องค์กรหลักทำความเข้าใจกับผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดรายงานสภาพการใช้สาร/ยาเสพติด ให้กระทรวงศึกษาธิการทราบโดยไม่ถือเป็นความผิดแต่จะพิจารณาเป็นความดีความชอบในการรายงานตามความจริง

3. ให้องค์กรหลักสั่งการสถานศึกษาให้ครู อาจารย์ เป็นแบบอย่างที่ดี ไม่สูบบุหรี่ และพฤติกรรมไม่เหมาะสม จัดสถานศึกษาเป็นเขตปลอดบุหรี่และปลอดยาเสพติด

แนวทางการดำเนินงานและจัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาที่ดำเนินการโดยกลุ่มสนใจที่มีกิจกรรมหลากหลาย เช่น

- โครงการห้องเรียนสีขาว
- โครงการ TO BE NUMBER ONE
- โครงการเพื่อนเตือนเพื่อน
- เพื่อนที่ปรึกษา YC (YOUTH COUNSELOR)
- จัดรายการออกเสียงตามสาย
- จัดการเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์เนื่องในวันต่อต้านยาเสพติด นิทรรศการ

ยาเสพติด

- จัดแข่งขันมินิมาราธอน
- จัดแสดงคอนเสิร์ตพลังสีขาว
- ให้ความรู้การป้องกันยาเสพติด โฆษทางกฎหมาย ทักษะชีวิต
- อบรมนักเรียนแกนนำต้านภัยยาเสพติด
- จัดค่ายเยาวชนพิทักษ์สังคม ค่ายทักษะชีวิต ค่ายภาวะผู้นำ
- จัดกิจกรรมธนาคารความดี
- จัดกิจกรรมลานวัด ลานใจ ลานกีฬา
- จัดตั้งชมรมดนตรี ส่งเสริมการเล่นดนตรี
- จัดอบรมลูกเสือต้านภัยยาเสพติด
- ปรับปรุงบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมสร้างสนามกีฬาส่งเสริมให้นักเรียน

เล่นกีฬา

- ตรวจปัสสาวะหาสารเสพติด/ยาเสพติด
- จัดกิจกรรมฟื้นฟูสถานที่บำบัดคลินิกเสมารักษ์
- จัดกิจกรรมเฝ้าระวัง มีผู้ดูแลเสมารักษ์
- จัดกิจกรรมอบรมสร้างภูมิคุ้มกัน ฯลฯ

2.2.2 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาสื่อลามกอนาจารและปัจจัยเสี่ยง

1. ให้สถานศึกษาตรวจค้นและป้องกันมิให้นักเรียน นักศึกษา นำสื่อลามกอนาจารเข้ามาเผยแพร่ ในสถานศึกษา มีการตรวจค้นหาและมาตรการควบคุมดูแลการใช้โทรศัพท์มือถือ

2. ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดหนังสือ วิดีโอ เทปโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เป็นประโยชน์ ให้ความบันเทิง ที่ประเทืองสติปัญญาบริการแก่นักเรียน นักศึกษา

กิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสื่อลามกอนาจารในสถานศึกษาได้แก่

- ตรวจค้นและป้องกันมิให้นักเรียน นักศึกษา นำสื่อลามกอนาจารเข้ามา

เผยแพร่ในสถานศึกษา

- ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทำสื่อ หนังสือ วิดีโอ เทปบันทึกเสียง และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เป็นประโยชน์ ให้ความบันเทิงที่ประเทืองสติปัญญาเพื่อบริการแก่นักเรียน นักศึกษา ฯลฯ

2.2.3 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาคารพนัน

1. จัดกิจกรรมให้นักเรียน นักศึกษา รู้จักประหยัดอดออม ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยและฝึกทำงานเพื่อหารายได้พิเศษจากการประกอบสัมมาชีพ

2. ป้องปรามมิให้นักศึกษาเล่นการพนันทุกรูปแบบในสถานศึกษาและตรวจค้นแหล่งมั่วสุ่ม เช่น ร้านเกม สถานบันเทิง แหล่งการพนันผิดกฎหมาย เป็นต้น

3. ส่งอาจารย์ฝ่ายปกครองหรือประสานงานตำรวจนักเรียนเพื่อสุ่มตรวจนักเรียน นักศึกษาที่อาจไปมั่วสุ่มตามแหล่งอบายมุข แหล่งการพนันของชุมชนหรือของพื้นที่

กิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาคารพนันในสถานศึกษา ได้แก่

- จัดกิจกรรมให้นักเรียน นักศึกษา รู้หลักประหยัดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- ให้ป้องกันมิให้นักเรียน นักศึกษา เล่นการพนันทุกรูปแบบในสถานศึกษาและตรวจค้นสถานที่ ซึ่งอาจเป็นแหล่งมั่วสุ่ม

- ให้ครู อาจารย์ฝ่ายปกครอง ประสานงานกับพนักงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมความประพฤตินักเรียน และนักศึกษา ในการสุ่มตรวจนักเรียน นักศึกษา ที่ไปมั่วสุ่มตามแหล่งการพนันและแหล่งอบายมุขของชุมชน

2.2.4 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาคารทะเลาะวิวาท

1. ประสานตำรวจให้ใช้มาตรการเฝ้าระวังในการลงโทษนักเรียน นักศึกษาที่ทำผิดกฎหมาย

2. ติดตามตรวจสอบพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน นักศึกษา ที่มีปัญหาเป็นรายกรณีหรือรายกลุ่ม และส่งครูไปเยี่ยมถึงบ้านเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง

3. ตรวจค้นหาการพกพาอาวุธเข้ามาในสถานศึกษาและเพิ่มโทษผู้ทำผิดที่เคยถูกตักเตือนมาแล้ว

4. ให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาให้ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดระเบียบวินัย กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมเสริมหลักสูตร

5. สร้างองค์กรเครือข่ายระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน ตำรวจ โดยมีระบบ สื่อสาร โทรคมนาคมและ ระบบข้อมูลเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง

กิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ได้แก่

- ติดตามตรวจสอบพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน นักศึกษา ที่มีปัญหาเป็นกรณี หรือรายกลุ่มและให้ครูไปเยี่ยมบ้านเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงต่อการทะเลาะวิวาทข้ามสถาบัน

- ตรวจสอบการพกพาอาวุธเข้ามาในสถานศึกษาของนักเรียน นักศึกษา กลุ่มเสี่ยง และคาดโทษเพิ่มสำหรับผู้ทำผิดที่เคยถูกตักเตือนมาแล้ว

- สถานศึกษาจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาให้ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดระเบียบวินัย กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

- ให้สร้างองค์กรเครือข่ายระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชนและตำรวจ โดยมีระบบการสื่อสารโทรคมนาคม และระบบข้อมูลเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง

- ให้ประสานกับตำรวจ ใช้มาตรการเฉียบขาดในการลงโทษนักเรียน นักศึกษา ที่ฝ่าฝืนในชั้นกระทำผิดกฎหมาย และสถานศึกษาจัดระบบติดตามดูแลพฤติกรรม

2.3 การดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ดำเนินงานด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข ด้วยยุทธศาสตร์ 5 ด้าน ดังนี้

2.3.1 ยุทธศาสตร์ด้านการป้องกัน ประกอบด้วยกิจกรรมห้องเรียนสีขาว กิจกรรมการเรียนการสอนทักษะชีวิต และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เช่น การเล่นดนตรีกีฬา ศิลปะวัฒนธรรม เป็นต้น

2.3.2 ยุทธศาสตร์ด้านการค้นหาประกอบด้วย กิจกรรมการสำรวจสภาพการใช้สาร/ ยาเสพติด ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา การเยี่ยมบ้าน การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองผู้เรียนเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ กลุ่มติด และกลุ่มค้า

2.3.3 ยุทธศาสตร์ด้านการรักษา ประกอบด้วย การดูแลช่วยเหลือ กิจกรรมคลินิก เสมาร์กซ์ กิจกรรมจิตสังคมบำบัดในสถานศึกษา การเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การส่งต่อเข้ารับ การบำบัดรักษาจากสถานพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการบำบัด รักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

2.3.4 ยุทธศาสตร์ด้านการเฝ้าระวัง ประกอบด้วย กิจกรรมผู้ดูแลเสมาร์กซ์ กิจกรรม ตำรวจประสานโรงเรียน ครู D.A.R.E โรงพักจำลอง กิจกรรมลูกเสือต้านภัยยาเสพติดสารวัตรนักเรียน ห้องเรียนสีขาวและการประสานงานกับผู้นำ หน่วยงานในท้องถิ่นและหน่วยงานที่รับผิดชอบการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

2.3.5 ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การจัดทำแผนการอำนวยการ กำกับ ติดตาม ประเมินผล และสรุปรายงาน การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และสนับสนุนส่งเสริมการ ปฏิบัติงาน พิจารณาจัดทำมาตรการลงโทษและมาตรการเสริมแรง

2.4. การดำเนินงานด้านกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่

สถานศึกษาดำเนินการ 4 ต้อง คือ

2.4.1 สถานศึกษาต้องมียุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่สอดคล้องกับสภาพของปัญหาและสถานการณ์ในพื้นที่ที่มีความรุนแรงต่างกัน

2.4.2 สถานศึกษาต้องมีแผนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาตลอดปีการศึกษา

2.4.3 สถานศึกษาต้องมีข้อมูลระบบการดำเนินการทั้ง 4 ด้านได้แก่ ระบบด้านการป้องกัน ระบบด้านการเฝ้าระวัง ระบบการการดูแลช่วยเหลือ และระบบด้านการบริหารจัดการ

2.4.4 สถานศึกษาต้องมีเครือข่ายการประสานงานทำงานระหว่างนักเรียน ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้นำด้านศาสนา

สถานศึกษาดำเนินการ 2 ไม่ คือ

1. สถานศึกษาไม่ปกปิดข้อมูล กลุ่มเสพ กลุ่มติด และกลุ่มค้ายาเสพติด

2. สถานศึกษาไม่ผลักปัญหา ไม่ไล่นักเรียนนักศึกษาออกจากสถานศึกษา ให้นำไปบำบัดรักษา เมื่อหายแล้วให้กลับมาเรียนได้ตามปกติ

2.5 การดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

กระทรวงศึกษาธิการ (2560: 15) กล่าวว่า การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้แนวคิดและหลักการของ “4 ประสาน 2 ค้ำ” ซึ่ง 4 ประสานได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้แทนครูอาจารย์ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียนนักศึกษาและส่วนของ 2 ค้ำเดิมเป็นผู้แทนชุมชนแต่พื้นที่เสี่ยงเพิ่มมากขึ้นจึงได้กำหนดใหม่เพื่อให้มีบุคลากรสำคัญที่จะเข้ามาช่วยสถานศึกษาในการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขได้แก่ ตำรวจทหาร ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำศาสนา ซึ่งอยู่ในบริเวณท้องถิ่นและชุมชนทั้งนี้เพื่อช่วยสถานศึกษามีมาตรการป้องกัน และการปราบปรามผู้จำหน่าย/ผู้เสพมาตรการความปลอดภัย เป็นการเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด แหล่งอบายมุข รอบสถานศึกษา ดังนั้นเพื่อให้สถานศึกษามีระบบการป้องกันที่เข้มแข็ง ต่อเนื่องและยั่งยืน จึงให้มีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ และกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ เป็นแนวทางการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา
2. เพื่อลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและอบายมุขทั้งในและนอกสถานศึกษา
3. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข นอกสถานศึกษาให้มีกระบวนการที่เข้มแข็ง ต่อเนื่อง และยั่งยืน
4. ให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ในการนำไปพัฒนาและสร้างระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอบายมุข ปัจจุบันเสี่ยงรอบสถานศึกษาในทุกพื้นที่

2.6 แนวทางการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

ตามนโยบายของรัฐบาลและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มอบหมายให้ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยกระบวนการ การสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด ที่เข้มแข็ง ต่อเนื่อง และยั่งยืน ป้องกันผู้เสพยาเสพติดรายใหม่ และให้การช่วยเหลือผู้ที่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ตามกระบวนการโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข เป็นการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างครบวงจรคุณภาพตามยุทธศาสตร์นั้น เพื่อให้หน่วยงานในพื้นที่ และสถานศึกษาในสังกัด เป็นกลไกการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล จึงได้กำหนดแนวทางดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ให้ผู้บริหารหน่วยงานและผู้บริหารสถานศึกษา อำนาจการ กำกับ ติดตามกระบวนการ ตามมาตรการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ดังต่อไปนี้

2.6.1 มาตรการการบริหารจัดการและด้านองค์ความรู้

1. ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัดในพื้นที่ระดับจังหวัดดำเนินการ

1) เสนอรายชื่อคณะกรรมการดำเนินงานให้กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งเพื่อทำหน้าที่เป็นพิธีการเป็นคณะวิทยากร และคณะกรรมการประเมินผลการดำเนินงานในพื้นที่ที่รับผิดชอบ

2) จัดประชุมผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อมอบนโยบายและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง เข้มแข็ง ต่อเนื่อง และยั่งยืนกำหนดตัวชี้วัดให้สถานศึกษาทุกแห่ง ดำเนินการตามเป้าหมายด้านปริมาณและคุณภาพ

3) จัดทำแผนปฏิบัติการ ส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณดำเนินงานตามกระบวนการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขตลอดปีการศึกษา

4) จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกระบวนการดำเนินงานห้องเรียนสีขาว แผนกสีขาว ให้ความรู้แก่คณะครู อาจารย์และผู้รับผิดชอบงานด้านยาเสพติด

5) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ประจำจังหวัด /อำเภอ /ตำบล

6) จัดทำตารางการปฏิบัติงานประจำปีการศึกษา เพื่ออำนวยการ กำกับ ติดตาม ประเมินผล และสรุปรายงาน

2. ผู้บริหารสถานศึกษา ดำเนินการ

1) จัดประชุมคณะครู อาจารย์ ผู้ปกครอง มอบนโยบายและจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU)

2) จัดอบรมให้ความรู้แก่คณะครู อาจารย์ และนักเรียน นักศึกษาแกนนำห้องเรียนสีขาว แผนกสีขาว

3) ส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณและจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา

4) รายงานผลการดำเนินงานภาคเรียนละ 2 ครั้งให้หน่วยงานต้นสังกัด เพื่อสรุปรายงานกระทรวงศึกษาธิการ

2.6.2 มาตรฐานการเสริมแรงจิตใจ

1. ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัดในระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด ดำเนินการ
 - 1) ส่งรายชื่อครูประจำชั้น อาจารย์ที่ปรึกษาที่ดำเนินงานห้องเรียนสีขาวดีเด่น แผนกสีขาวดีเด่น ให้กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อรับเกียรติบัตรที่ลงนามโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
 - 2) ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของครู อาจารย์ และให้ส่งผลงานเข้ารับโล่รางวัล เสมอ ปปส.
 - 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษารับโล่รางวัล เสมอ ปปส.
2. ผู้บริหารสถานศึกษา ดำเนินการ
 - 1) จัดประกวดห้องเรียนสีขาว แผนกสีขาว ระดับดีเด่น มอบรางวัลแก่นักเรียนแกนนำ
 - 2) ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของครู อาจารย์ และส่งผลให้งานเข้ารับโล่รางวัล เสมอ ป.ป.ส.
 - 3) ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรที่รับผิดชอบงานยาเสพติดให้ได้รับการเลื่อนเงินเดือนเป็นกรณีพิเศษในโควตาของสถานศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ

2.6.3 มาตรการกำกับ ติดตาม และประเมินผล

1. ผู้บริหารสถานศึกษา รายงานผลการดำเนินงานให้ต้นสังกัดทราบภายในการประชุมประจำเดือน
2. ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัดในพื้นที่ระดับจังหวัด สรุปรายงานผลการดำเนินงานให้กระทรวงศึกษาธิการทราบภาคเรียนละ 2 ครั้ง ดำเนินการภาคเรียนที่ 1 เดือนมิถุนายน / สิงหาคม และภาคเรียนที่ 2 เดือนพฤศจิกายน /เดือนมกราคมของทุกปี
3. ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัดในพื้นที่ระดับจังหวัด ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่ตั้งใจดำเนินการ ให้มีการยกย่อง ชมเชย กรณีที่ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ดำเนินงาน ให้ชี้แจงทำความเข้าใจหลักเกณฑ์ประเด็นสำคัญของปัญหาที่ต้องดำเนินการและจัดทำแผนปฏิบัติการตามนโยบายรัฐบาล และนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ

2.7 ยุทธศาสตร์การดำเนินงานสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขมีกระบวนการดำเนินงาน ตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ ดังนี้

2.7.1 มาตรการด้านการป้องกัน สถานศึกษามีการดำเนินงานกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาวมีการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการจัดการเรียนรู้การสร้างภูมิคุ้มกันสารเสพติดเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และดำเนินงานกิจกรรมห้องเรียน/แผนกสีขาว 1 ห้องเรียน /แผนก 1 โครงการงานป้องกันยาเสพติด เพื่อเสริมสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกไม่ให้นักเรียน นักศึกษาไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

2.7.2 มาตรการด้านค้นหา สถานศึกษามีการจัดทำข้อมูลนักเรียนรายบุคคล มีการสุ่มตรวจปัสสาวะของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/กลุ่มเสพ/กลุ่มติด มีการคัดกรองจำแนกกลุ่มนักเรียน นักศึกษา

ออกเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มปลอด กลุ่มเสียง กลุ่มเสพ กลุ่มติด กลุ่มค้ำ และรายงานการสำรวจสภาพ การให้สารเสพติด/ยาเสพติดให้หน่วยงาน ต้นสังกัดทราบทุกภาคการศึกษา

2.7.3 มาตรการด้านรักษา จัดตั้งคลินิกเสมารักษ์ โดยสถานศึกษามีนโยบายในการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนนักศึกษา ที่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เป็นกลุ่มเสพ กลุ่มติดเข้าสู่การบำบัดรักษา และส่งต่อหน่วยงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุข หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คำปรึกษาและ ช่วยเหลือให้เรียนตามปกติ

2.7.4 มาตรการด้านเฝ้าระวัง สถานศึกษาจัดให้มีผู้ดูแลเสมารักษ์ในสถานศึกษา เพื่อรับ เรื่องร้องเรียนปัญหาเสพติดและอบายมุข รวมทั้งมีเครือข่ายจากทุกภาคส่วนในการดำเนินงาน เฝ้าระวังปัญหาเสพติดและอบายมุขดำเนินการจัดกิจกรรมอบรม/ชุมนุมเสมารักษ์ ป้องกัน ยาเสพติด

2.7.5 มาตรการด้านบริหารจัดการ สถานศึกษามีการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข คณะกรรมการปฏิบัติการโครงการสถาน ศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขและคณะทำงานห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว เพื่อกำหนด นโยบาย ยุทธศาสตร์จัดทำแผนปฏิบัติการ อำนวยการกำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปรายงาน ต้นสังกัด และการประสานงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการด้านการค้นหา ด้านการรักษา และด้านการเฝ้าระวัง

1. ด้านการค้นหา สถานศึกษาดำเนินการคัดกรองนักเรียนนักศึกษา ภาคเรียนที่ 1 (ระดับการศึกษาชั้นพื้นฐาน 30 มิถุนายนทุกปี) ภาคเรียนที่ 2 (ระดับชั้นพื้นฐาน 30 พฤศจิกายนทุกปี) เป็น 3 กลุ่มสร้างภูมิคุ้มกัน กลุ่มใช้สารเสพติดกลุ่มบำบัด กรณีที่ไม่สามารถใช้ชุดน้ำยาตรวจปัสสาวะ ได้ให้ดำเนินการตามกระบวนการอื่นที่ดำเนินการได้ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และแบบ SDQ ตามความเหมาะสมของพื้นที่ และการบริหารของสถานศึกษาตามยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข

2. ด้านการรักษา (คลินิกเสมารักษ์)

2.1 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งคลินิกเสมารักษ์เพื่อให้คำปรึกษา ในการช่วยเหลือ และติดตามแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในทุกด้าน เช่น การสูบบุหรี่ แอลกอฮอล์ ยาเสพติด การตั้งครรภ์ไม่พร้อม ปัญหาส่วนตัวและครอบครัว โดยมีผู้รับผิดชอบเป็นครู อาจารย์ด้านแนะแนว จิตวิทยา กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลานามัย

2.2 องค์ประกอบการทำงานได้แก่ องค์ความรู้ด้านจิตสังคมบำบัดใน สถานศึกษาความรู้ ความเข้าใจสภาพปัญหา และการให้คำแนะนำช่วยเหลือในทางที่ถูกต้องเป็นการ ยอมรับของคณะครู ผู้ปกครอง ผู้รับผิดชอบงานด้านคลินิกเสมารักษ์ ประกอบด้วยครู อาจารย์ ผู้รับผิดชอบ นักเรียน นักศึกษาแกนนำ ที่ผ่านกระบวนการอบรมการเป็นผู้ให้คำปรึกษา

2.3 พื้นที่ดำเนินงาน ได้แก่ ห้องพยาบาล ห้องแนะแนว ห้องฝ่ายปกครองหรือห้อง ที่เห็นสมควรเหมาะสมที่สามารถดำเนินงานตามกระบวนการให้คำปรึกษา และสามารถจัดกิจกรรม ที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ตามหลักการ

2.4 ดำเนินการสำรวจสภาพการใช้สารยาเสพติด (Re X – Ray) ทุกภาคเรียน หากไม่พบกลุ่มใช้สารเสพติดและกลุ่มบำบัด จึงไม่ได้ดำเนินการตามมาตรการบำบัดรักษา

กระบวนการจิตสังคัมบำบัดในโรงเรียน แต่ให้มีนโยบายในการดำเนินการบำบัดรักษาตามยุทธศาสตร์
โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

3. ด้านการเฝ้าระวัง (ผู้ดูแลสมารักษ์)

3.1 วัตถุประสงค์ในการจัดทำผู้ดูแลสมารักษ์ เพื่อให้มีการแจ้งและส่งข่าว
สถานการณ์ปัญหาเสพติดในสถานศึกษาจากนักเรียน นักศึกษา ให้แก่ครูฝ่ายปกครอง หรือครู
ผู้รับผิดชอบงานด้านการป้องกันยาเสพติดเป็นความลับหรือไม่กล้าเปิดเผยที่อาจส่งผลกระทบต่อความ
สูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน หรือให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะมาตรการ เบาะแส แหล่งมั่วสุ่มอื่น ๆ
ที่ผู้บริหารสถานศึกษานำไปดำเนินการตามกระบวนการ เฝ้าระวังไม่ให้มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดใน
สถานศึกษา

3.2 องค์ประกอบของผู้ดูแลสมารักษ์ จัดทำด้วยกล่องไม้ กล่องเหล็ก หรือ วัสดุ
แข็งแรง ติดกุญแจป้องกันข้อมูลรั่ว ขนาดตามความเหมาะสมไม่ใหญ่หรือเล็กจนเกินไปสภาพ คล้ายตู้
ไปรษณีย์ หรือตู้แดงของตำรวจ ติดตั้งในพื้นที่ที่นักเรียน นักศึกษาไปมั่วสุ่มเช่น ห้องน้ำ สนามเด็กเล่น
ภายในและภายนอกอาคารเรียน เป็นต้น

3.3 กำหนดมาตรการเปิด-ปิด ผู้ดูแลสมารักษ์โดยครู อาจารย์ฝ่ายปกครอง
ครูผู้รับผิดชอบงานป้องกันยาเสพติด นักเรียน นักศึกษาแกนนำ และประธานสถานนักเรียน สรุปรายงานให้คณะผู้บริหารเพื่อกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานการณ์
ปัจจุบัน

2.8 การดำเนินงานห้องเรียนสีขาว

กระทรวงศึกษาธิการ (2560: 73 - 84) ได้กล่าวถึงการดำเนินงานห้องเรียนสีขาวดังนี้

2.8.1 หลักการและเหตุผล

รัฐบาลได้มองเห็นเป็นยาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญระดับชาติจึงถือเป็นนโยบาย
ที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจังเนื่องจากได้มีการแพร่ระบาดไปทุกพื้นที่ของประเทศ และทวี
ความรุนแรงขึ้นส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งความมั่นคงของ
ประเทศ พฤติกรรมการดื่มสุรา สูบบุหรี่ เทียวกลางคืน การพนัน การทะเลาะวิวาท ติดเกม สื่อลามก
อนาจาร ฟุ่มเฟือยแล้วแต่เป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน นักศึกษา การป้องกันและ
แก้ไขเป็นอีกแนวทางในการพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ศูนย์อำนวยการป้องกันและ
ปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ ได้บูรณาการจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันทุกฝ่าย
ที่เกี่ยวข้อง จึงได้จัดทำกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว ในสถานศึกษาทุกแห่งทั่วประเทศโดยมี
เป้าหมายเพื่อให้ครูอาจารย์ที่ปรึกษาและนักเรียน นักศึกษาที่เป็นแกนนำเป็นผู้ให้ความรู้ความเข้าใจ
ในการให้คำปรึกษา ตักเตือนเพื่อน กระตุ้นเพื่อนปลูกฝังค่านิยม ถูกต้อง ดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
เพื่อให้เยาวชนของประเทศไทยเป็นเยาวชนที่มีความรู้ ควบคู่ด้วยคุณธรรม ดำรงตนอยู่ในสังคม
ได้อย่างมีความสุขเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพพัฒนาประเทศไทยให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

2.8.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียน นักศึกษาที่มีปัญหาต้องการความช่วยเหลือได้รับคำปรึกษา
คำแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสมจากผู้ที่เป็นแกนนำ และครู อาจารย์ที่ปรึกษา ครูแนะแนว

2. เพื่อให้นักเรียน นักศึกษาแกนนำในห้องเรียนดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตักเตือน แนะนำเพื่อนในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ปัญหาอบายมุขและปัญหาอื่น ๆ ที่เป็นสิ่งชั่วร้ายทั้งหลาย

3. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้มีนักเรียน นักศึกษาแกนนำประจำห้อง และครูอาจารย์ที่ปรึกษา ครูแนะแนว และเพื่อนที่ปรึกษาให้คำปรึกษาแนะนำและให้การช่วยเหลือ การบริหารจัดการ การอบรม การสนับสนุนกิจกรรม และติดตามประเมินผลโดยร่วมมือกันทุกฝ่าย

4. เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงด้วยกระบวนการสร้างเครือข่ายนักเรียนนักศึกษาแกนนำ เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง ต่อเนื่องและยั่งยืน

2.8.3 การบริหารจัดการกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว ระดับสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อนการดำเนินงานกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว ได้แก่

1. แต่งตั้งคณะทำงานดำเนินงานในห้องเรียนสีขาวและแผนกสีขาว
2. ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะผู้บริหาร มีหน้าที่ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจัดประชุมชี้แจงและรับผิดชอบ มอบนโยบาย จัดทำแผนปฏิบัติงาน จัดกิจกรรมการประกวดติดตาม ประเมินผล สรุปรายงานเสนอตามลำดับพร้อมทั้งเสนอแนะปัญหาและอุปสรรค เพื่อนำไปสู่การแก้ไขกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว ให้มีความเข้มแข็งและต่อเนื่อง
3. คณะครูที่ปรึกษาและคณะอาจารย์ที่ปรึกษา มีหน้าที่ในการขับเคลื่อนกิจกรรมให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษาและให้คำปรึกษา แนะนำในการดำเนินงานโครงการห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมเฝ้าระวังสอดส่องดูแลรับทราบปัญหานำเสนอ ผู้บริหารสถานศึกษาให้รับทราบ เพื่อนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างเป็นระบบในสถานศึกษา
4. คณะนักเรียน นักศึกษา แกนนำ มีหน้าที่ในการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินงานตามโครงสร้าง และจัดกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายและองค์ความรู้จากการอบรม สำหรับนักเรียน นักศึกษา ทุกคนต้องให้ความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข และสถานศึกษาต้นแบบของกระทรวงศึกษาธิการต่อไป
5. สถานศึกษาประเมินตนเองในภาคเรียนที่ 1 และรายงานให้ต้นสังกัดในพื้นที่จังหวัดทราบภายในเดือนตุลาคมของทุกปี

2.8.4 แนวทางการดำเนินงานกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว

เพื่อให้การดำเนินงานห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาวบรรลุตามวัตถุประสงค์ กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1. กลยุทธ์กิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดกลยุทธ์เพื่อเป็นกระบวนการในการดำเนินงานภายในกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว มีองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านคือ มีแหล่งเรียนรู้ ดูแลช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อด้วยคุณธรรม และสร้างสรรค์ด้วยกิจกรรมโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) มีแหล่งเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมในห้องเรียน/แผนกวิชา เช่น จัดบอร์ดจัดทำสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์หนังสือวารสารหนังสือพิมพ์ จดหมายข่าว ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด โรคเอดส์ การตั้งครุฑก่อนวัยอันควร อบรมมุข อุบัติภัยและดำเนินโครงการป้องกันยาเสพติด โดยในสถานการณ์ข่าวสารทุกด้านมาเสนอให้เพื่อนนักเรียนรับรู้ตามสถานการณ์ปัจจุบัน

2) ดูแลช่วยเหลือ จัดให้มีนักเรียน นักศึกษาแกนนำเพื่อให้คำปรึกษาดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันตอบสนองปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษา และช่วยเหลือด้านการเรียน โดยให้คำปรึกษา แนะนำและให้การช่วยเหลือหากไม่สามารถแก้ไขได้ ให้รายงานครูประจำชั้น อาจารย์ที่ปรึกษาทราบเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

3) เอื้อเฟื้อด้วยคุณธรรม มีหลักธรรมประจำห้องเรียน/แผนกวิชาเพื่อให้ นักเรียน นักศึกษาทุกคนจะต้องมีคติพจน์หรือหลักธรรมคำสอนตามศาสนาที่ตนนับถือมาเป็นหลักยึดปฏิบัติในห้องเรียน เช่น พรหมวิหาร 4 มีความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา จะทำให้ทุกคนรักกัน ช่วยเหลือกัน เป็นต้น

4) สร้างสรรค์ด้วยกิจกรรม มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ที่จะช่วยให้มีความสามัคคี และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ไม่ไปมั่วสุมกับยาเสพติด หรือสื่อลามกอนาจาร เช่น การเล่นเกม การเล่นเกมดนตรี ศิลปะ และกิจกรรมตามที่กลุ่มสนใจร่วมกันจัดทำมาเพื่อพัฒนาร่างกาย และจิตใจ รวมทั้งกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาร่วมกับชุมชนด้วยกระบวนการ บ้าน วัด โรงเรียน

2. การจัดองค์กรภายในห้องเรียนสีขา/แผนกสีขา

การขับเคลื่อนกลยุทธ์ทั้งสี่ด้านของห้องเรียนสีขา/แผนกสีขา คือ มีแหล่งเรียนรู้ ดูแลช่วยเหลือเอื้อเฟื้อด้วยคุณธรรม สร้างสรรค์ด้วยกิจกรรม จะต้องมีการขับเคลื่อนการทำงานในรูปของการจัดองค์กรภายในห้องเรียนสีขา / แผนกสีขา ประกอบด้วยนักเรียน นักศึกษาแกนนำ แบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายการเรียน ฝ่ายการงาน ฝ่ายสารวัตรนักเรียน และฝ่ายกิจกรรมโดยมีภาระหน้าที่ดังนี้

1) ฝ่ายการเรียน มีภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือในด้านวิชาการเกี่ยวกับการเรียน การบ้าน โครงการหรือปัญหาการเรียนในห้องเรียนสีขา/แผนกสีขา ต้องรับผิดชอบแก้ไขช่วยเหลือและให้คำแนะนำ คำปรึกษา คำอธิบาย ชี้แนะแหล่งเรียนรู้ และนำเสนอครูที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลือ โดยมีกระบวนการทำงานดังนี้

1.1) มีการจัดตั้งทีมงานแกนนำรับผิดชอบงานฝ่ายวิชาการของห้องเรียน /แผนกสีขา

1.2) ทีมงานแกนนำ มีกระบวนการช่วยเหลือเพื่อฝ่ายวิชาการของห้องเรียน/แผนกวิชา เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการเรียนการสอน

1.3) ทีมงานแกนนำจัดทำแหล่งเรียนรู้/มุมความรู้/ป้ายนิเทศในห้องเรียน/แผนกวิชา

1.4) ทีมงานแกนนำจัดทำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทุกคน ในห้องเรียน/แผนกเรียน

2) ฝ่ายการงาน มีภาระหน้าที่ในการดูแลความสะอาดเรียบร้อยในห้องเรียน/แผนกที่เรียนของมีค่าและทรัพย์สินสมบัติของห้องเรียนสีขาแผนกสีขา วัสดุอุปกรณ์ที่ชำรุด ป้องกัน

อุบัติเหตุภายในห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว จัดสภาพสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว ให้นำเรียนและป้องกันไม่ให้เกิดอุบัติเหตุที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นในห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว โดยมีกระบวนการทำงาน ดังนี้

2.1) มีการจัดตั้งทีมงานแกนนำรับผิดชอบงานฝ่ายการงานของห้องเรียน/
แผนกวิชา

2.2) ทีมงานแกนนำดูแลพื้นที่ภายในห้องเรียน/แผนกเรียนและรอบ
ห้องเรียน/แผนกวิชา

2.3) ทีมงานแกนนำดูแลทรัพย์สินและความปลอดภัยในห้องเรียน/ แผนก
วิชา

2.4) ทีมงานแกนนำจัดทำสมุดบันทึกกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนก วิชา
สีขาวในการปฏิบัติงานทั้งสี่ฝ่ายตามโครงสร้างห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว

3) ฝ่ายสารวัตรนักเรียน/กิจการนักศึกษา มีภาระหน้าที่ในการสอดส่องดูแล
ความเรียบร้อยทั้งในห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว และมุมอับ เช่น ห้องน้ำ หรือที่บริเวณอาคาร แหล่งที่
ไปมั่วสุมสูบบุหรี่หรือเล่นเพื่อนหากมีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือพฤติกรรมเสี่ยงรวมทั้งปัญหา
ส่วนตัวในด้านต่าง ๆ ให้ฝ่ายสารวัตรนักเรียนแก้ไข แต่หากไม่สามารถแก้ไขได้ให้นักเรียน นักศึกษา
แจ้งครูประจำชั้น อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อแก้ไขต่อไป โดยมีกระบวนการทำงานดังนี้

3.1) มีการจัดตั้งทีมงานแกนนำรับผิดชอบงานฝ่ายสารวัตรนักเรียน/ ของ
ห้องเรียน/แผนกวิชาดำเนินการเฝ้าระวังและสอดส่องดูแลในห้องเรียน/แผนกวิชา

3.2) ทีมงานแกนนำมีกระบวนการดำเนินงานฝ่ายสารวัตรนักเรียนของ
ห้องเรียน/แผนกวิชาดำเนินการเฝ้าระวังและสอดส่องดูแลพื้นที่มุมอับ ห้องน้ำ แหล่งมั่วสุม

3.3) ทีมงานแกนนำมีการกำหนดมาตรการในการแก้ไขพฤติกรรมเสี่ยง
ของนักเรียน นักศึกษาในห้องเรียน/แผนกวิชา ดำเนินการเฝ้าระวังและสอดส่องดูแลให้ความช่วย
เหลือและคำปรึกษา

3.4) มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของห้องเรียน/แผนกสีขาว ส่งต่อ
ให้ครูประจำชั้น อาจารย์ที่ปรึกษา

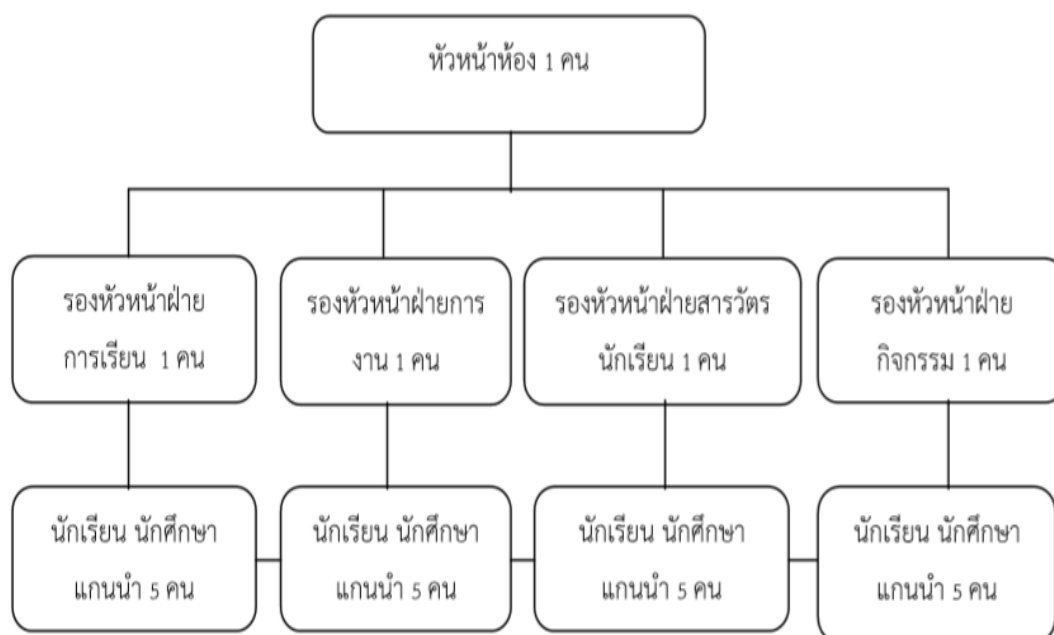
4) ฝ่ายกิจกรรม มีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ทั้งในห้องเรียนสีขาว/
แผนกสีขาว และกิจกรรมในทุกระดับชั้น เช่น การเล่นดนตรี กีฬา ศิลปะ วัฒนธรรม และจัดกิจกรรม
ในกลุ่มสนใจของเพื่อน ๆ เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่ไปมั่วสุมหรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
โดยมีกระบวนการทำงานดังนี้

4.1) มีการจัดตั้งทีมงานแกนนำรับผิดชอบงานฝ่ายกิจกรรมของห้องเรียน
/แผนกวิชา

4.2) ทีมงานแกนนำจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ภายในห้องเรียน/
แผนกวิชา

4.3) ทีมงานแกนนำให้ความร่วมมือการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา

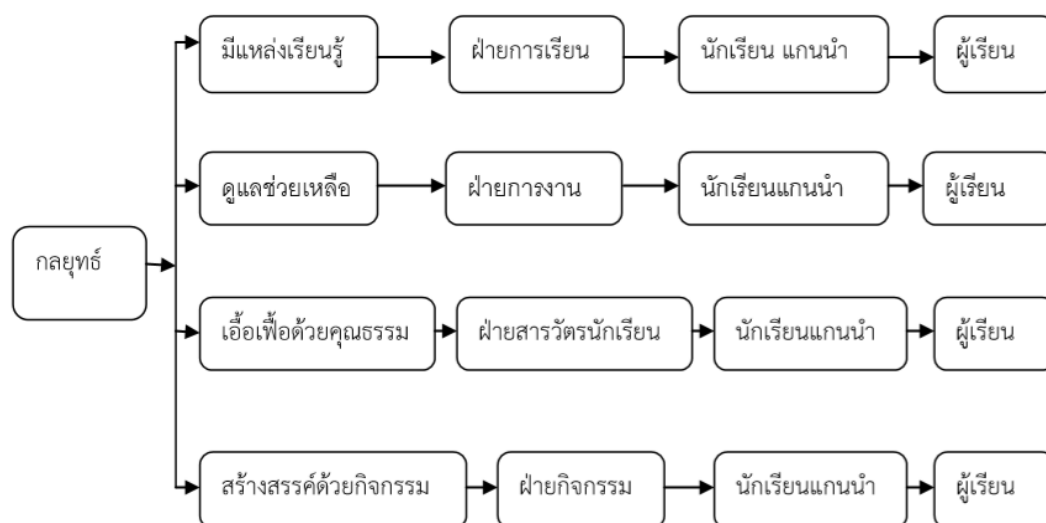
4.4) ทีมงานแกนนำให้ความร่วมมือการจัดกิจกรรมนอกสถานศึกษา

แผนภาพที่ 2.2 แสดงแผนภาพโครงสร้างกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว
แหล่งที่มา กระทรวงศึกษาธิการ (2560: 80)

2.8.5 กระบวนการดำเนินงานกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว

เพื่อให้การดำเนินงานกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาวบรรลุเป้าหมายเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลลดปัญหาได้ทุกระดับ จึงต้องมีกระบวนการในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบให้เกิดความเข้มแข็งต่อเนื่องและยั่งยืน โดยบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ความเข้าใจในระบบตามกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาวและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังตามหลักการเพื่อนช่วยเพื่อนในคู่มือการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2559 ได้แนะนำให้ขับเคลื่อนตามแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 2.3 แสดงกลยุทธ์และกิจกรรมห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว
แหล่งที่มา กระทรวงศึกษาธิการ (2560: 81)

2.8.6 บทบาทหน้าที่นักเรียน นักศึกษาแกนนำห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว

1. หัวหน้าห้อง/แผนกวิชา ปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

- 1) อำนวยความสะดวก กำกับ ดูแล สั่งการ การดำเนินงานของทุกฝ่าย
- 2) ประสานงาน รายงาน บันทึกและสรุปผลการดำเนินงานของทุกฝ่าย
- 3) ช่วยดูแลแก้ไข ให้คำปรึกษาข้อปัญหาของเพื่อนและน้องที่ถูกต้อง
- 4) รายงานปัญหา อุปสรรค ความต้องการช่วยเหลือให้ครูประจำชั้น

อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อทราบและแก้ไขปัญหา

- 5) ตรวจสอบสมุดบันทึกการปฏิบัติงานและงานอื่น ๆ ตามที่ได้

มอบหมาย

2. รองหัวหน้าฝ่ายการเรียนปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

- 1) รับผิดชอบการดูแลช่วยเหลือ การบ้าน ช่วยสอนและอธิบาย โครงการงาน และงานด้านวิชาการ
- 2) รับผิดชอบการดูแลและร่วมมือให้ผลสัมฤทธิ์การเรียนบรรลุตาม

วัตถุประสงค์

- 3) รับผิดชอบงานด้านวิชาการทุกกลุ่มสาระวิชาที่ได้รับมอบหมาย
- 4) รับผิดชอบจัดแหล่งเรียนรู้ภายในห้องเรียน
- 5) บันทึกผลการปฏิบัติงานทุกวันและงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

3. รองหัวหน้าฝ่ายการงาน

- 1) รับผิดชอบความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในห้องเรียน

- ภายในห้องเรียน
- สถานที่
- และนอกอาคารสถานที่
- สถานศึกษา
- การแต่งกายในกลุ่มเพื่อน
- ปัญหาที่ถูกต้อง
- อาจารย์ที่ปรึกษา
- งานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- สถานศึกษา
- กิจกรรม
- 2) รับผิดชอบของมีค่า วัสดุ-อุปกรณ์ ภายในห้องเรียน และความปลอดภัย
 - 3) ตรวจสอบอุปกรณ์ไฟฟ้า ประตุนหน้าต่าง หากชำรุดแจ้งงานอาคาร
 - 4) ตรวจสอบจุดเสี่ยง และมาตรการป้องกันอัคคีภัย อุบัติเหตุทั้งภายใน
 - 5) บันทึกผลการปฏิบัติงานทุกวันและงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
 - 6) การดำเนินโครงการป้องกันยาเสพติด
4. รongหัวหน้าฝ่ายสารวัตรนักเรียน ปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้
- 1) รับผิดชอบตรวจสอบการนำสารเสพติด ยาเสพติด อาวุธ เข้ามาภายใน
 - 2) รับผิดชอบเฝ้าระวังไม่ให้มีการสูบบุหรี่ พฤติกรรมไม่พึงประสงค์
 - 3) การให้คำแนะนำ คำปรึกษา ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยง ให้มีทางออกของ
 - 4) การรายงานพฤติกรรมที่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ให้ครูประจำชั้น
 - 5) บันทึกผลการปฏิบัติงานทุกวันและงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
5. รongหัวหน้าฝ่ายกิจกรรม ปฏิบัติหน้าที่ดังนี้
- 1) รับผิดชอบงานกิจกรรมต่าง ๆ เช่น วันสำคัญ กีฬา วิชาการ ประสาน
 - 2) รับผิดชอบงานกิจกรรมในห้องเรียนที่ได้รับมอบหมาย
 - 3) รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในห้องเรียน ในสถานศึกษาและนอก
 - 4) ประสานงานระหว่างครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชนในการจัด
 - 5) บันทึกผลการปฏิบัติงานทุกวันและงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

2.9 แนวทางการประเมินผลงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและ

อบายมุข

ตามที่ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดยได้ดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียน นักศึกษา ไม่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และสถานศึกษาที่ผ่านเกณฑ์การประเมินระดับดีเด่นจะได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็น “สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข” ระดับเงิน ทอง และเพชร ตามลำดับนั้น ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำแนวทางการประเมินโครงการสถานศึกษา

สีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข และแบบประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 (2562. ออนไลน์) ซึ่งมีรายละเอียดผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ 5 ด้าน เรียงตามตัวชี้วัด ดังนี้

1) ด้านการป้องกัน ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ดังนี้

- สถานศึกษาดำเนินการกิจกรรมห้องเรียนสีขาว
- สถานศึกษาจัดประกาศผลงานห้องเรียนสีขาวดีเด่นทุกภาคเรียนฯ
- สถานศึกษามีการดำเนินงานโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่ 7 แนวทาง
- สถานศึกษาจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อป้องกันยาเสพติด

2) ด้านการค้นหา ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ดังนี้

- สถานศึกษามีข้อมูลนักเรียนรายบุคคล
- สถานศึกษามีการสุ่มตรวจปัสสาวะของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/กลุ่มเสพ/กลุ่มติด
- สถานศึกษามีการคัดกรองจำแนกกลุ่มปลอด/กลุ่มเสี่ยง/กลุ่มเสพ/กลุ่มติด/

กลุ่มคำ

- สถานศึกษามีการรายงานการสำรวจสภาพการใช้สารเสพติด/ยาเสพติดในระบบ

CATAS

3) ด้านการรักษา ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด ดังนี้

- สถานศึกษามีนโยบายในการบำบัดรักษาและส่งต่อหน่วยงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุข หรือหน่วยงานอื่น

- สถานศึกษามี “คลินิกเสมารักษ์”

4) ด้านการเฝ้าระวัง ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด ดังนี้

- สถานศึกษามีผู้ดูแลเสมารักษ์รับเรื่องปัญหาเสพติดและอบายมุข
- สถานศึกษาดำเนินการจัดตั้งชมรม/ชุมนุมเสมารักษ์ป้องกันยาเสพติด

5) ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด ดังนี้

- สถานศึกษามีนโยบายยุทธศาสตร์และแผนงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

- สถานศึกษามีกิจกรรมหลักโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและ

อบายมุข

- สถานศึกษามีคณะกรรมการดำเนินงานและมีห้องปฏิบัติงานโครงการสถานศึกษา

สีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

- สถานศึกษามีความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบูรณาการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับภาคเครือข่ายทุกภาคส่วน

- สถานศึกษามีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากยุทธศาสตร์ และตัวชี้วัดดังกล่าวเป็นสิ่งที่กำหนดมาจากศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการเพื่อเป็นแนวทางการประเมินและจัดทำปฏิทินขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อเป็นการเตรียมการให้หน่วยงาน/สถานศึกษา มีความพร้อมในการส่งผลงานและรับการประเมินจากคณะกรรมการในระดับต่าง ๆ ดังนั้นหน่วยงาน/สถานศึกษาในสังกัดจึงดำเนินการ

ตามกรอบแนวทางการดำเนินงาน/ปฏิทินขั้นตอนการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย ยาเสพติดและอบายมุข

สรุปได้ว่า หลักการ และแนวคิดของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัย ยาเสพติดและอบายมุข เป็นแนวทางดำเนินการของสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย ยาเสพติดและอบายมุข เพื่อลดปัญหา การแพร่ระบาดของยาเสพติดและอบายมุขทั้งในและนอกสถานศึกษา ส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข ส่งเสริมสถานศึกษาให้มีกระบวนการที่เข้มแข็ง ต่อเนื่อง และยั่งยืน สร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายสถานศึกษาในการดำเนินการ ตลอดจนสร้างขวัญ กำลังใจให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้วยการมอบรางวัลเชิดชูเกียรติในระดับต่าง ๆ เพื่อให้สถานศึกษา ดำเนินการตามแนวทางการประเมินผลโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัย ยาเสพติดและอบายมุข ผู้ประเมินจึงได้นำหลักการ และแนวคิดของโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย ยาเสพติดและอบายมุข เป็นแนวทางในการดำเนินการของสถานศึกษาสีขาวปลอดภัย ยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาล เมืองอุทัยธานี ซึ่งดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ 5 ด้าน กลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ และการดำเนินงานตามการ ดำเนินงานห้องเรียนสีขาว

3. แนวทางการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัย ยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี

การดำเนินงานของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัย ยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียน อนุบาลเมืองอุทัยธานี ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ด้วยโรงเรียนอนุบาลเมือง อุทัยธานี ได้เห็นถึงความสำคัญ เพื่อให้การแก้ปัญหา ยาเสพติดเริ่มต้นที่การปลูกฝังคุณลักษณะสำคัญ ให้กับเยาวชนในด้านมีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนักในคุณค่าของตนเอง และมีความต้องการ ที่จะหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในการเสพยาเสพติด และยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ต้องอาศัยความร่วมมือจาก ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ตามมาตรฐาน และตัวชี้วัดของโครงการสถานศึกษา สีขาวปลอดภัย ยาเสพติดและอบายมุข ซึ่งดำเนินการคู่ขนานร่วมกับภารกิจระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และดำเนินการตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ และกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ โดยมีวัตถุประสงค์ ได้แก่

1. เพื่อให้โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานีดำเนินการตามมาตรฐานและตัวชี้วัดโครงการ สถานศึกษาสีขาวปลอดภัย ยาเสพติดและอบายมุข
2. เพื่อนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานีมีภูมิคุ้มกัน และทักษะชีวิต หลีกเลี่ยง ห่างไกลยาเสพติดและอบายมุข
3. เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัย ยาเสพติดและ อบายมุข

ในช่วงเริ่มต้นของการดำเนินงานของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัย ยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานีนั้น กิจกรรมของโครงการยังขาดการบูรณาการให้เป็น กิจกรรมที่ควรดำเนินร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ จะดำเนินการโดย คณะครูและบุคลากรภายในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นใหม่ มีความพร้อมในการ พัฒนาแต่ยังต้องได้รับความรู้และแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินการเป็นแนวทางเดียวกัน และชัดเจน

เพื่อการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน นอกจากนี้การดำเนินโครงการยังขาดความต่อเนื่องในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านความร่วมมือเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตลอดจนการกำกับติดตามผลการดำเนินการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์สำคัญของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข จึงส่งผลให้การดำเนินการโครงการยังขาดประสิทธิภาพ ผู้รายงานจึงใช้แนวคิดการทำงานเป็นทีม การสร้างเครือข่าย การสื่อสารในองค์กร และระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาหลอมรวมเป็นแนวทางการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและบริบทของโรงเรียน
2. ร่วมวางแผน ร่วมคิด กำหนดกิจกรรม
3. ดำเนินงานแผนงานและมาตรฐานตามกรอบ
4. ตรวจสอบ ติดตาม เป็นระยะ ต่อเนื่อง
5. ปรับเรื่องด้อย เสริมเรื่องเด่น เน้นพัฒนา

ซึ่งในแต่ละขั้นตอน มีรายละเอียด ดังนี้

1. วิเคราะห์ สภาพปัจจุบันและบริบทของโรงเรียน

1.1 ศึกษานโยบายที่เกี่ยวข้องศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินการโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ในภาคเรียนที่ผ่านมา จากข้อมูลสารสนเทศจากรายการผลการดำเนินงานโครงการ รายงานสถานศึกษาประจำปีการศึกษา 2561

1.2 วิเคราะห์สถานการณ์ยาเสพติด และอบายมุข ภาพรวมของบริเวณรอบสถานศึกษา และภายในจังหวัด โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนกิจกรรม

1.3 ประเมินบริบท (Context Evaluation) โดยเก็บข้อมูลจากครูเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ และประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เพื่อศึกษาความเหมาะสมของปัจจัยเบื้องต้นที่ใช้ในการดำเนินโครงการ

2. ร่วมวางแผน ร่วมคิด กำหนดกิจกรรม

2.1 แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ที่เกี่ยวข้องในทุกกระบวนการของการดำเนินงาน

2.2 ประชุมร่วมกันโดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อออกแบบกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ให้ครอบคลุมกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ที่ 1 การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วยกระบวนการโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ ตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ

2.3 ร่วมคิดวางแผน และกำหนดปฏิทินการดำเนินงานตามกิจกรรม

2.4 จัดทำเป็นปฏิทินปฏิบัติการของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด

และอบายมุข

3. ดำเนินงานแผนงานและมาตรฐานตามกรอบ

3.1 การประชาสัมพันธ์ที่ดี

โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ให้กับครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ผ่านทางการประชุมครู การประชุมผู้ปกครอง การประชุมเครือข่ายผู้ปกครอง การพูดหน้าเสาธง การติดประกาศทางป้ายประชาสัมพันธ์ ตลอดจนมีการรณรงค์การต่อต้านยาเสพติดและอบายมุข ผ่านกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ การทำโครงการของนักเรียน การเดินรณรงค์เพื่อต่อต้านยาเสพติดบูรณาการเข้ากับกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการสื่อสารทางเฟซบุ๊กของโรงเรียน

3.2 การจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการ

โรงเรียนจัดการเรียนรู้ นักเรียนเรียนรู้โดยระดับประถมศึกษาบูรณาการเข้ากับ 8 สาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ระดับปฐมวัย บูรณาการการจัดประสบการณ์โดยใช้เกมเล่นล้อมรัก เพื่อเสริมพัฒนาการด้าน EF สร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียน

3.3 การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ได้แก่ การติดป้ายสัญลักษณ์ห้ามสูบบุหรี่ การต่อต้านยาเสพติดในมุมต่าง ๆ ของโรงเรียน การรณรงค์ไม่ให้สูบบุหรี่ในพื้นที่ของโรงเรียน การจัดมุมสื่อการเรียนการสอนในห้องเรียนที่ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด การจัดทำศูนย์การเรียนรู้ โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ครูนำนักเรียนมาเรียนรู้ เปิดให้สถานศึกษาอื่น และผู้สนใจมาร่วมศึกษาในศูนย์การเรียนรู้นี้ได้

3.4 ดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 มาตรการด้านการป้องกัน

ได้แก่

1. กิจกรรมห้องเรียนสีขาว
2. การจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการ 8 สาระการเรียนรู้
3. การทำโครงการป้องกันยาเสพติดทุกห้องเรียน
4. โครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่
5. กิจกรรมลูกเสือและยุวกาชาดต้านยาเสพติด
6. กิจกรรมวันสำคัญต่อต้านยาเสพติด
7. กิจกรรม TO BE NUMBER ONE
8. กิจกรรมค่ายเด็กดีมีคุณธรรม
9. กิจกรรมสร้างสรรค์

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการค้นหา

ดำเนินกิจกรรมการค้นหา โดยใช้กระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการรักษา

ได้กำหนดนโยบาย ในการบำบัดรักษานักเรียน จัดตั้งคลินิกเสมารักษ์

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการเฝ้าระวัง

ได้จัดระบบและกลไกการเฝ้าระวังสถานการณ์แพร่ระบาดของยาเสพติดที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน มีตู้แดงเสมารักษ์ และชมรมเสมารักษ์

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการบริหารจัดการ

กำหนดแนวทาง ป้องกันยาเสพติดเป็นนโยบาย และกำหนดเป็นโครงการหลักในแผนการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานภายในและประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

3.5 การสร้างเครือข่าย

โรงเรียนมีการสร้างเครือข่าย โดยทำบันทึกข้อตกลง (MOU) และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถานศึกษาเครือข่าย ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่มีการดำเนินงานตามโครงการสถานศึกษาปลอดยาเสพติดและอบายมุข และสมัครเข้ารับการประเมินผลงานดีเด่น ในระดับเงิน ระดับทอง และระดับเพชร ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้ปกครอง นักเรียน ภาควิชาเครือข่าย และผู้มีส่วนร่วมทุกภาคส่วนมีความตระหนักในการร่วมมือป้องกัน เฝ้าระวัง แก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ตลอดจนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้เป็นคนดีสู่สังคม และเสริมสร้างความเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน โดยจัดทำกิจกรรมดังนี้

3.5.1 พิธีลงนามในบันทึกข้อตกลง (MOU) ร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียน

3.5.2 ร่วมประชุมปรึกษาเพื่อร่วมกันหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดอันอาจเกิดขึ้นในโรงเรียน

3.5.3 ศึกษาดูงานห้องเรียนสีขาวต้นแบบ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างครูผู้รับผิดชอบโครงการ นักเรียนแกนนำ

3.5.4 ศึกษาดูงานในศูนย์การเรียนรู้ โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข เพื่อให้เห็นแนวทางในการดำเนินงานตามโครงการ รูปแบบการบริหารจัดการ ตลอดจนมุมมองต่าง ๆ เพื่อให้สถานศึกษาเครือข่ายนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข

3.5.5 ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของสถานศึกษาเครือข่าย

นอกจากการขยายเครือข่ายสู่สถานศึกษาอื่นแล้ว โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี ต้องทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข มีการประสานงานความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาบุคลากร การประสานงานในการดำเนินงานร่วมกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับชุมชนด้วย

ในการดำเนินงานแผนงานและมาตรฐานตามกรอบ มีแนวทางและผลที่การดำเนินโครงการ และกิจกรรม ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 กิจกรรม โครงการ ที่ดำเนินงานแผนงานและมาตรฐานตามกรอบ โครงการสถานศึกษา สีขาวปลอดภัยเสถียรและอบายมุข

กิจกรรม/โครงการ	แนวทางการดำเนินการ	ผลที่คาดหวัง
1. การประชาสัมพันธ์ที่ดี	การประชุมครู การประชุมผู้ปกครอง การพูดหน้าเสาธง การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ การรณรงค์ การทำโครงการของนักเรียน การสื่อสารทางเฟซบุ๊กโรงเรียน	ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และ ผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความตระหนัก และความเข้าใจในพิษภัยของ ยาเสพติด และความเสียหายที่ เกิดจากการเข้าไปเกี่ยวข้องกับ อบายมุข การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมต่าง ๆ
2. การจัดการเรียนรู้ แบบ บูรณาการ	ระดับประถมศึกษา จัดการ เรียนรู้บูรณาการเข้ากับ 8 สาระการเรียนรู้ และกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน ระดับปฐมวัย บูรณาการการ จัดประสบการณ์เพื่อเสริม พัฒนาการด้าน EF สร้าง ภูมิคุ้มกันยาเสพติดและ อบายมุข	ครูจัดการเรียนรู้ หรือจัด ประสบการณ์โดยบูรณาการกับ เนื้อหาที่เรียนรู้ในสาระการ เรียนรู้หรือหน่วยการเรียนรู้ที่ เกี่ยวข้องให้กับนักเรียน ได้ เรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ
3. การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน	การจัดสภาพแวดล้อมภายใน โรงเรียน การจัดมุมสื่อการเรียนการสอน ในห้องเรียน การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสถียรและอบายมุข	นักเรียนได้เรียนรู้จากสภาพ แวดล้อมทั้งภายใน และนอก ห้องเรียน

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

กิจกรรม/โครงการ	แนวทางการดำเนินการ	ผลที่คาดหวัง
<p>4. ดำเนินกิจกรรมที่ หลากหลายตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ ยุทธศาสตร์ที่ 1 มาตรการด้านการป้องกัน</p>	<p>1.กิจกรรมห้องเรียนสีขาว 2.การจัดการเรียนการสอนโดย บูรณาการ 8 สารการเรียนรู้ 2.การทำโครงการป้องกัน ยาเสพติดทุกห้องเรียน 2.โครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่ 3.กิจกรรมลูกเสือและ ยุวกาชาดต้านยาเสพติด 4.กิจกรรมวันสำคัญต่อต้านยา เสพติด 5.กิจกรรม TO BE NUMBER ONE 6.กิจกรรมค่ายเด็กดีมีคุณธรรม 7.กิจกรรมสร้างสรรค์</p>	<p>นักเรียนมีความตระหนักและมี จิตสำนึกที่ดี ไม่ไปเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด และอบายมุข นักเรียนรู้จักการใช้เวลาว่างให้ เกิดประโยชน์ รู้บทบาทหน้าที่ และมีความรับผิดชอบ นักเรียนมีภูมิคุ้มกัน และทักษะ ชีวิต หลีกเลียง และห่างไกล ยาเสพติด และอบายมุข</p>
<p>4. ดำเนินกิจกรรมที่ หลากหลายตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ ยุทธศาสตร์ที่ 2 มาตรการด้านการค้นหา</p>	<p>ใช้กระบวนการระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน 1.การรู้จักนักเรียนรายบุคคล 2.การคัดกรองนักเรียน ค้นหา และจำแนกกลุ่ม นักเรียน 3.การป้องกัน และแก้ไข 4.การพัฒนาและส่งเสริม นักเรียน 5.การส่งต่อ ตลอดจนมีรายงานการสำรวจ สภาพการให้สารเสพติด/ยา เสพติด รายงานข้อมูลนักเรียน มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์/ เสี่ยงต่อยาเสพติดและ อบายมุข</p>	<p>โรงเรียนมีข้อมูลของนักเรียน เพื่อนำใช้ในการวางแผน ป้องกัน ป้องปราม และบริหาร จัดการในโครงการสถานศึกษา สีขาวปลอดยาเสพติดและ อบายมุข</p>

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

กิจกรรม/โครงการ	แนวทางการดำเนินการ	ผลที่คาดหวัง
<p>4. ดำเนินกิจกรรมที่ หลากหลายตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ ยุทธศาสตร์ที่ 3 มาตรการด้านการรักษา</p>	<p>1.กำหนดนโยบาย ในการ บำบัดรักษานักเรียน 2.จัดตั้งคลินิกเสมารักษ์เพื่อให้ คำปรึกษา ในการช่วยเหลือ และติดตามแก้ไขปัญหา พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ใน ทุกด้าน 3.จัดกิจกรรมที่ปรับเปลี่ยน พฤติกรรมได้ตามหลักการ 4.การวางแผนนำนักเรียนเข้าสู่ การบำบัดรักษาและส่งต่อไป ยังหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง</p>	<p>นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา กลุ่มเสพ กลุ่มติด หรือนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่ พึงประสงค์ และมีผลกระทบ ต่อนักเรียน จะได้รับการบำบัด รักษา การช่วยเหลือ และแก้ไข ปัญหาอย่างถูกต้อง ตาม ขั้นตอน และกระบวนการ</p>
<p>4. ดำเนินกิจกรรมที่ หลากหลายตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ ยุทธศาสตร์ที่ 4 มาตรการด้านการเฝ้าระวัง</p>	<p>1.จัดระบบและกลไกการเฝ้า ระวังสถานการณ์แพร่ระบาดของ ของยาเสพติด และการเกิด พฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของ นักเรียน 2.ตั้งดูแลเสมารักษ์เพื่อรับเรื่อง ร้องเรียนปัญหา ยาเสพติดและ อบายมุข 3.จัดตั้งชมรมเสมารักษ์เพื่อ ดำเนินการจัดการข้อมูลจากตู้ เสมารักษ์สู่การเฝ้าระวัง และ บริหารจัดการ 4.มีเครือข่ายจากทุกภาคส่วน ในการดำเนินงาน เฝ้าระวัง ปัญหา ยาเสพติดและอบายมุข</p>	<p>1.ได้ข้อมูลจากนักเรียนที่ไม่ ต้องการเปิดเผย 2.ได้รับคำแนะนำ ข้อเสนอแนะมาตรการ เบาะแส แหล่งมั่วสุ่มอื่น ๆ 3.ผู้บริหารนำข้อมูลไป ดำเนินการตามกระบวนการ เฝ้าระวังไม่ให้มีการแพร่ระบาด ยาเสพติด พฤติกรรมที่มีพึง ประสงค์ และเข้าไปเกี่ยวข้องกับ กอบอบายมุขในโรงเรียน</p>

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

กิจกรรม/โครงการ	แนวทางการดำเนินการ	ผลที่คาดหวัง
4. ดำเนินกิจกรรมที่ หลากหลายตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ ยุทธศาสตร์ที่ 5 มาตรการด้านการบริหาร จัดการ	การแต่งตั้งคณะกรรมการ อำนวยการ คณะกรรมการ ปฏิบัติการโครงการสถาน ศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุขและคณะทำงาน ห้องเรียนสีขาว/แผนกสีขาว เพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์จัดทำแผนปฏิบัติ การ อำนวยการ กำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปรายงาน ต้นสังกัด และการประสานงาน กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง	โรงเรียนมีนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการ ในการ ดำเนินโครงการสถานศึกษา สีขาวปลอดยาเสพติดและ อบายมุข
5.การสร้างเครือข่าย	1.การจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับสถานศึกษาเครือข่าย 2.การจัดทำบันทึกข้อตกลง ร่วมกันในการดำเนินงาน ประสานงานความช่วยเหลือกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับ ชุมชน เช่น โรงพยาบาล หน่วยงานสาธารณสุข สถานี ตำรวจ ฯลฯ	ผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้ปกครอง นักเรียน ภาคี เครือข่าย และผู้มีส่วนร่วม ทุกภาคส่วน มีความตระหนัก ในการร่วมมือป้องกัน ฝ่าละออง แก๊ไขปัญหาเสพติดใน สถานศึกษา

4. ตรวจสอบ ติดตาม เป็นระยะ ต่อเนื่อง

4.1 ผู้บริหาร และครู นิเทศ กำกับ ติดตามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันใน
ระหว่าง และหลังการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยกันแก้ปัญหาพร้อม
ทั้งแนวทางในการพัฒนางาน

4.2 ประเมินด้านกระบวนการ 2 ระยะ เพื่อนำผลการประเมินด้านกระบวนการ
มาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการ

4.3 ตรวจสอบและประเมินผลผลิตของโครงการเมื่อสิ้นสุดการดำเนินโครงการ
จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง และการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3.1 ประเมินพฤติกรรมกรรมการป้องกันยาเสพติดและอบายมุขของนักเรียน
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

4.3.2 สํารวจใช้สารเสพติดในสถานศึกษาเก็บข้อมูลผลการคัดกรองสภาพการใช้สารเสพติด/ยาเสพติดของนักเรียน เพื่อรายงานการใช้สารเสพติด/ยาเสพติดในสถานศึกษา โดยครูผู้รับผิดชอบโครงการ

4.3.3 รวบรวมข้อมูลพฤติกรรมเสี่ยง/เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จากครูประจำชั้น และครูรับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.3.4 ประเมินความพึงพอใจในการดำเนินการโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยและอบายมุขจากครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครอง

5. ปรับเรื่องต้อย เสริมเรื่องเด่น เน้นพัฒนา

5.1 ประกาศผลการประเมินห้องเรียนสีขาว ของแต่ละห้องเรียน ชมเชย และมอบเกียรติบัตรให้กับครู และนักเรียน ห้องเรียนที่ปฏิบัติหน้าที่ได้ดี มีผลการประเมินห้องเรียนสีขาวระดับดีเด่น

5.2 รวบรวมผลการประเมินทั้งในระหว่างดำเนินการดำเนินโครงการและเมื่อสิ้นสุดโครงการ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อสรุปปัญหา อุปสรรค และภาพสำเร็จในการดำเนินโครงการ

5.3 ประชุมเพื่อชี้แจงคณะครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อรายงานผลที่เกิดจากการดำเนินงานเพื่อร่วมกันหาแนวทางในการพัฒนางาน

5.4 สรุปแนวทางในการพัฒนางานในปีต่อไป

จากกระบวนการ 5 ขั้นตอน ในการดำเนินการโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยและอบายมุข ของโรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี เกิดจากการเรียนรู้อารมณ์ร่วมกันของครูและบุคลากรที่มีพื้นฐานแนวคิด การทำงานเป็นทีม การสร้างเครือข่าย การสื่อสารในองค์กร และระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาประยุกต์เป็นขั้นตอนการทำงาน ที่มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม ทั้งการสร้างทีมงานของครู ทีมงานของนักเรียนแกนนำ ทีมงานของห้องเรียนสีขาว ตลอดจนทีมงานที่สร้างเครือข่ายทั้งภายในและนอกโรงเรียน ซึ่งในการประสานงานที่ส่งผลการดำเนินงานต้องผ่านการสื่อสารที่ดีในองค์กร จึงจะส่งผลการดำเนินงานโครงการ ขนานควบคู่ไปกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายทั้งกับสถานศึกษาที่ดำเนินการโครงการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกระบวนการ 5 ขั้นตอนนี้ เป็นแนวทางการดำเนินงานของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี

4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัยเชิงประเมิน

4.1 ความหมายของการประเมิน

มีนักวิชาการให้ความหมายของการประเมิน ไว้หลายท่าน ดังนี้

เชาว์ อินโย (2553: 4) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึงกระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่า มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด โดยนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อช่วยในการตัดสินใจ ตีค่าผลการดำเนินการนั้น ๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ

พิสนุ พงศ์ศรี (2553: 4) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยการนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2559: 21) กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ เพื่อช่วยให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจ

สรุปได้ว่าการประเมินเป็นกระบวนการในการพิจารณาประมาณค่า คุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยใช้สารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อช่วยในการตัดสินใจ ตัดสินใจ ตีค่าผลการดำเนินการนั้น ๆ

4.2 กระบวนทัศน์ของการประเมิน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2559: 109 -308) กล่าวว่า กระบวนทัศน์ของการประเมินสามารถแบ่งได้ 8 ประเภทตามเกณฑ์ที่ใช้แบ่ง และตามมิติที่กำหนด เพื่อความง่ายในความเข้าใจ ซึ่งแต่ละประเภทมีหลักการ แนวคิด จุดแข็ง ตลอดจนข้อจำกัด ดังต่อไปนี้

4.2.1 กระบวนทัศน์การประเมินตามวัตถุประสงค์

ความเด่นของกระบวนทัศน์การประเมินตามวัตถุประสงค์ได้ก็คือ มีการระบุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมทางการศึกษา และการประเมินเน้นว่าการดำเนินงานทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ประสงค์เพียงใด ผู้บุกเบิกแนวคิดในการประเมินตามกระบวนทัศน์นี้ คือ ไทเลอร์ (Tyler) ประกอบด้วย วิธีการประเมินของไทเลอร์ วิธีการประเมินของเมทเฟสเสลและมิเชล วิธีการประเมินของแฮมมอนด์ วิธีการประเมินของโพรวีส และวิธีการประเมินประสิทธิภาพการอบรมของเคริก แพททริก ตลอดจนวิธีประเมินภาคขยาย

จุดแข็งของกระบวนทัศน์การประเมินตามวัตถุประสงค์ คือ เป็นกระบวนทัศน์ที่เข้าใจง่ายและสะดวกในการนำไปปฏิบัติ เป็นการประเมินที่บูรณาการกับแบบการเรียนการสอน โดยให้ข้อมูลทั้งผู้เรียนและหลักสูตร มีการนิยามมาตรฐานของความสำเร็จอย่างชัดเจน โดยใช้วัตถุประสงค์ เป็นพื้นฐาน ซึ่งตรงกับความต้องการและความสนใจของสังคมโดยรวม

ข้อจำกัดของกระบวนทัศน์นี้ คือ กระบวนการประเมินที่มีจุดเน้นตามวัตถุประสงค์ อาจถือว่าการเน้นมีข้อบ่งชี้จำกัดเกินไป อีกทั้งยังระบุวัตถุประสงค์ที่สำคัญ และมีคุณค่าอย่างครบถ้วนเป็นเรื่องยาก มักจะไม่ได้ประเมินคุณค่าและความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ เป็นการให้ความสำคัญในการประเมินผลปลายทางมากเกินไป เป็นการให้ความสำคัญกับการประเมินผลปลายทางมากเกินไป ไม่สนใจการประเมินผลข้างเคียงที่สำคัญ

4.2.2 กระบวนทัศน์การประเมินเพื่อการจัดการ

กระบวนทัศน์การประเมินเพื่อการจัดการ มีจุดเน้นที่กระบวนการสกัดสารสนเทศ กระบวนการได้มาซึ่งสารสนเทศ และการนำเสนอสารสนเทศ เพื่อให้ผู้บริหารตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ประกอบด้วย 3 วิธีการ คือ โมเดลของสตีฟเฟิลปิมและคณะ ที่เรียกว่า โมเดลชิป ประกอบด้วย การประเมิน 4 ประเภท คือ การประเมินสภาวะแวดล้อมหรือการประเมินบริบท การประเมินปัจจัยเบื้องต้น การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลลัพธ์ โมเดล UCLA ที่เสนอโดยอัลคิน ประกอบด้วย การประเมิน 5 ประเภทคือ การประเมินระบบ การประเมินเพื่อจัดเตรียมโปรแกรม การประเมินการนำโปรแกรมไปใช้ การประเมินเพื่อปรับปรุงโปรแกรม และการประเมินเพื่อรับรองโปรแกรม โมเดลการประเมินของเวลส์ ได้เน้นการประเมินในฐานะเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ ในการประเมินมุ่งตอบคำถามพื้นฐาน 3 ข้อ คือ ทำไมต้องประเมิน ประเมินอะไร และประเมินอย่างไร โดยแบ่งเป็นกระบวนการประเมิน 3 ขั้นตอนคือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัด

กระทำข้อมูล และการรายงานผลการประเมินเพื่อใช้ในการตัดสินใจเชิงบริหารจัดการโครงการ หรือ โปรแกรมต่าง ๆ

จุดแข็งของกระบวนการนี้ คือทำให้เกิดความเข้าใจในบริบทของการตัดสินใจ และสารสนเทศที่ต้องการ เพื่อการตัดสินใจในการบริหารจัดการโครงการหรือโปรแกรมต่าง ๆ ทำให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ต้องการข้อมูลอะไรบ้างที่ตรงกับความต้องการในการตัดสินใจ กระบวนการประเมินแบบนี้กระตุ้นให้มีการวิเคราะห์ตัวประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจที่สำคัญ ๆ

ข้อจำกัดของกระบวนการนี้ กล่าวคือในชีวิตจริง การตัดสินใจที่สมเหตุสมผลมักไม่เกิดขึ้นมากนัก ระบบการประเมินตามแบบนี้มักเปลี่ยนแปลงไม่ทันกับความต้องการสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจในสภาพที่เป็นพลวัต และมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งทั้งระบบการประเมินตามกระบวนการนี้ มักเป็นระบบที่ขาดความยืดหยุ่น

4.2.3 กระบวนการประเมินเน้นทฤษฎี

กระบวนการประเมินเน้นทฤษฎี แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การประเมินโดยเน้นทฤษฎีโปรแกรมซึ่งเป็นการประเมินตามแนวทัศนะเชิงทฤษฎีจุลภาค ซึ่งประกอบด้วยแบบพื้นฐาน 6 รูปแบบ คือการประเมินการจัดกระทำตามปทัสถาน การประเมินบริบทแวดล้อมตามปทัสถาน การประเมินผลสัมฤทธิ์ตามปทัสถาน การประเมินผลกระทบ การประเมินกลไกสอดแทรก และการประเมินสรุปทั่วไป และแบบประกอบแต่ง ซึ่งเป็นการรวมรูปแบบการประเมินพื้นฐานเข้าด้วยกัน อีกลักษณะหนึ่งคือ การประเมินโดยทฤษฎีเน้นวิจัย อันเป็นการประเมินตามแนวทัศนะทฤษฎีมหภาค ซึ่งใช้การสังเคราะห์การวิจัยเชิงประมาณ และการสร้างโมเดลโครงสร้าง การประเมินโดยเน้นทฤษฎีไม่ว่าทฤษฎีโปรแกรม หรือทฤษฎีจากการวิจัย เป็นการนำทฤษฎีเข้าบูรณาการกับกระบวนการประเมิน แม้การประเมินโดยเน้นทฤษฎีจะสอดคล้องกับแนวทางการประเมินที่มุ่งอธิบายปรากฏการณ์ก็จริง แต่การประเมินโดยเน้นทฤษฎีมิได้ปฏิเสธการประเมินโดยการทดลอง และการประเมินโดยยึดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโปรแกรมเป็นหลัก ในทางตรงกันข้าม การประเมินโดยเน้นทฤษฎีก็มีความพยายามที่จะประเมินโดยอาศัยพหุทัศนะต่าง ๆ เพื่อให้การประเมินมีคุณค่า ส่งผลต่อการพัฒนาโปรแกรมทั้งปัจจุบันและอนาคต

กระบวนการประเมินเน้นทฤษฎี มีจุดเด่นมากคือการประเมินที่ให้คำตอบเชิงประสิทธิผลของแผนงานและโครงการ พร้อมทั้งช่วยให้คำตอบที่เป็นนัยทั่วไปในเชิงเหตุปัจจัย ที่ทำให้เกิดหรือไม่เกิดประสิทธิผลด้วย ทำให้ศาสตร์แห่งการประเมินได้เจริญก้าวหน้าเสมอหน้าการวิจัย แม้กระบวนการประเมินตามกระบวนการเน้นทฤษฎีนี้ จะมีข้อจำกัดอยู่ตามธรรมชาติของการศึกษาเชิงปริมาณที่ต้องวัดตัวแปรในเชิงปริมาณ จึงศึกษาได้เฉพาะตัวแปรบางตัว ในกรณีกระบวนการประเมินตามโมเดลโครงสร้างอย่างไรก็ดี ในการประเมินโดยทฤษฎีโปรแกรมก็ไม่จำเป็นต้องวัดตัวแปรเป็นปริมาณก็ได้ นับว่ากระบวนการประเมินเน้นทฤษฎีมีความยืดหยุ่นสูง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง แม้การประเมินตามแบบนี้ค่อนข้างมีความยุ่งยาก กระบวนการประเมินแบบนี้เกี่ยวข้องกับตัวแปรเป็นจำนวนมากที่นักประเมินจำเป็นต้องลงทุน ในการวัดตัวแปรต้องใช้เวลาในการประเมินค่อนข้างมาก ทำให้ต้องมีการลงทุนสูง นักประเมินจำเป็นต้องมีการวางแผนงานและทรัพยากร และคัดเลือกทฤษฎีต่าง ๆ อย่างดี กระบวนการประเมินโดยใช้ทฤษฎีโปรแกรมเหมาะสมกับการประเมินระหว่างดำเนินการ และการประเมินเมื่อสิ้นสุดการดำเนินการ หรือ

การประเมินรวมสรุปผล ส่วนการประเมินเน้นทฤษฎีที่มีจากวิจัยน่าจะเหมาะสมกับสภาพการณ์ ประเมินเพื่อรวมสรุปผลเป็นสำคัญ

4.2.4 กระบวนการประเมินตนเอง

กระบวนการประเมินตนเอง เป็นการประเมินที่เชื่อว่าผู้ประเมินสามารถฝึกฝน ความเป็นกลางที่สามารถใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบเพื่อค้นหาวิธีการปรับปรุงแก้ไข ในการประเมินตนเองยึดหลัก 3 ประการคือการมีจิตสำนึกในการศึกษาต้องการพัฒนาตนเอง มีความมุ่งมั่นเพื่อค้นหาความจริง ความถูกต้องและความดีงาม และเห็นว่าประสบการณ์ทุกอย่างเป็นการเรียนรู้ การประเมินตนเองเป็นหัวใจของการประเมิน และเป็นหลักการสำคัญของการประเมินตาม แนวพุทธศาสตร์ ในการประเมินตนเอง จำเป็นต้องมีระบบการประเมิน และมีการใช้ข้อมูลภายใน และข้อมูลภายนอก

การประเมินตนเองเป็นกระบวนการของการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ของการทำงานอย่างมีคุณภาพ การประเมินตนเองเป็นกระบวนการพัฒนาคนและพัฒนางาน ตลอดจนพัฒนาองค์การอย่างเป็นระบบ การประเมินตนเองมีจุดแข็งในการนำผลประเมินเพื่อการ ปรับปรุงและพัฒนาอันสอดคล้องกับปรัชญาของการประเมิน การประเมินตนเองมีบทบาทสำคัญใน การประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งการประกันคุณภาพศึกษากำลังมีบทบาทสำคัญของการจัด การศึกษาทุกระดับของทุกประเทศทั่วโลก

ข้อจำกัดของการประเมินตามกระบวนการนี้ ก็คือ เป็นการยากที่จะขจัดอคติของ การประเมินตนเองจากความรู้สึกริเริ่มมั่นถือมั่นของความเป็นมนุษย์ยังอยู่ในวัฏสงสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลการประเมินตนเองในการประเมินรวมสรุป ยากที่จะเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือจากคนทั่วไป อย่างไรก็ตาม ถ้ามุ่งสิ่งที่ประเมินตนเองเพื่อปรับปรุงงาน และสร้างความเป็นเลิศในคุณภาพของ การศึกษาเป็นหลัก ถ้าจะสร้างความเชื่อถือในผลการประเมินตนเอง ผู้ประเมินก็จำเป็นต้องสร้างระบบ การประเมินตนเอง ผู้ประเมินก็จำเป็นต้องสร้างระบบการประเมินตนเอง โดยเฉพาะการพัฒนาเกณฑ์ และตัวบ่งชี้คุณภาพ ให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ผู้ประเมินตามกระบวนการนี้ ควรฝึกจิต ฝึกวิปัสสนากัมมัฏฐานควบคู่ไปกับการศึกษาทางโลก

4.2.5 กระบวนการประเมินผลิตภัณฑ์

กระบวนการประเมินผลิตภัณฑ์ เป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าของผลิตภัณฑ์ ทางการศึกษา ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา มักอาศัยผลการประเมินคุณภาพผลิตภัณฑ์ทาง การศึกษาเหล่านี้ ซึ่งจัดทำไว้แล้วโดยบุคคล หรือสถาบันที่เชื่อถือได้ ธรรมชาติของการประเมิน ผลิตภัณฑ์ เป็นการประเมินแบบรวมสรุป ประเด็นสำคัญคือ เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินตรงตามที่ ผู้บริโภคคาดหวังหรือไม่ ถ้าไม่ตรงกัน จะทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถ ตัดสินใจว่าผลิตภัณฑ์ มีคุณภาพ เพียงใด

จุดแข็งของกระบวนการประเมินผลิตภัณฑ์ เกี่ยวโยงใกล้ชิดกับการวิจัยและ พัฒนานวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา กระบวนการประเมินผลิตภัณฑ์มีลักษณะเป็นการ ประเมินรวม สรุปโดยอาศัยเกณฑ์การประเมินจากความต้องการของผู้บริโภค การทราบความต้องการ ของผู้บริโภค ทำให้นักวิจัยสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค

ข้อจำกัดของกระบวนการประเมินผลผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การประเมินผลผลิตภัณฑ์ ทำให้ผลผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาราคาสูงขึ้น เพราะผู้ผลิตลงทุนและใช้เวลาในการทดสอบ กระบวนการประเมินผลผลิตภัณฑ์อาจทำให้ความริเริ่มของโรงเรียนลดลง ใช้ผลผลิตภัณฑ์ภายนอก แทนที่จะพัฒนาใช้เอง

4.2.6 กระบวนการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ

กระบวนการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยอาศัยความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพ แบ่งออกเป็น 4 แบบ ได้แก่ ระบบการประเมินอย่างเป็นทางการ ระบบการประเมินอย่างไม่เป็นทางการ คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกิจ และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกิจ นอกจากนี้ ยังมีแนวประเมินตามศิลปวิจารณ์

กระบวนการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ มีจุดเน้นอยู่ที่การตัดสินคุณค่าและการใช้ปัญญา ในกระบวนการประเมินโครงการหรือโปรแกรมการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ ความเป็นผู้เชี่ยวชาญที่แท้และมีความเป็นกลางจึงเป็นสาระสำคัญของการประเมินตามแนวทางนี้ จุดแข็งของกระบวนการนี้คือ มีความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ เป็นการใช้ความสามารถทางปัญญาแบบบูรณาการของมนุษย์ และเป็นการยอมรับและยกย่องความเชี่ยวชาญชำนาญพิเศษ

ข้อจำกัดของกระบวนการนี้ ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ผลการประเมินตามกระบวนการนี้อาจถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่สามารถตรวจสอบซ้ำได้ เมื่อประเมินใหม่ ผลประเมินอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ง่ายมาก เป็นการประเมินที่มีความเป็นอัตนัยสูง และผลการประเมินตามกระบวนการนี้อาจจะยากต่อการสรุป

4.2.7 กระบวนการประเมินแบบสืบสวนสอบสวน

กระบวนการประเมินแบบสืบสวนสอบสวนเป็นการประเมินจากการพิจารณาของศาลในการไต่สวนโดยคณะลูกขุน โดยการสืบพยานทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลย หรือฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายค้าน เมื่อได้รับข้อมูลครบถ้วนเป็นที่พอใจก็จะพิจารณาคัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ กระบวนการประเมินแบบสืบสวนสอบสวนเป็นการประเมินเชิงกฎหมาย หรือกึ่งกฎหมาย โดยแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือรูปแบบเชิงวิธีการทางกฎหมาย รูปแบบปรับวิธีการกึ่งกฎหมาย และรูปแบบการอภิปรายที่มีใช้การสืบพยาน

จุดแข็งของกระบวนการประเมินแบบสืบสวนสอบสวน มาจากกระบวนการสืบพยานในการพิจารณาของศาล มีความศักดิ์สิทธิ์ ความยุติธรรม มีความเอาจริงเอาจัง และน่าเชื่อถือ ทั้งที่ผู้ประเมินมิได้มีอำนาจทางกฎหมาย เป็นเพียงนำกระบวนการทางตุลาการมาเป็นอุปมาในการประเมินทางการศึกษาเท่านั้น จุดเด่นอีกประการหนึ่งคือการประเมินตามกระบวนการนี้ ทำให้มีการรวบรวมข้อมูลที่กว้างขวางและหลากหลาย เปิดโอกาสให้หลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน กระบวนการสืบพยานให้คุณค่าในการเรียนรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายด้วย นอกจากนี้ ยังมีการวางแผนที่เป็นระบบ เข้มงวด ตลอดจนมีกระบวนการประเมินอภิปธาน อยู่ในกระบวนการนี้ด้วย

ข้อจำกัดของกระบวนการประเมินแบบสืบสวนสอบสวน ได้แก่ การประเมินทางการศึกษามุ่งที่จะพัฒนาโปรแกรมหรือโครงการทางการศึกษา มิได้มุ่งหาความผิดหรือไม่ผิด การประเมินตามรูปแบบนี้โดยพิจารณาหาข้อมูลหลักฐานจากฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายค้าน ซึ่งไปสอดคล้องกับการประเมินเพื่อการจับผิดซึ่งไม่ตรงกับปรัชญาของการประเมิน อีกประการหนึ่งคือ การประเมิน

รูปแบบนี้จะให้สารสนเทศเพียงพอต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร การนำเสนอข้อมูลหลักฐานของฝ่ายสนับสนุน และฝ่ายค้าน อาจทำให้ผู้บริหารตัดสินใจแบบตกขอบมากเกินไป นอกจากนี้ กระบวนการประเมินแบบสืบสวนสอบสวน เป็นการประเมินที่ต้องใช้เวลานาน และใช้ทรัพยากรค่อนข้างมาก

4.2.8 กระบวนการประเมินเชิงธรรมชาติและมีส่วนร่วม

กระบวนการประเมินเชิงธรรมชาติและมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการประเมินที่มุ่งตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม ตลอดจนยอมรับปรัชญาในด้านความคิดและความหลากหลายของมนุษย์ในการประเมินทางการศึกษามีลักษณะร่วมที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ เป็นการประเมินทางการศึกษาโดยใช้เหตุผลเชิงอุปนัย ใช้ข้อมูลที่หลากหลาย ไม่ได้ยึดตามแผนมาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้ากระบวนการประเมินจะแปรเปลี่ยนตามประสบการณ์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการประเมิน การประเมินที่เกี่ยวข้องกับความจริงที่หลากหลายมากกว่าความจริงเพียงอย่างเดียว

จุดแข็งของกระบวนการประเมินเชิงธรรมชาติและมีส่วนร่วม อยู่ที่การให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์ในการประเมินทางการศึกษา และการตอบสนองความต้องการของคนกลุ่มต่าง ๆ อย่างทั่วถึง ทั้งยังมีความเชื่อในความลับซับซ้อนมากกว่าการมุ่งแสวงหาความสะดวกความง่ายในการประเมิน อีกประการหนึ่งวิธีการประเมินตามกระบวนการนี้ทำให้ผู้ประเมินมีแนวโน้มที่จะเข้าหาปัญหา และความต้องการที่แท้จริง

ข้อจำกัดของการประเมินตามกระบวนการนี้ ประการแรก คือความถูกต้องของการประเมิน เพราะขึ้นอยู่กับความเป็นอัตนัยของผู้ประเมิน ประการที่สองคือการใช้เวลา แรงงาน และทรัพยากรจำนวนมาก และประการสุดท้าย การประเมินตามรูปแบบนี้เน้นให้ผู้ประเมินเข้าไปมีส่วนร่วมในโปรแกรมอย่างลึกซึ้ง ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมอาจก่อให้เกิดอคติได้

จากการศึกษากระบวนการประเมินทั้ง 8 กระบวนการสรุปได้ว่ามีความแตกต่างกันในด้านวัตถุประสงค์ในการประเมิน จุดแข็ง ข้อจำกัด ผู้เกี่ยวข้องกับการประเมิน การตัดสินใจคุณภาพของการประเมิน ซึ่งจะทำให้ผู้ประเมินสามารถคัดเลือกกระบวนการประเมินได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ในการประเมิน ซึ่งในการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี ได้ตัดสินใจเลือกกระบวนการประเมินเพื่อการจัดการ เนื่องจากมีจุดเน้นที่กระบวนการสกัดสารสนเทศ กระบวนการได้มาซึ่งสารสนเทศ และการนำเสนอสารสนเทศเพื่อให้ผู้บริหารตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด โดยใช้วิธีการโมเดลชิปของสตัฟเฟิลบีม

4.3 ความหมายของการประเมินโครงการ

มีผู้ให้ความหมายของการประเมินโครงการไว้หลายท่าน ดังนี้

สัพักตร์ พิบูลย์ (2551: 72 - 73) กล่าวว่า กลุ่มผู้ให้ความหมายของการประเมินมีอยู่ 4 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 มองการประเมินเสมือนกับการวัดผล เช่น การตัดสินใจผลการเรียนที่ได้จากคะแนนจากการทดสอบ การสร้างแบบประเมินพฤติกรรมของครูแล้วนำไปให้นักเรียนตัดสินใจคะแนนครูในแต่ละด้าน กลุ่มที่ 2 มองว่าการประเมินเป็นการให้บริการ เช่น เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจของลูกค้ำผู้เกี่ยวข้องกลุ่มต่าง ๆ กลุ่มที่ 3 มองว่า การประเมินเป็น

การตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ เช่น การประเมินเพื่อรับรองวิทยฐานะในอดีตโดยอาศัยความรู้สึกของตนเองเป็นเกณฑ์ ส่วนกลุ่มที่ 4 มองการประเมินว่าเป็นกระบวนการที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลและตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

สมคิด พรหมจ้อย (2552: 37) ให้ความหมายว่า การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงานตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือ แผนงานนั้น ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด การประเมินผลเป็นกระบวนการบ่งชี้ถึงคุณค่าของโครงการ/ แผนงาน กล่าวคือ แผนงาน/โครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้วได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการและแผนงานหรือไม่เพียงใด ทำได้ทั้งการประเมินก่อนเริ่มโครงการ การประเมินขณะดำเนินการอยู่ และการประเมินผลแผนงาน/โครงการหลังจากการดำเนินงานได้สิ้นสุดแล้ว

Fitzpatrick, Sanders, and Worthen (2004: 5) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่าเป็นวิธีการสืบหาข้อมูลและพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับโครงการ 3 ประเด็น คือ 1) การกำหนดมาตรฐานเพื่อใช้ตัดสินคุณภาพโดยเทียบกับมาตรฐานที่กำหนด 2) การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และ 3) การเปรียบเทียบข้อมูลสารสนเทศที่ได้กับมาตรฐานที่กำหนดไว้เพื่อตัดสินคุณค่า คุณภาพ คุณประโยชน์ ประสิทธิภาพ หรือ ความสำคัญของโครงการ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อเสนอแนะที่จะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หรือช่วยให้ผู้เกี่ยวข้อง ตัดสินใจได้ว่าควรปรับปรุง ดำเนินการต่อไปหรือยุติโครงการ

สรุปได้ว่าการประเมินโครงการเป็นกระบวนการในการเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ ข้อมูลของการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาประมาณค่า คุณลักษณะ คุณประโยชน์ ประสิทธิภาพ และคุณภาพของโครงการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างเป็นระบบตามวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดคุณภาพของความสำเร็จของโครงการนั้น ๆ และเพื่อตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการนั้นต่อไปหรือไม่

4.4 ความสำคัญของการประเมินโครงการ

มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

Rossi & Freeman (1982: 15) กล่าวว่า การประเมินโครงการ มีความมุ่งหมายตามเหตุผลดังต่อไปนี้

1. เพื่อพิจารณาถึงคุณค่าและการคาดคะเนคุณประโยชน์ของโครงการ
2. เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการ
3. เพื่อเป็นการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ
4. เพื่อเป็นการวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียหรือข้อจำกัดของโครงการเพื่อการ

ตัดสินใจในการสนับสนุนโครงการ

5. เพื่อการตรวจสอบว่าการดำเนินโครงการบรรลุถึงเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

Mitzel (1982: 594 - 595) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. เพื่อแสดงผลการพิจารณาถึงคุณค่าของโครงการ
2. เพื่อช่วยให้ผู้ตัดสินใจมีการตัดสินใจที่ถูกต้องขึ้น
3. เพื่อการบริการข้อมูลแก่ฝ่ายการเมืองเพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย

ระวีวรรณ สุขอุดม (2551: 80) ได้สรุปความมุ่งหมายและความสำคัญของการประเมินโครงการว่า การประเมินทำให้ทราบจุดเด่น จุดเด่น อุปสรรค และปัญหาในการดำเนินโครงการ ผลจากการประเมิน เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง โดยอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงส่วนต่าง ๆ ของโครงการ นำสู่การดำเนินโครงการที่มีประสิทธิภาพสูง

สมคิด พรหมจ้อย (2552: 102) กล่าวว่า การประเมินเป็นกิจกรรมที่สำคัญของการจัดทำโครงการ เพราะการประเมินก่อให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญในหลายลักษณะ โดยการประเมินโครงการมีความสำคัญดังนี้

1. การประเมินแผนงานและโครงการ ทำให้ทราบว่าแผนงานและโครงการที่จะดำเนินการนั้นมีความต้องการจำเป็นมากน้อยเพียงใด เป็นความต้องการของลูกค้าหรือผู้รับบริการมากน้อยเพียงใด
2. การประเมินแผนงานและโครงการ ทำให้ทราบว่าแผนงานและโครงการที่จะดำเนินงานนั้นมีความเป็นไปได้หรือมีความเหมาะสมที่จะนำไปดำเนินการมากน้อยเพียงใด
3. การประเมิน ทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนงานและโครงการมีความชัดเจน
4. การประเมินแผนงานและโครงการช่วยให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนงานและโครงการตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการ
5. การประเมินแผนงานและโครงการช่วยในด้านการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย การประเมินจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถควบคุมเวลาและค่าใช้จ่ายของแผนงานและโครงการ
6. การประเมินแผนงานและโครงการ ทำให้ทราบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ รวมทั้งทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการ
7. การประเมินแผนงานและโครงการ ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของแผนงานและโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจในการปรับปรุงและพัฒนา รวมทั้งใช้ประกอบการตัดสินใจขยายหรือยุติการดำเนินงานในช่วงต่อไป
8. การประเมินแผนงานและโครงการช่วยให้ได้ข้อมูลที่บ่งบอกประสิทธิภาพของแผนงานและโครงการว่าเป็นอย่างไร คัดค้านกับการลงทุนหรือไม่
9. การประเมินแผนงานและโครงการช่วยทำให้ทราบถึงผลกระทบของการดำเนินงานว่ามีผลกระทบทางตรงและทางอ้อมในด้านใดบ้าง

เชาว์ อินโย (2553: 12) ได้อธิบายความสำคัญของการประเมินโครงการไว้ว่าการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งยังเป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อตัดสินความสำเร็จของโครงการอีกด้วย การประเมินโครงการเป็นการดำเนินงานที่ไม่ใช้ความพยายามในการสร้างทฤษฎี หรือพัฒนาองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ การประเมินโครงการที่นำมาใช้ในทางสังคมศาสตร์นั้นเป็นการเตรียมสารสนเทศเพื่อใช้ในการปรับปรุงโครงการทางสังคม เหตุผลประการสำคัญที่จำเป็นที่ต้องประเมินโครงการ

คือมีทางเลือกในการดำเนินโครงการได้มากมายที่จะทำให้การดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องประเมินโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือไม่

สำราญ มีแจ้ง (2558: 20) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความสำคัญ ดังนี้

1. ช่วยชี้ให้เห็นว่าจุดประสงค์ของการดำเนินงานนั้นเหมาะสมและเป็นไปได้เพียงใด การดำเนินงานโครงการใดใด จะต้องมีการกำหนดจุดประสงค์การดำเนินงาน การประเมินจะเป็นตัวช่วยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการนี้ และการดำเนินงานนั้นมีความเป็นไปได้เพียงใด

2. ทำให้ทราบว่าการทำงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ การประเมินโครงการนั้น นอกจากจะประเมินส่วนอื่น ๆ แล้วจะต้องประเมินว่า การดำเนินงานนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าได้ดำเนินงานไปแล้ว ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ซึ่งเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

3. กระตุ้นให้มีการเร่งรัด ปรับปรุงการดำเนินงาน การประเมินจะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ดำเนินงาน มีการเร่งรัด และปรับปรุงการดำเนินงานเมื่อพบข้อบกพร่องในการดำเนินงาน

4. ช่วยให้เห็นข้อบกพร่องในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน ซึ่งจะใช้เป็นหลักในการปรับปรุงการดำเนินงาน การประเมินการดำเนินงานทุกขั้นตอน จะทำให้พบข้อบกพร่อง

5. ช่วยควบคุมการดำเนินงานให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการลดความสูญเสียเปล่าในการใช้ทรัพยากร ผู้ดำเนินงานบางคน บางครั้งมักไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้ดี และเต็มความสามารถ ซึ่งการประเมินจะช่วยควบคุมการดำเนินงานให้มีคุณภาพได้

6. ช่วยให้ข้อสนเทศแก่ผู้บริหารในด้านการดำเนินงาน ผู้บริหารต้องทราบข้อมูลทุกแง่มุมของผลจากการประเมิน ซึ่งผู้บริหารจะได้นำไปพิจารณาวินิจฉัย และตัดสินใจสั่งการได้ถูกต้อง

7. ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการดำเนินงานที่เหมาะสมในครั้งต่อไป การประเมินผลโครงการที่ดำเนินการในปัจจุบัน จะทำให้ทราบถึงข้อดีและข้อบกพร่องต่าง ๆ ของวิธีการดำเนินงาน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการแก้ไขที่จะดำเนินโครงการประเภทนี้ ต่อไป

สรุปได้ว่าการประเมินโครงการมีความสำคัญ เพื่อทราบความต้องการจำเป็น ความเป็นไปได้หรือมีความเหมาะสมของการดำเนินงาน ความสำเร็จ และความล้มเหลวของแผนงานและโครงการ เพื่อนำไปสู่การตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารโครงการมากขึ้น

4.5 ประเภทของการประเมินโครงการ

มีผู้กล่าวถึงประเภทของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544: 93-94) ได้แบ่งประเภทของการประเมินโครงการไว้หลายประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนา เรียกว่า การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินขณะโครงการหรือกิจกรรมนั้นกำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งสามารถนำผลประโยชน์ไปปรับปรุง ดำเนินงาน

ได้ดีขึ้นอย่างทันที่ และการประเมินเพื่อตัดสินผล (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อบ่งชี้ระดับผลสัมฤทธิ์ของผลงานหรือโครงการ เป็นการประเมินหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว

2. แบ่งตามยึดหลักในการประเมิน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การประเมินที่ยึดเป้าหมาย ของโครงการหรืองานที่เป็นเกณฑ์ ที่เรียกว่า Goal Based Evaluation การประเมินตามแนวทางนี้ ผู้ประเมินไม่จำเป็นต้องทราบเป้าหมายของโครงการเป็นการประเมินผลทั้งหมดที่เกิดขึ้นทั้งผลโดยตรง และผลโดยอ้อมของโครงการตลอดจนประเมินผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบของโครงการ

3. แบ่งตามลำดับเวลาประเมิน โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ระยะ การประเมินก่อนทำโครงการไปปฏิบัติ (Intrinsic Evaluation) โดยเฉพาะการวิเคราะห์ความเหมาะสมของแผนงานโครงการก่อนเสนอเพื่อขออนุมัติให้ดำเนินการกระบวนการดังกล่าว เรียกว่าวิเคราะห์โครงการ (Project Appraisal or Analysis) ระยะที่ 2 คือ การประเมินขณะดำเนินงานหรือโครงการ (On Going Evaluation) เพื่อพิจารณาความก้าวหน้าของโครงการผลการประเมินระยะนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงดำเนินงาน และระยะสุดท้าย คือ การประเมินเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ และหลังเสร็จสิ้นโครงการระยะหนึ่ง กระบวนการประเมินหลังจากโครงการสิ้นสุดไประยะหนึ่ง เรียกว่ากระบวนการติดตามผล (Follow-up Study หรือ Tracer Study)

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2548: 30) ได้แบ่งการประเมินโครงการออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Primary Evaluation) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ก่อนที่จะเริ่มโครงการใด ๆ หรืออาจศึกษาประสิทธิภาพของตัวบ่อน ความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่าจะนำมาใช้ในการบริหารจัดการโครงการ ปัญหาอุปสรรคความเสี่ยงของโครงการตลอดจนผลลัพธ์หรือประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับ

2. การประเมินระหว่างการดำเนินโครงการ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผล เพื่อการปรับปรุงเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการประเมินระหว่างดำเนินการผลที่ได้จะช่วยตั้งวัตถุประสงค์ ของโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่แท้จริงและตรวจสอบให้เป็นไปตามทิศทางที่ถูกต้อง โดยทั่วไปจะประเมิน เช่น

- 2.1 เพื่อทบทวนโครงการ
- 2.2 เพื่อเพิ่มเติมแผนของโครงการ
- 2.3 เพื่อทบทวนแบบสอบถาม
- 2.4 เพื่อคัดเลือกวิธีการที่เหมาะสม
- 2.5 เพื่อกำหนดตารางให้สอดคล้องกับการดำเนินการ
- 2.6 เพื่อเตรียมข้อมูลข่าวสารสำหรับรายงาน และเป็นข้อมูลสำหรับการ

ตัดสินใจ

- 2.7 เพื่อแนะนำปรับปรุงแก้ปัญหาและวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ของโครงการ

3. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ หรือการประเมินผลผลิต (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลรวมและสรุปการดำเนินงานของโครงการ ประเมินเมื่อดำเนินการ

เสร็จแล้ว สำหรับโครงการระยะยาวอาจใช้การประเมินแบบนี้เป็นการสรุปลงในแต่ละช่วงเวลาต่าง ๆ ก็ได้

4. การประเมินประสิทธิภาพ เป็นการประเมินโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยที่ผ่านมายังจำกัดประเมินเฉพาะผลผลิตเพื่อให้ทราบความสำเร็จ หรือความล้มเหลวเท่านั้น เพื่อสนองตอบผู้ให้ทุนหรือผู้บริหารแต่ปัจจุบันนักประเมินได้ให้ความสำคัญกับการประเมินประสิทธิภาพ ถือว่าเป็นการประเมินที่สำคัญ เพื่อให้โครงการนั้นดำเนินการไปสอดคล้องกับสภาพของสังคม

เยาวดี ราชย์กุล วิบูลย์ศรี (2551: 77 - 78) จำแนกการประเมินโครงการออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Preliminary Evaluation) เป็นการศึกษาระเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ก่อนที่เริ่มโครงการใด ๆ โดยอาจทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของปัจจัยนำเข้า ความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่าจะนำมาใช้ในการบริหารจัดการโครงการ ปัญหา อุปสรรค ความเสี่ยงของโครงการ ตลอดจนผลลัพธ์หรือประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับ ในขณะที่เดียวกันก็อาจจะศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ เช่น

- การประเมินผลกระทบด้านสังคม (Social Impact Assessment)
- การประเมินผลกระทบด้านนิเวศ (Ecological Impact Assessment)
- การประเมินผลกระทบด้านการเมือง (Political Impact Assessment)
- การประเมินผลกระทบด้านเทคโนโลยี (Technological Impact Assessment)
- การประเมินผลกระทบด้านประชากร (Population Impact Assessment)
- การประเมินผลกระทบด้านนโยบาย (Policy Impact Assessment)
- การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Impact Assessment)

การประเมินโครงการก่อนการดำเนินการนี้ มีประโยชน์สำหรับนักลงทุน เพื่อศึกษาดูว่าก่อนลงมือโครงการใด ๆ นั้นจะเกิดความคุ้มค่าแก่การลงทุน (Cost Effectiveness) หรือจะเกิดผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประชากร เทคโนโลยี และระดับนโยบายหรือไม่ หากได้ทำการศึกษารอบคอบแล้วอาจจะได้ผลการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะได้เกิดประโยชน์หรือโทษอย่างไร ปัญหา อุปสรรค เป็นอย่างไร เพื่อเจ้าของโครงการจะได้ตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะเลิกล้มโครงการหรือปรับปรุงองค์ประกอบและกระบวนการบริหารจัดการโครงการเพียงใดเพื่อให้เกิดผลดี

2. การประเมินระหว่างดำเนินการโครงการ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงเป็นสำคัญซึ่งมักจะใช้ประเมินผลระหว่างแผนหรือระหว่างพัฒนาโครงการผลที่ได้จาก Formative Evaluation นั้นจะช่วยตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่แท้จริงนอกจากนั้น Formative Evaluation อาจใช้ในระหว่างดำเนินการ จะช่วยตรวจสอบว่าโครงการได้ดำเนินไปตามแผนของโครงการอย่างไรอาจเรียกชื่อเฉพาะว่า Implementation

Evaluation หรือ Formative Evaluation อาจตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการว่าดำเนินได้ผลเพียงไร เรียกว่า Progress Evaluation โดยทั่วไปแล้ว Formative Evaluation อาจใช้ประเมินสิ่งต่อไปนี้

- 2.1 ทบทวนแผนของโครงการ
- 2.2 การสร้างแผนของโครงการ
- 2.3 การพัฒนาแบบสอบถาม (Questionnaire) หรือรายการ (Check lists) สำหรับรวบรวมข้อมูลตามเรื่องที่ต้องการ
- 2.4 การคัดเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสม
- 2.5 การกำหนดตารางเวลาการประเมินผลให้สอดคล้องกับการดำเนินโครงการ
- 2.6 การเตรียมข้อมูลที่จะเป็นข่าวสารสำหรับการรายงานและข้อเสนอแนะสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ
- 2.7 การแนะนำแนวทางปรับปรุง การแก้ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติของโครงการ

3. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือการประเมินผลผลิต (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลรวมสรุป มักจะใช้ประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ สำหรับโครงการที่มีการดำเนินการระยะยาวก็อาจใช้ Summative Evaluation ในการสรุปย่อความข้อมูลที่ได้จากระยะต่าง ๆ ที่ช่วยให้มีการประเมินสรุปรวมนั้น ส่วนใหญ่จะรวบรวมจากผลของ Formative Evaluation เป็น Summative Evaluation ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำไปสู่การรายงานว่า โครงการได้บรรลุเป้าหมาย (Goals) หรือไม่อย่างไร ตลอดจนการรายงานถึงสถานภาพของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงไร มีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ต้องแก้ไขปรับข้อมูลเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่าโครงการนั้นควรดำเนินการต่อหรือยกเลิก

4. การประเมินประสิทธิภาพ การประเมินโครงการเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ให้บริการ หรือผู้ให้ทุนในการยุติ หรือขยายโครงการ โดยปกติการประเมินประสิทธิภาพของโครงการมักจะเริ่มจากคำถามต่าง ๆ กัน เช่น

- 4.1 ความสำเร็จของโครงการนั้น ๆ เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายแล้วมีความเหมาะสมหรือไม่
- 4.2 ผลผลิตของโครงการเกิดจากปัจจัยที่ลงทุนไปใช่หรือไม่
- 4.3 โครงการนี้มีผลผลิตสูงกว่าโครงการอื่น ๆ เมื่อลงทุนเท่ากันหรือไม่ และเพราะเหตุใด

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2557: 266–268) นำเสนอประเภทของการประเมินโครงการเป็น 3 ลักษณะ คือ แบ่งตามจุดหมายของการประเมิน หลักยึดในการประเมิน และลำดับเวลาในการประเมิน ดังนี้

1. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ
 - 1.1 การประเมินเพื่อพัฒนาปรับปรุง หรือบางครั้งเรียกว่าการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

1.2 การประเมินเพื่อสรุปผล หรือการประเมินผลรวมสรุป (Summative Evaluation)

2. แบ่งตามหลักยึดในการประเมิน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การประเมินโดยยึดหลักวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal Based Evaluation) เป็นการประเมินความสามารถในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้กำหนดไว้

2.2 การประเมินที่อิสระไม่ยึดติดกับวัตถุประสงค์ของโครงการ (Goal Free Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นทั้งหมดของโครงการ ไม่มุ่งเฉพาะผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการเท่านั้น

3. แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

3.1 การประเมินก่อนเริ่มโครงการ (Pre Evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินใจเลือกโครงการ ตรวจสอบความเหมาะสม ความสมเหตุสมผลของการวางแผน ดำเนินโครงการ ความเป็นไปได้ของการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ คุณภาพของโครงการ รวมทั้งตรวจสอบโอกาสที่โครงการจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งการประเมินก่อนเริ่มโครงการมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่า ถ้าตัวโครงการนั้นได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมสมเหตุสมผล มีความจำเป็น คุณภาพดี ความเป็นไปได้ โอกาสที่โครงการจะประสบความสำเร็จก็ย่อมสูง

3.2 การดำเนินในระหว่างการดำเนินงาน (Implementation Evaluation or Process Evaluation) เป็นการประเมินการดำเนินงานเมื่อนำโครงการที่ได้วางแผนไว้ไปสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อศึกษาถึงผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ กิจกรรมใดทำได้ หรือไม่ได้ เพราะเหตุใด จุดเด่น จุดด้อย มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง การประเมินในขณะที่ดำเนิน โครงการจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาปรับปรุง แก้ไข การดำเนินงานของโครงการโดยตรง

3.3 การประเมินหลังการดำเนินงาน (Summative Evaluation) เป็นการประเมิน เพื่อตอบคำถามว่า โครงการประสบผลสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลจากโครงการได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ผลการดำเนินงานคุ้มค่าหรือไม่ ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการจนถึงการสิ้นสุดของโครงการ

สรุปได้ว่า จากการศึกษาการแบ่งประเภทของการประเมินโครงการ มีหลายประเภท ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันและแต่ละประเภทมีเกณฑ์แตกต่างกัน การแบ่งประเภท การประเมินโครงการ ขึ้นอยู่กับหลักการ และแนวคิดและเหตุผลของการประเมินผลโครงการที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้นำไปใช้ในการประเมินโครงการควรเลือกใช้ตามความเหมาะสมซึ่งอาจมีการดัดแปลง ปรับปรุงเพื่อให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพและวัตถุประสงค์ของโครงการ

4.6 รูปแบบการประเมินโครงการ

มีผู้กล่าวถึงรูปแบบของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

Stufflebeam & Webster (1983: 5 - 19) ได้จำแนกการประเมินทางการศึกษา ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การประเมินเทียม (Pseudo Evaluation) ได้แก่ การประเมินที่ผลการประเมินให้คุณค่าบวกหรือลบต่อวัตถุประสงค์หรือเรื่องที่ศึกษา โดยไม่สอดคล้องกับคุณค่าที่แท้จริงของเรื่องนั้น

แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย ๆ คือ แบบที่ถูกการเมืองควบคุม (ประเมินเพื่อรับเพิ่มหรือรักษาอิทธิพลอำนาจหรือ เงินตรา และแบบที่เกี่ยวกับการเมือง (ประเมินเพื่อให้เกิดภาพพจน์ที่ดีต่อเรื่องนั้น)

2. ประเมินกึ่งจริง (Quasi Evaluation) เป็นการประเมินที่อาศัยคำถามที่เฉพาะเจาะจง วิธีการมีระบบพอสมควร แต่อาจจะไม่ได้วัดคุณค่าของเรื่องนั้นก็ได้ แบ่งเป็น 5 ประเภทย่อย ๆ คือ แบบที่เป็นปรนัย แบบที่อิงหลักการคั่งค่า (การลงทุนกับผลที่ได้รับ) แบบวิจัยเชิงทดลอง แบบที่มีโปรแกรมการตรวจสอบ และแบบที่มีระบบข้อมูลการจัดการ

3. การประเมินที่แท้จริง (True Evaluation) เป็นการประเมินที่มุ่งศึกษาคุณค่าของเรื่องหรือสิ่งนั้น ๆ แบ่งออกเป็น 6 ประเภทย่อย ๆ คือ การให้เครดิตหรือประกาศนียบัตร การศึกษาเพื่อนโยบาย การศึกษาเพื่อการตัดสินใจ การศึกษาในด้านผู้บริโภค (เพื่อบริการ) การศึกษาโดยใช้ลูกค้าเป็นศูนย์กลาง (คุณค่าของกิจกรรม) และการศึกษาโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ

สมคิด พรหมจ้อย (2552: 49 - 50) ให้ความหมายว่า รูปแบบการประเมินโครงการ คือ กรอบความคิดหรือแบบแผนในการประเมินที่แสดงให้เห็นถึงรายการที่ควรประเมิน หรือ กระบวนการของการประเมิน ในการประเมินโครงการใดโครงการหนึ่งนั้น เราควรพิจารณาประเมินในเรื่องใดบ้าง ในขณะที่เดียวกันบางรูปแบบอาจจะมีการเสนอแนะด้วยว่า ในการประเมินแต่ละรายการ แต่ละเรื่อง ควรพิจารณาหรือตรวจสอบอย่างไร ซึ่งเป็นลักษณะการเสนอแนะวิธีการ โดยทั่วไปแบ่ง ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังได้เกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายเป็นหลัก โดยดูว่าผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ครอนบาค (Cronbach) และ เคิร์กแพตทริค (Kirkpatrick)

2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจคุณค่า (Judgmental Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศสำหรับกำหนดและวินิจฉัยคุณค่าของโครงการนั้นได้แก่ รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake) สคริฟเวน (Scriven) โพรวัส (Provus)

3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision-Oriented Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ เพื่อช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ รูปแบบการประเมินของเวลช์ (Welch) สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) อัลคิน (Alkin)

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2557: 271-272) รูปแบบการประเมินโดยทั่วไปแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นวัตถุประสงค์ (Objective Based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังไว้ได้เกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยการตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นหลัก โดยดูว่าผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ได้แก่รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler, R.W.), ครอนบาค (Cronbach.) และ เคิร์กแพตทริค (Donald L. Kirkpatrick)

2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (Judgemental Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศ สำหรับการกำหนด และวินิจฉัยคุณค่าของโครงการนั้น ได้แก่ รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake.), สคริฟเว่น (Scriven.) และโพรวัส (Provus.)

3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision Oriented Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ เพื่อช่วย เป็นสารสนเทศ ให้กับผู้บริหารสำหรับการใช้ในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ รูปแบบการประเมินของเวลช์ (Welch.), สตัฟเฟิลบีม ดี แอล (Stufflebeam D.L.) และอัลคิน (Alkin)

สำราญ มีแจ้ง (2558: 102) ได้จัดกลุ่มแบบจำลองในการประเมิน โดยอาศัยพฤติกรรมการประเมินเป็นหลัก แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. แบบจำลองที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal – Attainment Model หรือ Objective Based Model) แบบจำลองนี้เน้นจุดมุ่งหมาย เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เป็นหลัก แบบจำลองที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ แบบจำลองของไทเลอร์ แต่ก็มีบางกลุ่ม ที่ยึดทั้งจุดมุ่งหมายและผลข้างเคียงเป็นหลัก เช่น แบบจำลองตามแนวความคิดของครอนบาค (Cronbach) และสคริฟเว่น (Scriven)

2. แบบจำลองการตัดสินคุณค่า (Judgment Model) เป็นแบบจำลองที่ต้องอาศัย ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่า โดยอาศัยเกณฑ์ภายใน และเกณฑ์ภายนอกซึ่งเกณฑ์ ภายใน ได้แก่ กระบวนการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้วัตถุประสงค์บรรลุ และเกณฑ์ภายนอก ได้แก่ ผลการ บรรลุวัตถุประสงค์ แบบจำลองที่จัดว่าอยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ แบบจำลองของสเตค (Stake) และ แบบจำลองของโพรวัส (Provus) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam)

3. แบบจำลองที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision Model) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร แบบจำลองที่จัดว่าอยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ แบบจำลองของเวลช์ (Welch) แบบจำลองชิป (CIPP Model) แบบจำลองของอัลคิน (Alkin) และแบบจำลองของ แฮมมอนต์ (Hammond)

สรุปได้ว่ารูปแบบการประเมินโครงการมีหลายประเภท แต่ละประเภทนั้นมีหลักการ และแนวคิดและเหตุผลของการประเมินผลโครงการที่แตกต่างกันไป ซึ่งผู้นำไปใช้ในการประเมิน โครงการควรเลือกใช้ตามความเหมาะสมซึ่งอาจมีการดัดแปลง ปรับปรุงเพื่อให้มีความสอดคล้องและ เหมาะสมกับสภาพและวัตถุประสงค์ของโครงการ ผู้รายงานได้ศึกษารูปแบบการประเมินโครงการของ นักคิดหลายท่าน เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ตลอดจนวิธีการในการประเมินโครงการ เพื่อนำสู่การ ตัดสินใจในการเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัย และอบายมุข

ผู้รายงานได้ศึกษารูปแบบการประเมินโครงการของนักวิชาการหลายคน ซึ่งมีหลักการ วิธีการในการประเมินดังนี้

4.6.1. รูปแบบการประเมินโครงการของไทเลอร์

สมคิด พรหมจ้อย (2552: 51) กล่าวว่า ไทเลอร์ (Tyler) เป็นผู้นำที่สำคัญในการประเมินโครงการให้ความหมายของการประเมินว่าหมายถึงการเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้โดยมีความเชื่อว่าจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุม และจำเพาะเจาะจงแล้วจะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดีในภายหลัง ไทเลอร์ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน โดยเสนอเป็นกรอบความคิดครั้งแรก ในปี ค.ศ. 1943 โดยเน้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้อยู่ในรูปวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม แล้วประเมินความสำเร็จของวัตถุประสงค์เหล่านั้น แนวคิดลักษณะนี้เรียกว่า แบบจำลองที่ยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก

สำราญ มีแจ้ง (2558: 105) กล่าวว่า ไทเลอร์ คิดว่าการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน การประเมินนั้นอาศัยแบบทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา การประเมิน และการสังเกตเป็นพื้นฐานในการประเมินคุณค่าของโครงการ ไทเลอร์มีความเห็นว่าจะต้องยึดความสำเร็จของคนส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินความสำเร็จของโครงการ กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก จะถือเป็นความสำเร็จของโครงการย่อไม่ได้ และการตัดความจากคะแนนที่ได้จากการทดสอบที่ใช้ในครั้งควรเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นเอกพันธ์ตามความคิดของไทเลอร์ อาศัยการวัดพฤติกรรมเฉพาะอย่างก่อนและหลังการเรียน และมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ก่อนล่วงหน้าว่าความสำเร็จจะระดับใด จึงถือว่าจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ประสบผลสำเร็จ แนวคิดของไทเลอร์เกี่ยวกับการประเมินโครงการง่ายต่อการทดสอบความสำเร็จของโครงการ เพราะการวัดและประเมินผลเฉพาะแต่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เท่านั้น แต่การประเมินผล มีคุณค่าจำกัด เพราะมีประโยชน์ต่อการประเมินผลสรุปมากกว่าการประเมินผล ความก้าวหน้า และให้ความสำคัญของคุณค่าของจุดมุ่งหมาย เพียงเล็กน้อยเท่านั้น และเกณฑ์การตัดสินการบรรลุวัตถุประสงค์ยังเป็นอัตนัยมาก

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2557: 272) กล่าวว่า ในปี ค.ศ. 1986 ไทเลอร์ โดยได้นำเสนอกรอบแนวคิดของการประเมินโครงการใหม่ แบ่งการประเมินออกเป็น 6 ส่วน คือ

1. การประเมินวัตถุประสงค์ (Appraising Objectives)
2. การประเมินแผนการเรียนรู้ (Evaluating Plan)
3. การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ (Evaluation to Guide Program Development)
4. การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Evaluating Program Implement)
5. การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา (Evaluating the Outcome of an Education Program)
6. การติดตาม (Follow Up) และการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation)

4.6.2 รูปแบบการประเมินโครงการของครอนบาค (L. Cronbach)

สำราญ มีแจ้ง (2558: 106-111) กล่าวว่า ตามแนวความคิดเห็นของครอนบาคนั้นการประเมินผลมีความหมายว่า การเก็บข้อมูลและการใช้ข้อมูลนั้นเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา ครอนบาคมีความเป็นว่าการประเมินเกี่ยวข้องกับกิจกรรมมากมาย และไม่มีหลักการใดจะครอบคลุมได้ว่า จะยึดกิจกรรมใดบ้างในทุกสถานการณ์ จึงเชื่อว่าการทดสอบสัมฤทธิ์ผลในการเรียนเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่เพียงพอสำหรับการประเมินผล

ขั้นตอนการประเมินโครงการเกี่ยวกับการเรียนการสอนของครอนบาค ดำเนินการดังนี้

1. บรรยายโครงการนั้นให้กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ แม้ว่าเนื้อหาในการบรรยายนั้นจะเกี่ยวข้องกับโครงการ
2. การประเมินผลนั้นควรประเมินผลที่เกิดขึ้นทุก ๆ ด้าน ไม่เฉพาะแต่ผลที่เกิดตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เท่านั้น
3. การวิเคราะห์คะแนนควรวิเคราะห์คะแนนของแต่ละข้อ มีความสำคัญมากกว่าคะแนนรวม
4. ไม่จำเป็นต้องทดสอบกลุ่มตัวอย่างด้วยข้อสอบชุดเดียวกัน แต่ควรทำการทดสอบหลาย ๆ ชุดกับกลุ่มตัวอย่างขนาดกลางที่แตกต่างกัน ซึ่งมีผลดีมากกว่าการทดสอบกลุ่มใหญ่ด้วยข้อทดสอบเพียงชุดเดียว
5. การสัมภาษณ์ และข้อทดสอบแบบอัตนัย อาจมีความจำเป็นในการประเมินโครงการ แต่ไม่ควรใช้กับกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ เพราะว่่าสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก
6. ในการประเมินไม่ควรใช้การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่เรียนเนื้อหาหรือวิธีที่แตกต่าง เพราะว่าเป็นการยากที่จะตีความผลที่เกิดเนื่องจากการทำให้กลุ่มตัวอย่างเท่าเทียมกันนั้นทำได้ยาก เพราะการเก็บข้อมูลอาจมีความลำเอียง ซึ่งยากต่อการแก้ไข

วิธีการประเมินตามความคิดของครอนบาค มี 4 ขั้นตอนคือ

1. การติดตามผล (Follow up Studies)
2. การวัดทัศนคติ (Attitude Measurement)
3. การวัดความสามารถทั่วไป (Proficiency Measurement)
4. การศึกษากระบวนการ(Process Studies)

4.6.3 รูปแบบการประเมินโครงการของสคริฟเวน (M. Scriven)

สมคิด พรหมจ้อย (2552: 56) กล่าวว่า ไมเคิล สคริฟเวน (Micheal Scriven) ได้ให้ความหมายของการประเมินคือการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติการตามระดับของเป้าหมายที่กำหนด นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงหน้าที่ของการประเมินว่า มี 2 ระดับ คือ

1. ระดับวิธีการ เน้นมุ่งหมายของการประเมินเพื่อการตัดสินคุณค่า
2. ระดับการนำไปใช้ เน้นเรื่องบทบาทของการประเมินเพื่อนำข้อมูลมาใช้

เหมาะสม

จุดมุ่งหมายของการประเมิน มี 2 ประการคือ

1. การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงและพัฒนาโครงการ
2. การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินคุณค่าของโครงการตลอดจนค้นหาสิ่งที่ดีของโครงการเพื่อนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นที่คล้ายคลึงกันต่อไป

สคริฟเวน ได้เสนอแนะว่าในเรื่องการประเมินเพื่อการปรับปรุง หรือดูความก้าวหน้าของโครงการโดยทำการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) ควรที่จะใช้นักวิจัย

มีอาชีพ ในการดำเนินการประเมินนั้น ควรจะได้แยกหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลต่าง ๆ ให้ชัดเจน รวมทั้งควรจะได้มีการปรึกษาหารือกันระหว่างนักประเมินและผู้ดำเนินงานในโครงการด้วย

สำราญ มีแจ้ง (2558: 113) กล่าวว่าในการประเมินผลนั้น สคริฟเวน แบ่งวิธีการประเมินออกเป็น 2 ระดับกว้าง ๆ ดังนี้

1. การประเมินคุณค่าภายใน (Intrinsic Evaluation) คือ การประเมินคุณค่าของเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื้อหา จุดมุ่งหมาย กระบวนการ การให้คะแนนและทัศนคติของผู้อื่นต่อเครื่องมือในการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นการประเมินเป็นการประเมินก่อนที่จะนำไปปฏิบัติงาน

2. การประเมินคุณค่าการปฏิบัติงาน (Pay-Off Evaluation) คุณค่าจากผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เครื่องมือวัดกับนักเรียน เป็นการประเมินในส่วนซึ่งเป็นผลที่มีต่อการรับบริการจากการดำเนินโครงการ เช่น ผลที่ได้จากคะแนนสอบ หรือผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของผู้บริหาร ฯลฯ การประเมินคุณค่าการปฏิบัติงานให้ความสนใจเกี่ยวกับผลของโครงการที่เกิดกับผู้รับบริการ จึงจัดว่าเป็นการตัดสินคุณค่าของโครงการโดยอิงเกณฑ์ภายนอก

ในการประเมินผลโครงการนั้นใช้วิธีการทั้ง 2 อย่าง แต่นำหนักความสำคัญของการประเมินผลแตกต่างกันแล้วแต่ลักษณะของโครงการ แต่ทั้ง 2 วิธี อาจใช้ได้ทั้งการประเมินความก้าวหน้า และการประเมินสรุปได้

สมคิด พรหมจ้อย (2552: 56) กล่าวว่า การนำแนวคิดของสคริฟเวน มาประยุกต์ใช้ในการประเมินผลการเรียนการสอน อาจดำเนินการได้ดังนี้

1. ศึกษาจุดหมายที่แท้จริงของการเรียนการสอน
2. พิจารณาความสำคัญของจุดหมาย และเลือกจุดหมายที่จะประเมิน
3. กำหนดกฎเกณฑ์การประเมินในจุดมุ่งหมายแต่ละข้อ
4. สร้างแบบทดสอบให้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการจะประเมิน
5. ตรวจสอบจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเรียนการสอน
6. ปรับปรุงแบบทดสอบที่จะใช้เก็บข้อมูล เพื่อให้มีความเที่ยงสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควรตรวจสอบดูความสัมพันธ์ระหว่างจุดหมาย เนื้อหาของการเรียนการสอน และเนื้อหาของแบบทดสอบ

7. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมด้วยวิธีสุ่ม แล้วทำการทดสอบนักเรียน กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

8. นำผลของการทดสอบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มาเปรียบเทียบกัน และพยายามศึกษาข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงแก้ไข และนำไปใช้ในครั้งต่อไป

ทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นการประเมินความก้าวหน้าของกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับการประเมินผลรวมสรุปนั้น ควรให้นักประเมินภายนอกเป็นผู้ประเมิน โดยพิจารณาว่าจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

4.6.4 รูปแบบการประเมินโครงการของสเตค (Stake)

Stake, R.E. (1967: 523-540) ได้พัฒนารูปแบบการประเมินโดยใช้ แนวคิดของคอนบราวคและสคริฟเวน เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติในการประเมินของสเตค ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งซึ่ง

นักประเมินนำมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในการประเมินโครงการ การประเมินตามความเห็นของ stakeholder เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจคุณค่าของโครงการ

จุดมุ่งหมายของการประเมินมีอยู่ 2 ประการคือ เพื่อต้องการให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่นำมาบรรยายเกี่ยวกับโครงการนั้น และเพื่อต้องการได้ข้อมูลต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของโครงการ

วิธีการประเมิน

สเตคได้เสนอโครงสร้างของรูปแบบการประเมิน ใช้ชื่อว่ารูปแบบการประเมินเคาน์ทิแนนซ์ (Countenance Model) ตามโครงสร้างของรูปแบบนี้ได้จำแนกข้อมูลการประเมินออกเป็น 2 ส่วนคือ เมทริกซ์บรรยาย (Disruption Matrix) และเมทริกซ์ตัดสินคุณค่า (Judgement Matrix) และได้เสนอก่อนบรรยายหรือตัดสินคุณค่าของโครงการใด ๆ นักประเมินควรทำการวิเคราะห์หลักการและเหตุผลของ โครงการนั้น ๆ ด้วย นักประเมินควรทำการวิเคราะห์หลักการและเหตุผลของโครงการนั้น ๆ ด้วย การประเมินโครงการตามแนวคิดของสเตคผู้ประเมินต้องรวบรวมข้อมูลแท้จริงให้ได้เนื่องจากแหล่งข้อมูลมีมากมาย และวิธีการเก็บข้อมูลมีหลายวิธีข้อมูลที่ต้องการคือข้อมูลที่นำมาใช้เพื่อการอธิบาย และตัดสินใจ

ตามรูปแบบการประเมินนี้ได้จำแนกสิ่งที่จะต้องพิจารณาในการประเมินออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. สิ่งนำหรือปัจจัยเบื้องต้น (Antecedents) หมายถึง สภาพเงื่อนไขที่มีอยู่ก่อนแล้ว หรือปัจจัยต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการ

2. การปฏิบัติ (Transaction) หมายถึง กิจกรรมดำเนินการ กิจกรรมที่ปฏิบัติเช่นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับครูและนักเรียน พฤติกรรมระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน

3. ผลลัพธ์หรือผลการดำเนินงาน (Outcome) หมายถึง ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากโครงการในการเก็บข้อมูล ผู้ประเมินจะต้องบันทึกข้อมูลทั้งสามชนิดนี้แบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ

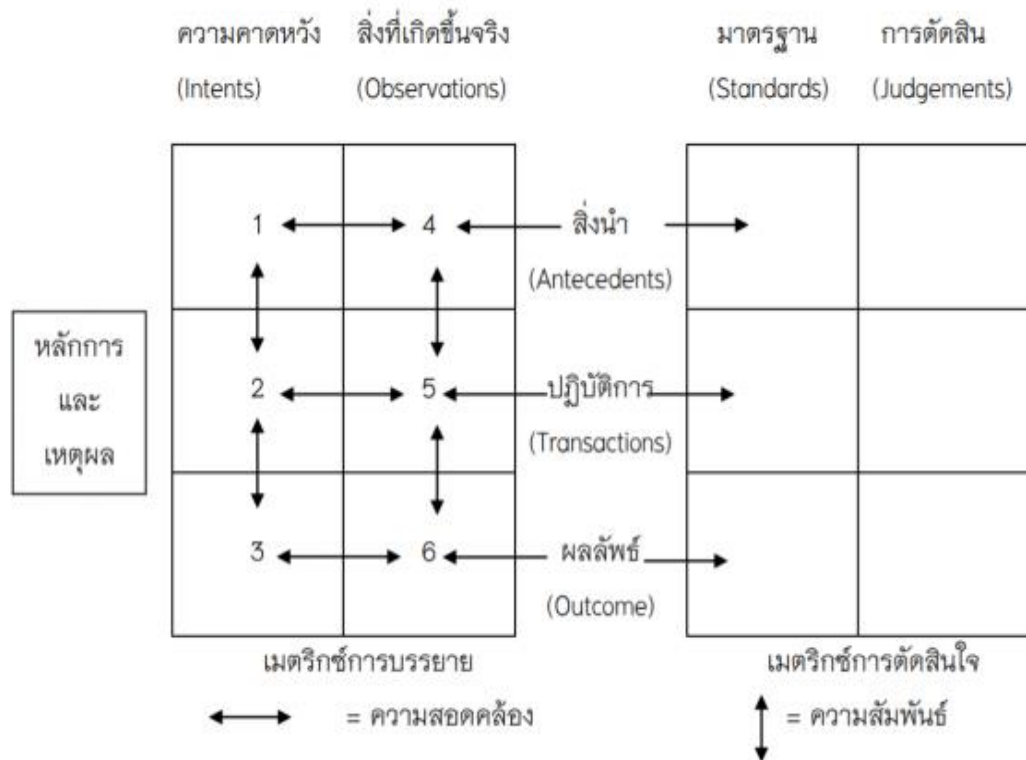
3.1 ความคาดหวังหรือแผนงาน (Intents) หมายถึง สิ่งที่คาดหวังไว้จำแนกเป็นความคาดหวังกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลการดำเนินงานโครงการ

3.2 สิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Observation) หมายถึง สภาพที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งจำแนกเป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลการดำเนินงาน

3.3 มาตรฐาน (Standards) หมายถึง แนวทางการดำเนินงาน คุณลักษณะที่ควรจะมีหรือควรจะได้รับเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลการปฏิบัติงาน

3.4 การตัดสินใจ (Judgement) หมายถึง การพิจารณาผลการตัดสินใจเป็นการพิจารณาสรุปเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและการดำเนินงาน

ในการประเมิน ผู้ประเมินจะต้องพิจารณาข้อมูลเพื่อการบรรยาย และต้องมีการศึกษาความสอดคล้องระหว่างปัจจัยเบื้องต้น กับการปฏิบัติและผลลัพธ์เมื่อได้ผลอย่างไรแล้วจึงเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้และมาตรฐานที่คาดว่าจะเกิดขึ้นแล้วตัดสินใจ

แผนภาพที่ 2.4 รูปแบบการประเมินของสเตค

แหล่งที่มา สมคิด พรหมจรรย์ (2552: 61)

แนวคิดของสเตคแตกต่างไปจากแนวคิดคนอื่น ๆ ตรงที่ถ้าพบว่าผลลัพธ์ยังไม่มีคุณภาพไม่ได้หมายความว่า การวางแผนไม่ดีหรือหลักสูตรไม่ดีแต่อาจจะบกพร่องที่องค์ประกอบอื่น ๆ เช่น การจัดเวลา สภาพแวดล้อม ผู้สอน ผู้บริหาร ผู้เรียน หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ก็ได้

4.6.5 รูปแบบการประเมินโครงการของเคิร์กแพทริก(Donald L. Kirkpatrick)

สมคิด พรหมจรรย์ (2552: 66) กล่าวว่า โดแนลด์แอลเคิร์กแพทริก (Donald L. Kirkpatrick) แห่งมหาวิทยาลัยวิทคอนซิน สหรัฐอเมริกาเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมและการประเมินผลการฝึกอบรมว่า การฝึกอบรมนั้นเป็นการช่วยเหลือบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในการฝึกอบรมใด ๆ ควรจะจัดให้มีการประเมินผลการฝึกอบรม ถือเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้รู้ว่าการจัดโปรแกรมการฝึกอบรมมีประสิทธิผลเพียงใด

เคิร์กแพทริกเห็นว่าการประเมินผลการอบรมจะทำให้ผู้บริหารได้ความรู้อย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. การฝึกอบรมนั้นได้ให้อะไร หรือเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานในลักษณะใด
2. ควรยุติโครงการชั่วคราวก่อน หรือควรดำเนินการต่อไปเรื่อย ๆ
3. ควรปรับปรุงหรือพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมในส่วนใดบ้าง อย่างไร

แนวทางการประเมิน เคิร์กแพทริกเสนอว่า ควรดำเนินการตามประสิทธิผลของการอบรม 4 ลักษณะคือ

1. ประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction Evaluation) เป็นการตรวจสอบความรู้สึก หรือความพอใจของผู้เข้ารับการอบรม

2. ประเมินการเรียนรู้ (Learning Evaluation) เป็นการตรวจสอบผลการเรียน โดยตรวจสอบให้ครอบคลุม ทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และเจตคติ (Attitude)

3. ประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปหลังการอบรม (Behavior Evaluation) เป็นการตรวจสอบว่าผู้ผ่านการอบรมได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามความคาดหวังของโครงการหรือไม่

4. ประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กร (Results Evaluation) เป็นการตรวจสอบว่าผลจากการอบรมได้เกิดผลดีต่อองค์กร หรือเกิดผลกระทบต่อองค์กรในลักษณะใดบ้าง คุณภาพขององค์กรดีขึ้น หรือมีคุณภาพมากขึ้นหรือไม่

4.6.6 รูปแบบการประเมินโครงการของอัลคิน (Alkin)

สำราญ มีแจ้ง (2558: 134) กล่าวว่า อัลคิน (Alkin) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า คือขบวนการที่ได้มาซึ่งสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การเลือกเฟ้นข่าวสารที่เหมาะสม การรวบรวมและวิเคราะห์ข่าวสารเพื่อรายงานข้อมูลสรุปเป็นประโยชน์ต่อผู้ทำการตัดสินใจในการเลือกแนวทางที่เป็นไปได้

อัลคิน (Alkin) กล่าวถึงขอบข่ายของการประเมิน แบ่งได้ 5 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก คือการประเมินผลความจำเป็นในการให้ข่าวสารเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับสถานะของระบบ ซึ่งเราเรียกการประเมินผลแบบนี้ว่า การประเมินระบบ (System Assessment)

ประเด็นที่สอง คือการประเมินผลที่เป็นการใช้ข่าวสารเพื่อช่วยในการเลือกเฟ้นโปรแกรมเฉพาะ โดยหวังว่าจะได้พบกับความต้องการการศึกษาในแง่ใดแห่งหนึ่ง เราเรียกการประเมินนี้ว่า การจัดเตรียมโปรแกรม (Program Planning)

ประเด็นที่สาม คือการประเมินผลที่เป็นการใช้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับขอบข่ายที่จะนำโปรแกรมมาใช้ได้ดังตั้งใจ และเกี่ยวข้องกับกลุ่มที่สนใจจะใช้โปรแกรม (Program Implementation)

ประเด็นที่สี่ คือการประเมินผลที่เป็นการใช้ข่าวสารที่ระหว่างที่โปรแกรมยังดำเนินการอยู่ วัตถุประสงค์ต่าง ๆ กำลังประสบความสำเร็จและผลลัพธ์ที่ได้คาดคิดกำลังจะเกิดขึ้น ข่าวสารเช่นนี้คือคุณค่าในการขยายขอบข่ายโปรแกรมซึ่งเรียกว่า การปรับปรุงโปรแกรม (Program Improvement)

ประเด็นที่ห้า คือการประเมินผลที่เป็นการใช้ข่าวสารที่ผู้ทำการตัดสินใจได้ใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณค่าของโปรแกรม และศักยภาพในการขยายของขอบข่ายให้กว้างขวางของโปรแกรม เพื่อให้ได้สถานการณ์ที่สอดคล้องกัน เรียกว่า การรับรองโปรแกรม (Program Certificate)

4.6.7 รูปแบบการประเมินโครงการของเวลช (W. Welch)

สำราญ มีแจ้ง (2558: 140 – 144) กล่าวว่าเวลช (W. Welch) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ สำหรับผู้ตัดสินใจในกระบวนการประเมินเป็นกลุ่มของกิจกรรมที่ได้มาซึ่งสารสนเทศ สารสนเทศที่ได้จะมีประโยชน์สำหรับใช้เป็นข้อมูลของผู้บริหารหรือเจ้าของโครงการใช้ในการตัดสินใจพิจารณาทางเลือกของการดำเนินงานครั้งต่อไป ซึ่งในการประเมินโครงการตามแนวทางของเวลชนั้น ต้องต้องคำถามได้ 3 ข้อ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ประเมินดังนี้

1. ทำไมต้องประเมิน หรือประเมินทำไม

2. ประเมินอะไร

3. ประเมินอย่างไร

เวลซ ได้เสนอขั้นตอนสำคัญในการประเมินไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตารางที่ 2.2 ขั้นตอนการประเมินตามแนวทางเวลซ

ขั้นตอนที่ 1	ขั้นตอนที่ 2	ขั้นตอนที่ 3
เก็บรวบรวม	การวิเคราะห์ข้อมูล	การรายงานผล
- แบบจำลอง	- ลงรหัส	- ข้อเขียน
- เทคนิค	- วิเคราะห์	- ปากเปล่า
- การจัดการ	- สังเคราะห์	- การติดตามผล

การประเมินตามแบบจำลองของเวลซ สามารถใช้ได้กับการประเมินโครงการที่มีรูปแบบต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพราะในทุกขั้นตอนของกระบวนการการประเมิน เราสามารถเลือกเอากรอบความคิด หรือแบบจำลองการประเมินต่าง ๆ ไปใช้ตามความเหมาะสมของโครงการที่จะทำการประเมิน แบบจำลองนี้ใช้ได้กับการประเมินโครงการได้ทุกโครงการ แต่มีจุดอ่อน คือ ไม่ได้มีการกล่าวถึงการประเมินวัตถุประสงค์ของโครงการ แต่เน้นที่การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการมากกว่า ดังนั้นสารนิเทศที่ผู้ตัดสินใจใช้ตัดสินใจทางเลือกในการดำเนินงาน จึงควรเน้นด้วยว่าให้ไปดูที่วัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่อย่างไร ยังมีจุดใดบ้างที่ต้องปรับปรุงเพิ่มเติม หรือตัดออกเพื่อให้การดำเนินการครั้งต่อไปมีประสิทธิภาพ และได้ประสิทธิผลสูงตามเป้าหมายที่วางไว้ทุกประการ

4.6.8 รูปแบบการประเมินโครงการโดยรูปจำลองแบบชิปปี้ (CIPP Model)

Daneil L. Stufflebeam. (2003; อ้างถึงใน วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. 2554: 287-290) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมิน เรียกว่า ชิปปี้โมเดล (CIPP Model) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมินคือการให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ คำว่า CIPP เป็นคำย่อของคำว่า Context , Input, Process, และ Product โดยที่สตีฟเฟิลบีมได้ให้ความหมายว่า การประเมินเป็นกระบวนการของการบรรยาย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม การประเมินจะต้องเป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญ โดยมุ่งประเมินใน 4 ด้าน คือ การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) รูปแบบการประเมินนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงไม่ใช่เพื่อการตรวจสอบ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553: 166) ได้กล่าวถึงการประเมินตามแบบจำลองแบบชิปปี้ (CIPP Model) ของสตีฟเฟิลบีมว่า สามารถแบ่งการประเมินออกเป็น 4 ประเภท และเพื่อความสอดคล้องกับการพัฒนาโครงการ ซึ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. การประเมินก่อนเริ่มโครงการ เป็นการประเมินเพื่อวางแผนโครงการซึ่งกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการของโครงการ โดยเขียนเป็นรูปเอกสารในแบบจำลองแบบชิปปี้ (CIPP Model) การประเมินก่อนเริ่มโครงการ ประกอบด้วย

1.1 การประเมินสถานะแวดล้อม หรือ การประเมินบริบทเป็นการประเมินความจำเป็นเพื่อกำหนดโครงการ ประเมินสภาพเศรษฐกิจ สังคมการเมืองตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่นำไปสู่ทิศทางและวัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2 การประเมินปัจจัยหรือทรัพยากร เป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากรทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระบบบริหารจัดการเพื่อวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด อีกทั้งความเป็นไปได้ในด้านทรัพยากร

จากการประเมินข้อ 1.1 และข้อ 1.2 นำไปสู่การเตรียมวางโครงการและการเขียนโครงการในการนำเสนอโครงการเพื่อขออนุมัติ จำเป็นต้องวิเคราะห์ความเหมาะสมของโครงการ โดยพิจารณาจากหลักความสอดคล้องและความสมบูรณ์ของโครงการหลักประสิทธิภาพโดยพิจารณาจากความคุ้มค่า (cost benefit) หรือ ผลลัพธ์ (cost effectiveness) หลักความเหมาะสมในการบริหารโครงการ ผลกระทบของโครงการและความเป็นธรรมของโครงการ หลักความเป็นไปได้ทั้งในด้านแผนงาน แผนเงิน และแผนคน

2. การประเมินขณะดำเนินโครงการ ซึ่งในแบบจำลองแบบชิปปี้ (CIPP Model) คือ การประเมินกระบวนการนั่นเอง การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินการดำเนินงานเมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปสู่การปฏิบัติทั้งนี้เพื่อศึกษาว่า จุดแข็ง จุดอ่อน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ อะไรเป็นมูลเหตุที่ทำให้สามารถ หรือไม่สามารถดำเนินโครงการตามที่วางแผนไว้ การประเมินกระบวนการดำเนินโครงการเป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงการดำเนินโครงการได้ทันทั่วทั้ง การประเมินในขั้นนี้ จึงมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ (formative evaluation) ด้วยการจัดระบบการกำกับงาน (monitoring system) เพื่อติดตามความก้าวหน้าและเร่งรัดการดำเนินโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ทรัพยากรและเวลาที่กำหนด

3. การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ ซึ่งในแบบจำลองแบบชิปปี้ (CIPP Model) เรียกว่า การประเมินผลผลิตของโครงการ เป็นการประเมินที่มุ่งตอบคำถามว่าโครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลผลิตของโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ผลการดำเนินโครงการคุ้มค่าเพียงใด ผลลัพธ์และการประเมินผลกระทบของโครงการทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งนิยมประเมินด้วยเทคนิคการติดตามผล (follow up study or tracer study) ผลการประเมินหลังสิ้นสุดโครงการจะให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะดำเนินการต่อไปอย่างไร ควรมีการปรับ ขยาย แล้วดำเนินการต่อไปอีกระยะหนึ่ง หรือควรจะสิ้นสุดโครงการตามเวลาที่กำหนด หรือควรเลื่อนฐานะเป็นงานประจำ

สมคิด พรหมจ้อย (2552 : 57 – 58) ได้กล่าวว่าการประเมินโดยใช้ชิปปี้โมเดล (CIPP Model) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งแนวทางการประเมิน ในด้านต่าง ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินบริบท หรือสถานะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อใช้ข้อมูลตัดสินใจปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการว่าเหมาะสมหรือไม่ โดยดูว่าปัจจัยที่ใช้จะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินระหว่างการทำโครงการ เพื่อหาข้อดี และข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ และเป็นการรายงานผลการปฏิบัติงานของโครงการนั้นด้วย

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อดูว่าผลที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ โดยอาศัยข้อมูลจากการดำเนินโครงการ

Daniel L. Stufflebeam and Shinkfield, (2007: 5-20) ได้อธิบายวิธีการใช้รูปจำลองแบบซิปป์ (CIPP Model) ทั้ง 4 วิธี ดังแสดงในตารางที่ 2.3

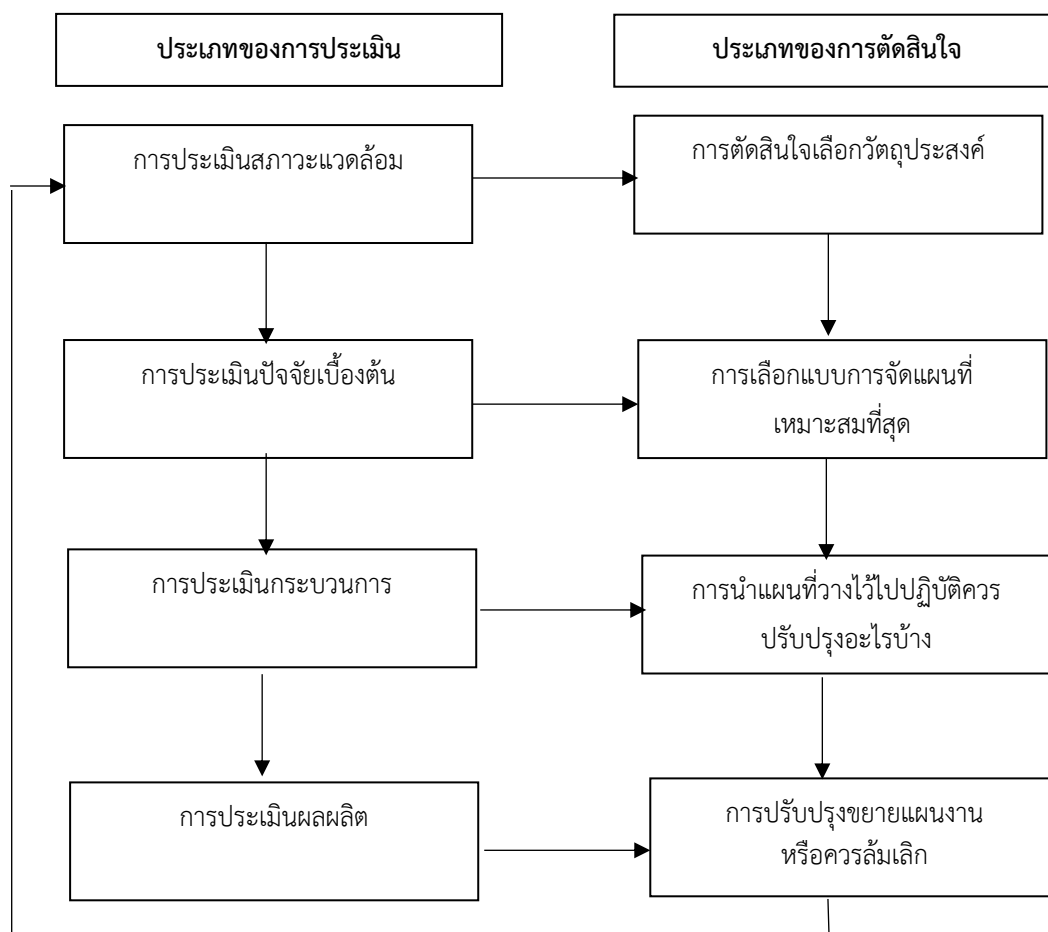
ตารางที่ 2.3 แสดงความสัมพันธ์ของแบบการประเมินทั้ง 4 แบบ กับ กระบวนการตัดสินใจและการอธิบาย

รูปจำลองแบบซิปป์ (CIPP Model)	การตัดสินใจที่เน้นการปรับปรุง	การอธิบายที่เน้นผลโดยรวม
การประเมินสถานะแวดล้อม	เป็นแนวทางกำหนดวัตถุประสงค์ และการจัดลำดับความสำคัญ	ทำรายการวัตถุประสงค์และข้อมูลพื้นฐานตามรายการความต้องการ ความเป็นไปได้ และปัญหา
การประเมินปัจจัยเบื้องต้น	เป็นแนวทางกำหนดยุทธวิธี และระบุวิธีการปฏิบัติ	ทำรายการยุทธวิธีที่เลือก การออกแบบ และเหตุผลที่เลือกมาจากทางเลือกอื่น ๆ
การประเมินกระบวนการ	เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน	ทำรายการ และกระบวนการปฏิบัติงาน
การประเมินผลผลิต	เป็นแนวทางในการยุติ ทำต่อปรับปรุง หรือทบทวนเพื่อเริ่มใหม่	ทำรายการที่ประสบผลสำเร็จ และการตัดสินใจใหม่อีกครั้ง

จากตารางที่ 2.3 สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ของแบบการประเมินทั้ง 4 แบบกับกระบวนการตัดสินใจและการอธิบาย มีจุดเน้นที่ต่างกัน กล่าวคือ การตัดสินใจจะเน้นการปรับปรุงเพื่อเริ่มใหม่ ส่วนการอธิบายจะเน้นผลโดยรวม

สำราญ มีแจ้ (2558: 119-120) กล่าวว่า รูปจำลองแบบชิปปี้ (CIPP Model) จะประเมินในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) ช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เพื่อเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจประยุกต์ใช้เพื่อควบคุมการดำเนินงานของโครงการ
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ช่วยในการตัดสินใจ และดูผลสำเร็จของโครงการ

แผนภาพที่ 2.5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินและการตัดสินใจ

แหล่งที่มา สำราญ มีแจ้ (2558: 128)

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของการประเมินโครงการด้วยรูปจำลองแบบชิปปี้ (CIPP Model) จึงสรุปได้ว่า รูปจำลองแบบชิปปี้ มีลักษณะการให้ข้อมูลเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ครอบคลุมทุกขั้นตอน ทำให้เข้าใจบริบทของการตัดสินใจ และสารสนเทศที่ต้องการเพื่อการตัดสินใจ ในการบริหารโครงการและปรับการดำเนินงาน ทำให้มั่นใจในข้อมูลที่ต้องการกับความต้องการในการตัดสินใจและมีการกระตุ้น ให้มีการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจ

จากการศึกษารูปแบบของการประเมินโครงการในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยหลักการแนวคิด และวิธีการประเมิน จะเห็นได้ว่า การประเมินโครงการเป็นการวิจัยเชิงประเมิน เพื่อพัฒนาโครงการต่าง ๆ ขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาจัดทำเป็นสารสนเทศ หรือการตัดสินใจ อันจะนำไปสู่การพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ในการบริหารจัดการโครงการว่าจะคงอยู่ หรือล้มเลิกโครงการนั้น ๆ ผู้รายงานได้เลือกใช้รูปแบบการประเมินโครงการแบบชิปปี้โมเดล (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) มาใช้ในการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี เนื่องจากเป็นรูปแบบการประเมินที่มีความเหมาะสมกับการดำเนินการมากที่สุด กล่าวคือ รูปแบบการประเมินดังกล่าว มีกระบวนการอย่างต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นในการประเมินควบคู่ไปกับการบริหารโครงการ เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจว่า ควรจะดำเนินการอย่างไร ยุติ หรือดำเนินการต่อ ซึ่งการประเมินมุ่งใน 4 ด้าน ได้แก่ การประเมินบริบท การประเมินปัจจัยเบื้องต้น การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต ซึ่งเป็นการปรับปรุงพัฒนา ไม่ใช่เพื่อการตรวจสอบ โดยในการประเมินบริบทนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญและตรวจสอบความสอดคล้องกับหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดหรือไม่ มีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน การประเมินปัจจัยเบื้องต้น เพื่อนำผลการประเมินตนเอง ด้านความเหมาะสม พอเพียงของบุคลากร งบประมาณ ระยะเวลา วัสดุอุปกรณ์ หากผลการประเมินยังไม่น่าพอใจ สามารถปรับเปลี่ยนได้ ด้านกระบวนการ เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงแผนงานและกระบวนการจัดกิจกรรมของโครงการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และด้านการประเมินผลผลิต เป็นการนำผลการประเมินมาปรับปรุง และพัฒนา หากผลการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ต้องพัฒนาให้ดีขึ้น หากยังไม่เป็นที่พึงพอใจ ก็นำผลที่ได้มาปรับปรุง หรือประกอบการตัดสินใจยกเลิกโครงการ ดังนั้น ผู้รายงานจึงเลือกรูปแบบของการประเมินโครงการด้วยรูปจำลองแบบชิปปี้ (CIPP Model) ในการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเมืองอุทัยธานี

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

ศุภกร ชินะเกตู (2553) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมป้องกันยาเสพติดและนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พบว่า 1. พฤติกรรมป้องกันยาเสพติดโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยส่วนบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการควบคุมตนเอง ด้านทักษะชีวิต และด้านการรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติด 3. ปัจจัยด้านครอบครัว โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และด้านสัมพันธภาพในครอบครัว 4. ปัจจัยด้าน

สังคมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทางด้านเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากสถานศึกษา ด้านการรับรู้ข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับยาเสพติด และด้านการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน 5. นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพที่มีเพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ต่างกันมีพฤติกรรมป้องกันยาเสพติด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 6. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากสถานศึกษา การควบคุมตนเอง ทักษะชีวิต และการรับรู้ เกี่ยวกับยาเสพติด สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรม การป้องกันยาเสพติด ได้ร้อยละ 32.8

กิตติธัช แสนภูวา (2557) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการ ดำเนินการป้องกันแก้ไขสารเสพติด ผลการวิจัย พบว่า 1. ปัจจัยการบริหารการดำเนินการป้องกัน แก้ไขสารเสพติด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านระบบ บริหารงานมาตรฐานการต้านยาเสพติด และด้านนโยบายสู่การปฏิบัติ ตามลำดับ 2. ประสิทธิภาพ การดำเนินการป้องกันแก้ไขสารเสพติดของโรงเรียนต้นแบบระบบมาตรฐานการต้านยาเสพติด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านนักเรียน และด้านนักเรียน แกนนำ ตามลำดับ 3. ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินการป้องกันแก้ไขสารเสพติด ของโรงเรียนต้นแบบระบบมาตรฐานการต้านยาเสพติดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัด กาญจนบุรี พบว่า ด้านระบบบริหารงานมาตรฐานการต้านยาเสพติด และด้านนโยบายสู่การปฏิบัติ ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินการป้องกันแก้ไขสารเสพติดของโรงเรียนต้นแบบระบบมาตรฐานการ ต้านยาเสพติด

ปรีชา บัวกิ่ง (2558) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอด ยาเสพติดและอบายมุข ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ผลการประเมิน พบว่า ตัวชี้วัด ประเด็นการประเมินทุกประเด็น และภาพรวมของโครงการผ่านเกณฑ์การประเมิน ทั้งหมด ดังต่อไปนี้ 1. คุณลักษณะของนักเรียน อยู่ในระดับมาก และผลของตัวชี้วัด 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ร้อยละของนักเรียนมีความรู้เรื่องยาเสพติด อยู่ในระดับมาก และร้อยละของนักเรียนมีเจตคติที่ดี ห่างไกลยาเสพติด อยู่ในระดับมาก 2. คุณลักษณะของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก และผลของตัวชี้วัด 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ร้อยละของโรงเรียนมีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อป้องกันยาเสพติดอยู่ในระดับมาก ที่สุด ร้อยละของโรงเรียนเป็นสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข อยู่ในระดับมาก และ ร้อยละของโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนการสร้างภูมิคุ้มกันสารเสพติดอยู่ในระดับมาก 3. ความพึงพอใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และผลของตัวชี้วัด 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความพึงพอใจของนักเรียน มีค่าเฉลี่ย 4.28 อยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน ความพึงพอใจ ของผู้ปกครอง มีค่าเฉลี่ย 4.21 อยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน ความพึงพอใจของผู้นำชุมชน มีค่าเฉลี่ย 4.15 อยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน และความพึงพอใจของครูและผู้เกี่ยวข้อง มีค่าเฉลี่ย 3.92 อยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน จากผลการประเมินตัวชี้วัดและประเด็นการ ประเมินดังกล่าว ทำให้ผลการประเมินโครงการผ่านเกณฑ์การประเมิน 9 ตัวชี้วัด ทั้งนี้เนื่องมาจาก โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข เป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายทุกโรงเรียน ต้องปฏิบัติและดำเนินการขับเคลื่อน นอกจากนี้ยังสามารถเป็นตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาและคุณภาพ ชีวิตของนักเรียนในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี

วิชา สมิงไพร (2558) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมาก มาตรการป้องกันมีการดำเนินงานมากที่สุดส่วนมาตรการค้นหา มาตรการเฝ้าระวัง มาตรการบริหารจัดการ และมาตรการรักษา มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก 2. ปัญหาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย คือ มาตรการรักษา มาตรการป้องกัน มาตรการค้นหา ส่วนมาตรการเฝ้าระวัง และมาตรการบริหารจัดการ มีการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อยที่สุด และ 3. แนวทางการแก้ปัญหาการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ควรดำเนินงานดังนี้คือ ศึกษาดูงานการจัดกิจกรรม ที่ บี นัมเบอร์วัน สถานศึกษาจัดตั้งสารวัตรนักเรียนปราบปรามยาเสพติด จัดระบบคัดกรองให้มีประสิทธิภาพ ส่งผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดที่ สถานศึกษาควรจัดค่ายคุณธรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จัดสายตรวจของโรงเรียนทำงานร่วมกับตำรวจ สร้างเครือข่ายผู้ปกครอง ครู ตำรวจในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดและส่งบุคลากรเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จด้านการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

อัญญรัตน์ นาเมือง (2559) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนเทศบาลบ้านเขานิเวศน์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินในภาพรวมเฉลี่ยรวมทุกด้านอยู่ที่เกณฑ์ระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด คือ ด้านผลผลิต ($\bar{X} = 3.83$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยรวมต่ำสุด คือ ด้านกระบวนการ ($\bar{X} = 3.78$) เมื่อแยกพิจารณารายด้าน พบว่า 1. ด้านบริบทต่อโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในเทศบาลบ้านนิเวศน์ อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง เฉลี่ยรวมทุกข้ออยู่ที่เกณฑ์ระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นโยบายในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของโรงเรียนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ กิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของโรงเรียนครอบคลุมปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงใด 2. ด้านปัจจัยนำเข้าต่อโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในเทศบาลบ้านนิเวศน์ อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง เฉลี่ยรวมทุกข้ออยู่ที่เกณฑ์ระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในเทศบาลบ้านเขานิเวศน์ อำเภอเมืองระนอง มีความสำคัญในระดับใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ทรัพยากร วัสดุในการดำเนินตามโครงการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเทศบาลบ้านเขานิเวศน์ เพียงพอในระดับใด ซึ่งเป็นข้อเดียวที่ไม่ผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 3. ด้านกระบวนการต่อโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในเทศบาลบ้านนิเวศน์ อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง เฉลี่ยรวมทุกข้ออยู่ที่เกณฑ์ระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์โครงการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดระหว่างการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงเพียงใด 4. ด้านผลผลิตต่อโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในเทศบาลบ้านนิเวศน์ อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง เฉลี่ยรวมทุกข้ออยู่ที่เกณฑ์ระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนได้ดีเพียงใด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผลการปฏิบัติ

ป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้สารเสพติดในเทศบาลบ้านนิเวศน์ อำเภอเมืองระนอง บรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด

กัญญารัตน์ นามวิเศษ (2560) ได้ศึกษารูปแบบบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1. สังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม 2. การพัฒนาคู่มือการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม 3. ทดลองใช้คู่มือการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม และ 4. เพื่อเผยแพร่คู่มือการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองคู่ตอนเปื่อย ภาศิเครือข่าย และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนทั้งสิ้น 138 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ คู่มือ แบบประเมิน แบบวัดทัศนคติ และแบบสอบถามการยอมรับคู่มือ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบ 7 ส่วน ได้แก่ นโยบายภาครัฐ กระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาว หลักการทฤษฎีกรอบสถานศึกษาสีขาว ตัวชี้วัดความสำเร็จ ผู้มีส่วนร่วม และปัจจัยสู่ความสำเร็จ มีกระบวนการ 4 ชั้น คือ ชั้นวางแผน ชั้นปฏิบัติ ชั้นตรวจสอบ และชั้นสะท้อนผล ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด 2. คู่มือการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวมีองค์ประกอบ 7 ตอน ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อความเหมาะสมของคู่มือ อยู่ในระดับมากที่สุด 3. ทัศนคติด้านการรับรู้ต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุด ทัศนคติด้านการปฏิบัติตามการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาว อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินห้องเรียนสีขาว อยู่ในระดับมากที่สุด 4. การยอมรับคู่มือการบริหารจัดการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขแบบ อยู่ในระดับมากที่สุด

ปรีดา ตรีธวัช (2560) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนกุดขอนแก่นวิทยาคม ปีการศึกษา 2559 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1.การดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนกุดขอนแก่นวิทยาคม ปีการศึกษา 2559 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนกุดขอนแก่นวิทยาคม ปีการศึกษา 2559 ระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อทดสอบรายคู่ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกคู่ 3.แนวทางในการพัฒนาโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนกุดขอนแก่นวิทยาคมมีดังนี้ ครูที่ปรึกษาต้องให้ความสำคัญกับการคัดกรองนักเรียน และการช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้นให้มากกว่านี้ การส่งต่อนักเรียนระหว่างครูที่ปรึกษากับครูแนะแนวจะต้องทำให้มีประสิทธิภาพ มากกว่านี้ ครูต้องช่วยกันแจ้งพฤติกรรมนักเรียนที่ไม่พึงประสงค์ไปยังฝ่ายปกครองไม่ควรปล่อยปะละเลย ควรเพิ่มบุคลากรด้านงานป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด ควรจัดให้มีวิทยุสื่อสารระหว่างบุคลากรฝ่ายปกครอง ควรปรับตู้แดงเสมารักษ์เป็นไลน์เสมารักษ์เนื่องจากนักเรียนไม่กล้าแจ้งเบาะแสและไม่รวดเร็ว ควรพัฒนางานคลินิกเสมารักษ์ให้มี

ประสิทธิภาพมากขึ้น การอบรมหน้าเสาธงควรมีการสอดแทรกเรื่องยาเสพติดให้บ่อยขึ้น ควรจัดให้มีใบเขียวใบแดง (การเพิ่มและการหักคะแนนความประพฤติ) ควรให้ครอบครัวมีส่วนร่วมรับทราบปัญหามากขึ้นทั้งนี้ส่วนใหญ่ักเรียนอยู่กับตายายซึ่งดูแลนักเรียนไม่ค่อยได้ รมรงค์ไม่ให้ร้านค้าขายบุหรี่และสิ่งเสพติดในชุมชนโดยรอบ ประสานหน่วยงานภายนอกให้เข้ามาดูแลเรื่องสิ่งเสพติดในชุมชนโดยรอบ พัฒนาสถานที่โดยรอบบริเวณโรงเรียนให้สะอาดไม่ให้มีมดอับ ไม่ให้มีป่ารก ครูทุกคนควรช่วยกันทำงานอาศัยเฉพาะครูปกครองจะทำงานล่าช้าไม่ทันเหตุการณ์ การแจ้งเรื่องราวครูต้องแจ้งเรื่องราวไปที่ฝ่ายปกครองทันทีที่พบเห็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หากละเลยจะทำให้ปัญหาบานปลาย ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียน จัดให้มีห้องคลินิกเสมารักษ์ ผู้บริหารต้องมีการสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงานด้านนี้มากขึ้น การออกเยี่ยมบ้านต้องทำ 100 % ให้ความรู้ผู้ปกครองในการดูแลและตักเตือนนักเรียนให้มีการประสานงานกันมากขึ้นภายในโรงเรียน เนื่องจากยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ และควรมีมาตรการที่เด็ดขาด เอาจริงกับนักเรียนกลุ่มค้า

วิเชียร ชูติมาสกุล (2560) ได้ศึกษาเรื่องราวรายงานการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนชินอรสวิทยาลัย ผลการประเมินโครงการพบว่า 1.ด้านบริบท พบว่า วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะของโครงการสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และนโยบายของโรงเรียนชินอรสวิทยาลัย อยู่ในระดับมากที่สุด 2.ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า โครงการห้องเรียนสีขาว โครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการดำเนินงานกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และโครงการพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นเกี่ยวกับบุคลากร งบประมาณ และระยะเวลาของการดำเนินงานอยู่ในระดับมีความเหมาะสม หรือมีความพอเพียงมากที่สุด 3. ด้านกระบวนการ ในการบริหารงาน และการดำเนินงาน พบว่า โครงการห้องเรียนสีขาว โครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการดำเนินงานกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และโครงการพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม มีการบริหารงานและมีขั้นตอนการดำเนินงาน อยู่ในระดับมีการดำเนินงานมากที่สุด 4. ด้านผลผลิต ได้แก่ 1) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ การดำเนินงาน พบว่า โครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการดำเนินงานกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และโครงการพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม มีผลสำเร็จของการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการดำเนินงาน พบว่า โครงการห้องเรียนสีขาว โครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการดำเนินงานกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และโครงการพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม บุคลากรมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการประเมินนักเรียนมีภูมิคุ้มกันยาเสพติดและอบายมุข พบว่า โครงการห้องเรียนสีขาว โครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โครงการดำเนินงานกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และโครงการพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม นักเรียนมีภูมิคุ้มกันยาเสพติดและอบายมุข อยู่ในระดับมากที่สุด 4) ผลกระทบของโครงการ พบว่ามีผลกระทบต่อโรงเรียน ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และนักเรียนใน ด้านบวก

ภาสกร โชคขจิตสัมพันธ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย รังสิต อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2560 ผลการประเมินพบว่า 1. ด้านบริบท พบว่า ครูมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการ อยู่ใน

ระดับมากที่สุด รองลงมาคือขั้นเตรียมการและการวางแผนการดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ของโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และอันดับสุดท้ายด้านความต้องการจำเป็นของโครงการอยู่ในระดับมาก 2. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ครูมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่าความเพียงพอของทรัพยากรต่าง ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมากที่สุด 3. ด้านกระบวนการ พบว่า ครูมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ช่วงเวลาการดำเนินงานของโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ กิจกรรมการดำเนินงานตามโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด และขั้นกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 4. ด้านผลผลิต พบว่า ครูมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า นักเรียนมีสุขภาพกายที่ดี อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ นักเรียนรู้จักจุดเด่น จุดด้อย และพร้อมที่จะปรับปรุงและพัฒนาอยู่ตนเองตลอดเวลา อยู่ในระดับมากที่สุด และนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ และอันดับสุดท้ายนักเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมาก ส่วนพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายประเด็น เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินตามหลักสูตรทุกรายวิชา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ นักเรียนมีสุขภาพจิตที่ดี สามารถเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และนักเรียนรู้จักจุดเด่น จุดด้อย และพร้อมที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา อยู่ในระดับมากที่สุด และอันดับสุดท้ายนักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น อยู่ในระดับมาก

อมรรัตน์ พันธ์สนาซี (2560) ได้ศึกษาเรื่องรายงานการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนบ้านบึงลัด ผลการประเมินโครงการ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกตัวชี้วัด สรุปภาพรวมของการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบ้านบึงลัด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบริบท (Context) ด้านผลผลิต (Product) ด้านผลกระทบ (Impact) อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านกระบวนการ (Process) และด้านปัจจัยนำเข้า (Input) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ เมื่อแยกพิจารณาตามรายการประเมิน สรุปได้ดังนี้ 1. บริบท (Context) ของโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาทั้ง 4 ตัวชี้วัด พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การกำหนดแผนงานและโครงการ/กิจกรรมสถาน ศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน การจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข และมีห้องปฏิบัติการกิจกรรม การนำข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบันและเอกสารที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวางแผนดำเนินงานโครงการได้เหมาะสม ส่วนการนำนโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการป้องกัน สารเสพติดและอบายมุขของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการดำเนินโครงการได้เหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยนำเข้า (Input) ของโครงการอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านแผนการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนระยะเวลาดำเนินการ ความพร้อมของบุคลากร

และด้านงบประมาณ อยู่ในระดับมาก 3. กระบวนการ (Process) ดำเนินงานของโครงการอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการเฝ้าระวังอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการค้นหา ด้านการป้องกัน และด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการรักษา อยู่ในระดับน้อย 4. ผลผลิต (Product) ของโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ด้านสถานศึกษา ด้านนักเรียน และด้านการประสานความร่วมมือกัน ส่วนด้านชุมชน อยู่ในระดับมาก 5. ผลกระทบ (Impact) ของโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ด้านสถานศึกษา และชุมชน/ผู้ปกครอง อยู่ในระดับมาก 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ด้านนักเรียน และด้านการดำเนินโครงการ 6. ผลการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบึงลัด ปีการศึกษา 2560 ของผู้บริหาร ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context) 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) 3) ด้านกระบวนการ (Process) 4) ด้านผลผลิต (Product) และ 5) ด้านผลกระทบ (Impact) สอดคล้องกับผลประเมินโครงการของนักเรียน ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน ซึ่งประเมิน จำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านกระบวนการ (Process) 2) ด้านผลผลิต (Product) และ 3) ด้านผลกระทบ (Impact) 7. ผลการประเมินภูมิคุ้มกันยาเสพติดและสารเสพติดกับนักเรียน โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนบึงลัด ปีการศึกษา 2560 พบว่า ภาพรวมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 นักเรียน จำนวน 21 คน มีภูมิคุ้มกัน คิดเป็นร้อยละ 66.67 และมีภูมิคุ้มกันต่ำ คิดเป็นร้อยละ 33.33 เมื่อพิจารณาแยกเพศชายและเพศหญิง พบว่า นักเรียนเพศชายและเพศหญิง มีระดับภูมิคุ้มกันเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 66.67 และมีระดับภูมิคุ้มกันต่ำ คิดเป็นร้อยละ 33.33 ไม่แตกต่างกัน โดยนักเรียนของโรงเรียนบ้านบึงลัดไม่มีนักเรียนกลุ่มเสี่ยงต่อการใช้ยาและสารเสพติด

แก่นตะวัน กาญจนันท์ทวงศ์ (2561) ได้รายงานการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า จากการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม ในภาพรวม 1. สภาพการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้ 1.1) ด้านการป้องกัน ในภาพรวมอยู่ระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า ให้นักเรียนได้มีที่ปรึกษาเช่นครูประจำชั้น ครูผู้สอนในรายวิชา รุ่นพี่เพื่อนอย่างเป็นกันเองมากที่สุด 1.2) ด้านการค้นหา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า สถานศึกษามีการศึกษา มีการจัดทำข้อมูลนักเรียนโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) เป็นรายบุคคลมากที่สุด 1.3) ด้านการรักษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า สถานศึกษามีนโยบายในการบำบัดรักษา ยาเสพติด มากที่สุด 1.4) ด้านการเฝ้าระวังในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า ผู้บริหาร และบุคลากรในสถานศึกษาเห็นความสำคัญในการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด มากที่สุด 1.5) ด้านการบริหารจัดการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับ

ค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า มีคณะทำงานดำเนินกิจกรรมป้องกันยาเสพติดมากที่สุด 2. การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดอบายมุข โรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ 2.1) ด้านบริบทสภาพแวดล้อม ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า การกำหนดแผนงานและโครงการ/กิจกรรม สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนมากที่สุด 2.2) ด้านปัจจัยนำเข้า ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า ได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานและชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องมากที่สุด 2.3) ด้านกระบวนการ ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า สถานศึกษามีการคัดกรองจำนวนกลุ่มปลอด/ กลุ่มเสี่ยง/ กลุ่มเสพ/ กลุ่มติด/ กลุ่มค้า 2.4) ด้านผลผลิต ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า สภาพชุมชนใกล้เคียงสถานศึกษาไม่มีแหล่งการพนัน มากที่สุด 2.5) ด้านผลกระทบ ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า นักเรียนมีส่วนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทางสร้างสรรค์ต่าง ๆ ตามกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด

กษิติ เหลืองสกุลวงษ์ (2562) ได้ศึกษาเรื่องการป้องกันตัวเองจากยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านโซกม่วง ตำบลทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย พบว่าค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนโซกม่วงในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนโซกม่วง ทั้ง 3 ด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน ด้านแรงจูงใจจากสังคม และด้านป้องกัน

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Allot & Leonard (1991) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ยาของนักเรียน พบว่า นโยบายของรัฐบาล และการร่วมมือของครู อาจารย์ จัดอบรมฝึกทักษะที่โรงเรียน และความร่วมมือของผู้ปกครองจะช่วยเป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับความรู้เรื่องการใช้ยาและสารเสพติดแก่นักเรียน ซึ่งจะส่งผลทำให้การจัดการศึกษาเพื่อป้องกันการใช้ยาเสพติดมีประสิทธิภาพสูง

Thomson (1995) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินผลโครงการป้องกันการติดยาเสพติดในโรงเรียนชนบท ของรัฐมินเนโซต้าตอนใต้ โดยศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันการใช้ยาในทางที่ผิด และสารเสพติด เพื่อกำหนดความแตกต่างของความรู้ การยอมรับตนเอง ทศนคติการใช้สารเสพติด และการรักษาระหว่างกลุ่มที่กำหนดความรู้ในด้าน การต่อต้านยาเสพติด และกลุ่มที่ไม่กำหนดความรู้ การศึกษาครั้งนี้ ได้ตรวจสอบผลกระทบเกี่ยวกับเพศด้วย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนในกลุ่มที่กำหนด

ความรู้ต่อต้านการติดสารเสพติด มีความรู้เรื่องสารเสพติดสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้กำหนดเนื้อหา และนักเรียนหญิง จะสูงกว่านักเรียนชาย ผลการสำรวจทัศนคติ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนในกลุ่มที่กำหนดความรู้ จะมีการรับรู้เร็วกว่ากลุ่มที่ไม่ได้กำหนดความรู้ ดังนั้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ในการกำหนดความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด การยอมรับตนเอง ทัศนคติที่มีต่อสารเสพติดและการรักษา ควรจัดอยู่ในโปรแกรมการสอนของโรงเรียน โดยให้มีการประเมิน และแก้ไขหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อติดตามนักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมตามโครงการต่อต้านสารเสพติด ให้มีผลในการต่อต้านระยะยาว

Rosati (2000) แห่งมหาวิทยาลัยบราวน์ ได้ศึกษาเรื่องการป้องกันยาเสพติดที่มีคุณภาพ ในโรงเรียนตามโครงการโรงเรียนปลอดยาเสพติด โดยศึกษาจากปัจจัยเสี่ยงคือสภาพชีวิตของเด็กที่ไม่เอื้ออำนวยให้เด็กมีความประพฤติที่ถูกสุขอนามัย จากการศึกษาของ Rosati ได้ให้แนวทางในการแก้ปัญหา ดังนี้ 1. การทำให้ให้เด็กมีความตั้งใจ และมีทักษะชีวิตที่ถูกสุขลักษณะ สร้างสภาพแวดล้อมที่จะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมดังกล่าว โดยการลดปัจจัยเสี่ยง และเพิ่มปัจจัยคุ้มกันในตัวเด็ก และสภาพแวดล้อมในตัวเด็ก 2. แนวทางเริ่มแรกของวิธีการป้องกันการติดยาและยาเสพติด โดยอาศัยโรงเรียนเป็นหลัก เน้นที่ตัวบุคคล โดยวิธีชูให้กลัวยาเสพติด การให้ความรู้โดยการให้ข้อมูล การจัดบรรยาย โดยผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่เคยติดยาเสพติด 3. เน้นการดำเนินงานครบวงจร คือใช้แนวทางให้เน้นตัวบุคคล และสภาพแวดล้อม การให้โรงเรียน ครอบครัว ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม หลักสูตร เน้นเรื่องทักษะ และอาจมีระบบอื่น เช่นการมีส่วนร่วมของนักเรียน การให้การช่วยเหลือนักเรียน การมีส่วนร่วมของครอบครัว และกิจกรรมเชิงบวก

Adiagha I. Mbonisi (2011) ได้ศึกษาเรื่องรายงานการประเมินผลโครงการโรงเรียนปลอดยาเสพติดในโรงเรียนเอกชนท้องถิ่นสูงสุด พบว่า จากงานวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงของเยาวชนและการใช้ยาเสพติด แสดงให้เห็นว่าการป้องกันและการแทรกแซงสามารถทำได้และมีความจำเป็นเพื่อลดจำนวนความรุนแรงของเยาวชนและกรณีการใช้ยาเสพติดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้การประเมินโครงการขั้นสุดท้ายจะดำเนินการตามโครงการป้องกันและแทรกแซงชุมชนโครงการโรงเรียนปลอดยาเสพติดในโรงเรียนเอกชนท้องถิ่นสูงสุดโครงการนี้ ให้บริการแบบโต้ตอบกับโรงเรียน และชุมชนโดยรอบ การประเมินผลโครงการจะตรวจสอบการดำเนินงานของโครงการและกลยุทธ์ และข้อมูลโครงการทางสถิติเกี่ยวกับความรุนแรงและการใช้ยาเสพติดภายในพื้นที่ให้บริการของโครงการ เป้าหมายคือการให้ข้อเสนอแนะเพื่อสนับสนุนการพัฒนาโครงการที่มีประสิทธิภาพและการปรับปรุงต่อการตัดสินใจที่จะขยายการให้บริการโครงการ

Marie Mueller(2011) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการวางแผนการใช้หลักสูตรการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน เพื่อวางแผนการดำเนินงานตามหลักสูตรการป้องกันยาเสพติดตามหลักฐานเชิงประจักษ์สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา โดยมุ่งเน้นการป้องกันยาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้า เป้าหมายของโครงการนี้คือการวางแผนหลักสูตรที่จะเสริมสร้างปัจจัยการป้องกันสุขภาพในเด็กประถมศึกษาเพื่อป้องกันการใช้ยาบ้า หลักสูตรจะดำเนินการในโรงเรียนอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า โครงการนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีการประชุมคณะกรรมการของมหาวิทยาลัย และชุมชนที่ประเมินขอบเขตของปัญหาการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยประเมินงานที่ดำเนินการในโรงเรียนและชุมชนประเมินสิ่งที่ได้ผลและสิ่งที่ไม่ได้ผลและพัฒนาแผนในปัจจุบัน ซึ่งรวมถึงการเลือก

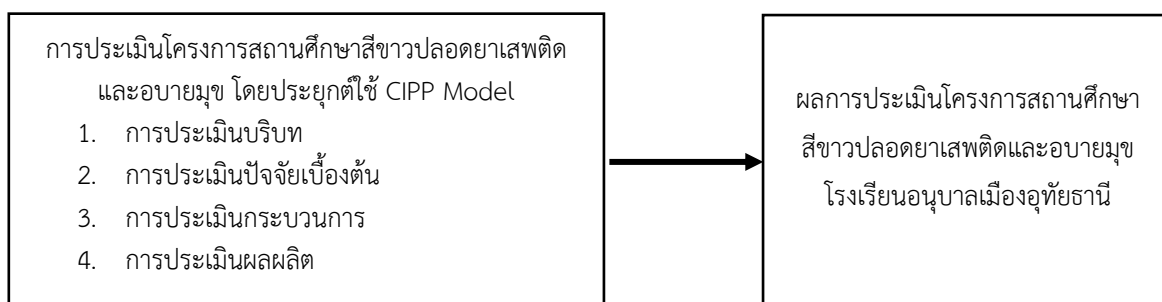
หลักสูตรป้องกันยาเสพติดโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่สามารถยั่งยืนในโรงเรียน หลังจากสรุปโครงการการศึกษาปฐมวัยเป็นกุญแจสำคัญในการป้องกัน NIDA Brain Power เป็นฐานการวิจัยและมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับโรงเรียนโครงการสนับสนุนพฤติกรรมที่เป็นบวกในวงกว้าง แผนได้รับการพัฒนาเพื่อการใช้งานซึ่งจะแตกต่างกันไปตามระดับระดับชั้น สิ่งนี้จะเสริมสร้างความสามารถของเด็ก ๆ ในการเลือกอย่างมีสุขภาพดีและให้ทักษะ รวมทั้งให้ความรู้แก่พวกเขาในการหลีกเลี่ยงการใช้สารเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ

Sigelman และคณะ (2004) ได้ศึกษาเรื่องทฤษฎีการสอนที่สอดคล้องกันของการติดยาเสพติดให้กับเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่าการป้องกันจำเป็นต้องเริ่มในวัยเด็ก ผู้เขียนเหล่านี้เชื่อว่าโปรแกรมการป้องกันจะต้องมีองค์ประกอบด้านการศึกษาซึ่งนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของการใช้สารเสพติดต่อสุขภาพและพฤติกรรม พวกเขาตั้งสมมติฐานว่าเด็ก ๆ พยายามที่จะเข้าใจโลกของพวกเขาและสิ่งรอบตัวพวกเขาโดยการสร้าง "ทฤษฎีที่เข้าใจง่าย" การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบว่าเด็กที่อายุน้อยกว่า 8 ปีสามารถเรียนรู้ทฤษฎีที่สอนเกี่ยวกับบทบาทของสมองในการจัดการกับผลกระทบของยาเสพติดหรือไม่ พวกเขายังศึกษาทัศนคติและความตั้งใจในการใช้ยาที่เปลี่ยนไป ผู้เขียนเหล่านี้ระบุว่าทัศนคติของเด็กบางคนที่มีต่อแอลกอฮอล์ยาสูบและยาเสพติดอื่น ๆ มีความเป็นบวกมากขึ้นเมื่อพวกเขาเติบโตเริ่มต้นในระดับชั้นประถมศึกษาตอนกลาง เห็นได้ชัดว่าเด็กเหล่านี้มีความเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดมากขึ้น

Beets et al. (2009) ได้ศึกษาเรื่องการใช้โปรแกรมพัฒนาสังคมและตัวละครเพื่อป้องกันการใช้สารพฤติกรรมรุนแรงและกิจกรรมทางเพศในระดับประถมศึกษาในโรงเรียนในฮาวาย ซึ่งทำการศึกษาในโรงเรียนของรัฐฮาวายในโรงเรียนอนุบาลเด็กถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า หลักสูตรที่ใช้คือโปรแกรม Positive Action นักวิจัยมีความมั่นใจว่าการใช้โปรแกรมในโรงเรียนจะช่วยป้องกันหรือลดพฤติกรรมเชิงลบ พฤติกรรมเชิงลบที่ประเมินรวมถึงการใช้สารเสพติดความรุนแรงและกิจกรรมทางเพศ หลักสูตรนี้ดำเนินการโดยครูประจำชั้นรวม 1 ถึง 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์รวมเป็นรายปีประมาณ 35 ชั่วโมงต่อปีการศึกษา การจัดการศึกษาครั้งนี้ ได้ผลตอบรับที่ดีจากทุกคนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมถึงนักเรียน ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ของโรงเรียน และผู้ปกครอง การมุ่งเน้นหลักสูตรเป็นการพัฒนาคุณธรรม การควบคุมอารมณ์ ทักษะในการตัดสินใจ และมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมเชิงบวกไม่ใช่เชิงลบ พบว่ามีความรุนแรงของการใช้สารเสพติดและกิจกรรมทางเพศในนักเรียนที่ผ่านหลักสูตรนี้ลดลง นำเสียดายที่ไม่มีข้อมูลหลังการทดสอบ และพวกเขาจัดกิจกรรมนี้ให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ห้าเท่านั้น ผลการวิจัยมีความยั่งยืนในการติดตามผล 1 ถึง 2 ปี

กรอบแนวคิดของการประเมิน

กรอบแนวคิดของการประเมินครั้งนี้ ผู้รายงานมุ่งประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข โดยใช้รูปแบบ การประเมินแบบชิปปี้โมเดล (CIPP Model) ของสตีฟเฟิล บีม ซึ่งมีรูปแบบการประเมินทั้ง 4 ด้าน คือ การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation: C) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation: I) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2.6 กรอบแนวคิดของการประเมิน